

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

Ústav českých dějin

Bakalářská práce

Jiří Neminář

**Obyvatelé Hlučínska v československé zahraniční armádě
na západě**

Inhabitants of Hlučínsko-region in the Czechoslovak foreign army in the West

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne...

podpis

Mé vřelé díky patří zaměstnancům archivů, s nimiž jsem se při shromažďování materiálů setkal. Zejména pak pracovním badatelny ve Vojenském ústředním archivu Praha, které mi po tři léta ochotně vycházely vstříc. Dále chci poděkovat všem, kteří mě při psaní inspirovali, v první řadě Pavlu Balounovi a Ivanu Procházkovi za laskavé poskytnutí rad a podnětů. Za všestrannou podporu děkuji svým rodičům. Největší dík ovšem patří vedoucí práce, doc. PhDr. Janě Čechurové, PhD., které jsem upřímně zavázán.

Abstrakt

Práce se zabývá dosud neprobádanou problematikou Hlučíňanů sloužících v československém zahraničním vojsku na západě. Na příkladu obyvatel Hlučínska rozkrývá okolnosti náboru vojáků Wehrmachtu do československé armády. Pokouší se vystihnout specifika hlučínských účastníků zahraničního odboje a nastítnit, jaké pohnutky je mohly vést k rozhodnutí vstoupit do zahraniční armády, jakým způsobem se dotyční prezentovali vyslýchajícím důstojníkům a podobně různé úhly jejich hodnocení ze strany československých důstojníků. Práce si klade za cíl především poukázat na neznámou skutečnost jejich vojenského působení mimo Wehrmacht a objasnit celkový počet a zařazení Hlučíňanů k československým jednotkám. Zamýšlený cíl pomohla objasnit jak kvantitativní analýza založená na seznamu jednotlivých osob, tak řada kvalitativních analýz rozebírajících především odvodní a výslechové listy. Mimo to bylo přihlédnuto k fondům různých vojenských institucí a místní provenience Okresního národního výboru v Hlučíně.

Klíčová slova

Hlučínsko, Hlučíňané, Moravci, Prajzáci, zajatci, československá zahraniční armáda, Československá samostatná obrněná brigáda, Wehrmacht, výslechy, odboj

Abstract

The thesis deals with the almost unknown theme – the soldiers from the district of Hlucin serving in the Czechoslovakian foreign legions in the West. Using the example of the inhabitants of the Hlucin area, it shows the conditions under which the former Wehrmacht soldiers' recruitment to the Czechoslovakian army had taken place. It tries to give a true picture of the specifics of the participants from the district of Hlucin in the foreign revolt and to outline the possible motivation for the decision to enter the foreign legions, the way the soldiers presented themselves in front of the interrogating officers as well as different views of their evaluation from the Czechoslovakian officers' perspective.

The goal of the thesis is to show the almost unknown reality of their military service besides Wehrmacht and to bring the total number and ranks of the soldiers from the district of Hlucin within the Czechoslovakian troops to light. Both the quantitative analysis based on the list of the individual soldiers and several qualitative analyses dealing mostly with military draft and interrogation documents helped to reach the goal. Besides, the funds of various military institutions and the local Hlucin authorities were also taken into account.

Key words

Hlučínsko-Region, prisoners of war, Czechoslovak foreign army, Czechoslovak Independent Armoured Brigade Group, Wehrmacht, examination, resistance

Obsah

Abstrakt	4
Klíčová slova	4
Abstract.....	5
Key words	5
Úvod	8
Rozbor pramenů a literatury	10
Vymezení pojmu	14
Služba Hlučíňanů ve Wehrmachtu	17
Hlučíňané, kteří sloužili v zahraniční armádě od samého počátku	20
Jindřich Janoš.....	20
Richard Kadlčík	21
František Ošanec.....	23
Vilém Dvořák	23
Počátky náboru válečných zajatců	26
Směrnice versus realita	30
Marná snaha kapitána Večerka	37
Obsah výsledku	39
Důvody vstupu do zahraniční armády	42
Zběhové?.....	43
Partyzáni	44
Zajatci	45
Sebeinterpretace Hlučíňanů během náboru	49
Zamlčená vyznamenání	51
Uplatňování prvorepublikových poddůstojnických hodností	52
Posuzování Hlučíňanů	56
Důvody odmítnutí	60
Problémy s členstvím v německých organizacích	61
Hlučíňané v battledressech	65
Hlučíňané v zahraniční armádě na východě	70
Statistický přehled	73
Počet vojáků z jednotlivých vesnic.....	74
Poválečné osudy hlučínských „legionářů“.....	76
Snaha okresní správní komise o dokumentaci odbojové činnosti Hlučíňanů.....	79
Závěr	84
Summary.....	86
Seznam zkratek	88
Seznam pramenů a literatury	90
Archivní prameny	90
Publikované prameny	91
Literatura.....	91

Elektronické zdroje	94
Přílohy	95
Seznam příslušníků zahraničního odboje na západě.....	108

„S potěšením bylo zjištěno, že značný počet hlučínských rodáků se zúčastnil se zbraní i politicky odboje proti Hitlerovu panství a tím osvobozovacích bojů. Tato fakta je nutno zachytiti.“

JUDr. Jan Šperling, 1945

Úvod

Během 2. světové války byly tisíce Čechoslováků přinuceny sloužit v německých ozbrojených silách. Tito mužové se často nehodlali smířit se svým osudem a přebíhávali ke spojencům, popřípadě se v zajetí hlásili do československé zahraniční armády. Jednalo se o širokou škálu osob pocházející většinou z příhraničních oblastí republiky. Jednou z těchto skupin byli obyvatelé Hlučínska, malého území s pohnutým osudem a odlišným historickým vývojem. Následkem odstoupení československého pohraničí Německu Hlučíňané nabyli říšskoněmeckou příslušnost se všemi právy a povinnostmi. Na rozdíl od podobně postižených Těšíňanů nestáli v postavení z německého pohledu „podřadných“ „Volksdeutsche“, nýbrž byli považováni za „Reichsdeutsche“, což mimo jiné ovlivnilo i jejich zařazení k německé armádě. Proto jsem si ke zpracování vybral právě Hlučíňany. Mají specifické postavení v řadách účastníků odboje a zároveň jich nebylo až tak mnoho, aby se nedala jejich problematika prostudovat podrobně po jednotlivých případech. Také cítím povinnost splatit dluh oněm neznámým mužům, kteří se rozhodli pro alternativu a to i za cenu, že budou bojovat proti svým bratrům a kamarádům.

Problematika služby bývalých vojáků Wehrmachtu¹ v československé zahraniční armádě, natožpak Hlučíňanů, byla dlouhou dobu neprávem opomíjena a to tak dokonale, až se onu, pro někoho nepříjemnou skutečnost, podařilo vytlačit z kolektivní paměti. Dnes o těchto vojácích prakticky nic nevíme. Přitom se nabízí celá řada nezodpovězených otázek. Jakou úlohu vlastně sehráli v československém zahraničním odboji? Jak na ně pohlíželo československé velení? Do jaké role se stylizovali a proč se vůbec rozhodli do zahraniční armády vstoupit? Odpovědi nám pomůže najít relativně malý vzorek Hlučíňanů. V žádném případě ale nedokáže podat celkový obraz o stavu bývalých vojáků Wehrmachtu v čs. zahraničním vojsku, neboť se na nich nutně odráží jejich vlastní specifičnost. Jen některé aspekty jsou aplikovatelné na všechny skupiny německých vojáků, jako například prožité útrapy, o kterých se můžeme domnívat, že je prožívali všichni vojáci stejně.

¹ Wehrmachtem je myšlena německá branná moc zahrnující pozemní armádu, letectvo a válečné námořnictvo.

Dosavadní nezpracovanost tématu jej na počátku obestírala tajemstvím a živila naivní myšlenku vytvořit databázi hlučínských příslušníků zahraničního vojska. Teprve s přibývajícemi objevy zajímavých pramenů začalo na problematiku padat poněkud jiné světlo. Zároveň jsem byl nucen obejít se bez důležitých materiálů deponovaných na Slovensku, což jsem se snažil kompenzovat maximem pramenů domácích. Nebylo jednoduché zvolit koncept práce. Úhel pohledu na věc optikou Hlučíňana je díky odlišné historické zkušenosti diametrálně odlišný od českého nahlížení. Jsem si vědom, že Hlučíňanům se může práce zdát tendenční, pročeská a ostatním naopak apologetická či nekritická. Přesto jsem se pokusil přistoupit na kompromis a stručně nastínit nábor německých vojáků i samotnou problematiku Hlučíňanů. Jsem si vědom, že zvolená metoda nemusela patřit k nejšťastnějším. Za jiných okolností bych se však musel přiklonit na některou ze stran, což jsem nechtěl.

Již na začátku při vytváření podkladů bylo nutno stanovit, koho lze pokládat za Hlučíňana, což již samo o sobě obsahuje potenciální komplikaci při možném budoucím srovnávání s hlučínskou identitou a při stanovení absolutních čísel. Další otázky byly nasnadě. Proč se Hlučíňané rozhodli bojovat? Stalo se tak z vlasteneckých, či spíše materiálních důvodů? Jakými cestami se do zahraniční armády dostali? Jak se prezentovali vojenským orgánům a naopak - jak na ně ony orgány pohlížely? Mohla mít věková či sociální skladba vzorku na jejich rozhodnutí nějaký vliv? Proč je počet zahraničních vojáků některých stejně velkých vesnic diametrálně odlišný? Závěrem samozřejmě patří k dobrému zvyku objasnit, jak se vyvíjely poválečné osudy zkoumaných Hlučíňanů.

Téma rozhodně nebylo vyčerpáno. Zůstává ještě spousta prostoru pro budoucí bádání.

Rozbor pramenů a literatury

Je málo známou skutečností, že v československém zahraničním vojsku sloužili i Hlučíňané (oproti vydatněji zastoupeným Těšíňanům).² Přitom se jednalo o naprosto specifickou skupinu lidí, kteří si právem zaslouží pozornost. Zejména vlivem působení minulého režimu se zastoupení Hlučíňanů v německé, natožpak v československé zahraniční armádě tutlalo, takže toto povědomí vymizelo z paměti mladší generace i na samotném Hlučínsku. Současná literatura problematiku Hlučíňanů rovněž nereflektuje.³ Ve většině případů se traduje, že Hlučíňané patřili mezi „volkslistáře“, popřípadě jsou zaměňováni, respektive ztotožňováni s Těšíňany, nebo se o jejich existenci vůbec neví. Obojí ale znamená redukci problému na muže z Těšínska, v horším případě na Němce.⁴ Proto budiž pochváleno, že se poslední dobou objevily v literatuře alespoň kusé obecné zmínky o náboru vojáků Wehrmachtu do řad československé armády.⁵ Jediná studie k této problematice pochází z pera Zuzany Pivcové.⁶

² Problematikou Těšíňanů se systematicky zabýval Jiří Friedl ve studii „*Slezané, bratři od Ostravice a Olzy!*“ *Spory o zajatce z Těšínska mezi ČSR a Polskem 1943-1945*, in: Slezský sborník 2/2003, s. 94-127. Dílčí články pak vyšly v časopise Těšínsko. Např. Otmar Malíř: *Občané z Těšínska u Dunkerque*, in: Těšínsko 4/2001, či Jaroslav Šafarčík: *Občané z Těšínska u Dunkerque*, in: Těšínsko 1/1990.

³ Čestnou výjimku tvoří čerstvá publikace Jiřího Plachého (s. 11) *Kříže a hvězdy od Dunkerque*, Praha 2011.

⁴ Takové smutné chyby se dopustili autoři obrázkové publikace o československých stejnokrojích V. Fencel a M. Říha, když se v úvodu zmínili o *Němcích, bývalých čs. občanech, kteří se dobrovolně přihlásili ke službě v čs. zahraniční armádě*. In: Vilém Fencel, Martin Říha: *Československá armáda ve Velké Británii*, MV & H, Praha 2003, s. 12.

⁵ Nejnověji se o účasti vojáků Wehrmachtu a především Těšíňanů zmiňují hned tři publikace z roku 2011. Jedná se o již zmíněné *Kříže a hvězdy od Dunkerque*, dále Stanislav Kokoška a kol: *Nultá hodina? Československo na jaře 1945 ve strategických souvislostech*, Euroslavica - Slovanský ústav AV ČR, Praha 2011, s. 60, 63-64, 73, 83 a Petr Hofman, Zdenko Maršálek: *Dunkerque 1944-1945*, NLN, Praha 2011. O Slezanech z německé armády se kratičce zmínil i Ivan Procházka v publikaci *Dunkerque, válečný deník Československé samostatné obrněné brigády (1944-1945)*, Avis, Praha 2006 s. 75. Gustav Svoboda ve své jinak vydařené studii o Československé obrněné brigádě tuto problematiku opomíjí. Viz Gustav Svoboda: *Československá samostatná obrněná brigáda ve Velké Británii*, in: *Historie a Vojenství* 6/1994, s. 74-105.

Snad poprvé upozornil na službu vojáků Wehrmachtu v čs. Zahraniční armádě Toman Brod s Eduardem Čejkou v publikaci *Na západní frontě, historie čs. vojenských jednotek na Západě v letech druhé světové války* a v její slovenské mutaci *Na západnom fronte, história československých vojenských jednotek v rokoch druhej svetovej vojny*, Obzor, Bratislava 1965, s. 431-433.

⁶ Viz Zuzana Pivcová: *Přijímání zajatců z německé armády do čs. západní armády*, in: *Válečný rok 1944*, příspěvky účastníků mezinárodní konference konané ve dnech 19. - 20. října 1999 v Praze, Avis, Praha 2001, s. 267-270.

Rozsáhlejší elaborát, jenž by podrobně analyzoval tuto neprobádanou stránku naší historie, však bohužel chybí. Rozhodně neobstojí argument, že problematika již byla analyzována Františkem Emmertem,⁷ neboť autor se omezil pouze na převyprávění příběhů osmi veteránů Wehrmachtu, třebaže by se dle názvu dala očekávat tolik postrádaná syntéza tohoto tématu. Publikaci bohužel nutno brát s rezervou; František Emmert se dopustil mnoha závažných chyb a nepřesností, ba dokonce vynechal poznámkový aparát, seznam pramenů a použitou literaturu.

Samotná služba Hlučíňanů, ať v německých ozbrojených složkách či v československé zahraniční armádě, zatím nebyla zpracována. Jak již bylo poukázáno, nacházejí se v literatuře pouze kusé zmínky v řádech několika vět. Pro historického učeně bylo obtížné problematiku uchopit, neboť Hlučíňané v československé armádě netvořili skupinou organickou, nýbrž roztržštěnou (byť se posléze v rámci jednotek scházeli a udržovali neformální vztahy). Muži z Hlučínska byli v armádě zařazeni jako jednotlivci a přicházeli do ní povětšinou samostatně po dobu delšího časového úseku. Společný měli pouze původ, identitu, minulost u Wehrmachtu a československou uniformu. Z toho důvodu jsem se rozhodl přistoupit k Hlučíňanům jako k souboru jednotlivců a rozkrýt problematiku přes jednotlivé osoby, které v konečném důsledku vytvořily celek a umožnily analyzovat jejich působení v zahraničním vojsku. Pro tento postup bylo nutné vymezit, kdo je a kdo není Hlučíňan, neboť, jak se posléze ukázalo, vyskytlo se několik mezních jednotlivců, kteří neodpovídali základní premise. O tom však bude pojednáno v následující kapitole.

Na počátku vůbec nebylo známo, kolik Hlučíňanů vlastně sloužilo v čs. zahraničních jednotkách, ani nebyla známa jejich jména. Nezbyvala jiná cesta, než projít odvodní protokoly a seznam vojenských osob, které sloužily u československého vojska ve Francii, Velké Británii a na středním východě a hledat v nich Hlučíňany. Komparací údajů pak vznikl seznam vojáků z Hlučínska, na jehož základě bylo možno prolustrovat jednotlivé osoby Archivem bezpečnostních složek (dále jen ABS).⁸ Rozhodl jsem se nashromáždit ke zkoumaným osobám co nejvíce materiálů a vytvořit jejich databázi. V průběhu psaní práce byla také spuštěna elektronická databáze příslušníků zahraničního odboje na webu VHA, která potvrdila správnost vytvořeného seznamu, ba dokonce odhalila několik dalších vojáků, branců, či uchazečů.

⁷ František Emmert: *Češi ve Wehrmachtu*, Vyšehrad, Praha 2005.

⁸ ABS disponuje evidencí osob vytvořenou pro potřeby bývalé StB.

Výše zmíněná roztržitost skupiny se snad nejvíce projevila v pramenné základně. Nejen, že se údaje k sledovaným osobám nacházejí minimálně v 6 archivech,⁹ ale zejména se v několika případech nedochovaly v požadované míře, nebo podlehly skartaci. Studium ve slovenských archivech jsem vynechal, ale snažil jsem se je vynahradit maximálním využitím archivů domácích.

Základní údaje o zkoumaných osobách jsou obsaženy ve fondech Vojenského historického archivu, především ve Sbírce 24 (Evidence čs. vojenských osob v zahraničí za 2. světové války),¹⁰ fondu Náhradní těleso ve Velké Británii¹¹ a Sbírce 37 (československá zpravodajská služba), kde je uložena část kopií cenných výslechových listů. Rozsáhlé personální seznamy se nacházejí rovněž v Národním archivu; konkrétně ve fondu Ministerstvo vnitra-Londýn, kde jsou ve dvou abecedních řadách uloženy zpravidla originály výslechových listů. K několika osobám (zejména pokud se dodatečně zjistilo, že byly organizovány v nacistických složkách, nebo byly trestně stíhány) se rovněž dochovaly informace ve fondech Archivu bezpečnostních složek. Jedná se o prameny osobního charakteru, jako jsou odvodní a propouštěcí listy a velice cenné výslechové protokoly, jež podávají ucelený obraz o zajatci. Záznamy o provedených výsleších se bohužel nedochovaly ve všech případech, avšak k velké části osob se paradoxně nacházejí v několika kopiích v různých fondech. Výslechové listy byly psány zpravodajskými důstojníky na základě podkladů udávaných zajatci a vlastního dojmu. Utvářejí tedy jakýsi zajatecký diskurz a zároveň zobrazují praktiky a názory důstojníků.

Při vytváření seznamu jsem využil i metody působící „zespodu“, tedy bádání v terénu mezi hlučínskými autochtony. O účasti zdejších mužů ve Wehrmachtu se obecně ví. Avšak na jejich službu v zahraniční armádě si vzpomenu jen pamětníci. Vybavují si dokonce konkrétní jména, ale většinou si však již nedokáží vzpomenout na všechny účastníky vojenského odboje ze své vesnice. V obcích dodnes kolují mezi staršími obyvateli o některých vojácích čs. zahraniční armády mnohdy až bizarní legendy, jež by jistě zasloužily samostatný historický výzkum.

Hlučíňané sloužící v čs. armádě jsou ze strany pamětníků obecně označováni jako „legionáři“, a mnohdy se o nich hovoří s despektem. Nutno podotknout, že touto metodou

⁹ VÚA-VHA Praha, NA Praha, ABS, SOkA Opava, Vojenský archiv-Centrálna registratura Trnava, VHA Bratislava.

¹⁰ Personální fond vytvořený v padesátých letech Studijním ústavem ministerstva vnitra. Obsahuje odvodní listky a propouštěcí listy. Výjimečně i záznamy o výslechu.

¹¹ Obsahuje odvodní listky v rozsahu O-Z a jeden karton s výslechovými protokoly.

byli zjištěni také muži, kteří nebyli v evidenci vojenských osob nalezeni. Pokud se tedy skutečně zúčastnili vojenského odboje, pak jediné v řadách polské zahraniční armády, či francouzské cizinecké legie.

Druhou možnost, jak se dopátrat příslušníků zahraniční armády „zezdola“ tvoří rozsáhlá regionální literatura.¹² Při objemnosti a všeobsáhlosti daných publikací je problematika vojenského nasazení Hlučíňanů pohříchu přehlížena. Ve většině případů se tyto informace v knihách vůbec nevyskytují a je tudíž s podivem, že autoři ignorovali skutečnost vojenského odboje. Pokud se zmínka v regionální literatuře o hlučínských „legionářích“ přeci jen objevila, pak byla kusá a neúplná. Jedinou výjimku představují monografie o Závadě, Hati a Bělé, kde však autoři vděčí za úplné informace především dosud žijícím veteránům (sic!).¹³ Přístup profesionálních historiků se jeví vskutku ostudným v kontrastu s publikací o obci Chlebičov, kterou psali amatéři.¹⁴

Ve studii Viléma Plačka o Hlučínsku za války¹⁵ je problematice zahraničního odboje věnován pouze jeden odstavec! „Na 150 Hlučíňanů však obléklo stejnokroj anglických či sovětských armád i čsl. zahraničních jednotek a bojovalo na západních i východních frontách proti Wehrmachtu. Např. z Kobeřic bylo 11 zahraničních vojáků, z nichž jeden padl. Z Darkoviček jich bylo 7, z nichž četař Rudolf Pěkník padl u Dukly a četař Šimon Pytlík bojoval jako příslušník čsl. paradesantní brigády v SSSR ve Slovenském národním povstání. Rodiny těchto příslušníků byly vystaveny nejružnějším represím.“¹⁶ Pomineme-li, že Plaček nemohl znát přesný počet Hlučíňanů v zahraniční armádě, kterých bylo přes 300,¹⁷ mohl si

¹² V poslední době se totiž rozšířil trend, kdy se jednotlivé obce předhánějí, která bude mít obsáhlejší monografii, čehož využívají staří historikové Vilém Plaček a Václav Štěpán a produkují jednu pětisetstránkovou publikaci za druhou.

¹³ Vilém Plaček, Pavel Kotlář: *Přehled dějin obce Hať 1250-2000*, Obecní úřad Hať, Hať 2000. Václav Štěpán: *Bělá očima staletí, dějiny hlučínské obce*, Ave centrum, Bělá 2005, týž: *Dějiny obce Závada*, Obec Závada, Závada 2007.

¹⁴ Yvonne Bolacká: *750 let Chlebičova*, Obecní úřad Chlebičov, Chlebičov 2000.

¹⁵ Vilém Plaček: *Hlučínsko v letech 1938-45*, in: *Historie okupovaného pohraničí 11/1938-45*, Ústí nad Labem 2006.

¹⁶ Tamtéž, s. 184.

¹⁷ 187 na západě, 138 na východě, pokud budeme věřit pamětníkovi npor. Josefu Krupovi, který toto číslo udal autorovi v soukromém rozhovoru 19. 3. 2008, a zatím neznámý počet partyzánů, jak jugoslávských, slovenských, tak protektorátních.

alespoň ověřit výrok, že bojovali v „anglických a sovětských armádách“,¹⁸ který je již svou podstatou nesmyslný. Dále konstatuje existenci represí, které však nespecifikuje a ani neuvádí odkud takový údaj čerpá. Podobně se Plaček vyjádřil k odbojové činnosti Hlučíňanů i ve své stěžejní práci *Prajzáci, aneb k osudům Hlučínska 1742-1960*.¹⁹ Celkově lze tedy konstatovat, že ani dílčí zmínky o zahraničním odboji Hlučíňanů nedokázaly splatit dluh, který vůči nim stále přetrvává.

Vymezení pojmu

Stručně lze Hlučíňana vymezit jakožto autochtonního obyvatele Hlučínska mluvícího moravským nářečím a vyznávajícího katolickou víru. Sami Hlučíňané se sebeidentifikačně nazývají Moravci, podle dávné příslušnosti jejich „zemičky“²⁰ Moravě, jež přetrvala v kolektivní paměti. Obyvateli Rakouska-Uherska z druhého břehu řeky Opavy byli naopak nazýváni Prajzáky, což mělo silně pejorativní nádech. V současné době se vžil pojem Hlučíňan ve smyslu obyvatele Hlučínska, tedy nikoliv města Hlučína, a k jeho užití jsem se uchýlil i v této práci.

Důležitější otázkou z hlediska výzkumu však je: „Koho pokládat za Hlučíňana?“, respektive koho zařadit do sledovaného vzorku? Jak se během bádání ukázalo, obyvatelé často měnili své bydliště. V ideálním případě měl daný občan totožné místo narození, domovské právo i skutečné bydliště. V reálu se již jednotlivé složky neshodovaly, čímž vznikl problém strukturace příslušnosti vojáků do jednotlivých obcí. Pokud dotyčný voják zůstal na Hlučínsku, nenastal problém. V několika případech však rodnou oblast opustil a odstěhoval se. Také zde rozhodoval původ vojáka a dotyčné osoby spadající do této kategorie jsem rovněž zahrnul do výzkumu.

Skutečný zádrhel však nastal v případě mužů, kteří se přistěhovali na Hlučínsko. Ježto však nebyli rodilými Hlučíňany, přesto narukovali k Wehrmachtu (sic!), což mimochodem

¹⁸ Starší autoři, patrně vlivem indoktrinace komunistickou historiografií, mylně označují Rudou armádu jako Sovětskou. Užití množného čísla ve větě je koncipováno tak, aby zněla velkodušně, zatím však neexistují podklady, které by potvrdily, že by někdo z Hlučínska sloužil v uvedených armádách. Prameny pouze naznačují, že by jeden Hlučíňan mohl sloužit v britské armádě. V žádném případě však jednotlivec nemohl sloužit v „armádách“.

¹⁹ „Největší klad Hlučíňanů v boji proti hitlerovskému Německu spočíval v jejich účasti v zahraničních armádách. Na 150 jich obléklo stejnokroj spojeneckých armád západních i východních.“ Srovnej: Vilém Plaček: *Prajzáci, aneb k osudům Hlučínska 1742-1960*, Háj ve Slezsku 2007, s. 105.

²⁰ Německy se Hlučínsko nazývá Hultschiner-Ländchen.

popírá vžitou představu, že se vojenská služba týkala pouze autochtonů.²¹ Poněvadž i tito mužové sdíleli svůj osud s autochtonními Hlučíňany a do jisté míry se s hlučínskou mentalitou museli sžít (ve většině případů je s Hlučínskem pojily příbuzenské svazky), zahrnul jsem je rovněž mezi zkoumané jedince. Práce tedy zahrnuje všechny muže z Hlučínska (shodně nazývané jako Hlučíňané), kteří se na Hlučínsku narodili, či žili.²² Jak vidno, jedná se o množinu osob značně nesourodou, jež se na svých hranicích prolíná se skupinou Těšíňanů a jiných nezařazených osob sloužících ve Wehrmachtu. Z toho důvodu budou veškeré číselné údaje relativní, vycházející z výše zmíněné „definice“.

Závažnou otázkou rovněž tvoří problematika písemné fixace hlučínských příjmení. Během „pruské éry“ proběhla postupná germanizace českých příjmení formou německé transkripce. Po připojení k ČSR se používala česká forma, třebaže v rodných listech vydaných před rokem 1920 byla zaznamenána ještě německá podoba jména.²³ Za války bylo užíváno opět transkripce (např. Sněhota na Sniehotta), někdy i nátlaku, aby se občan nechal přepsat své slovanské příjmení na německy znějící jméno (Plaček na Palmer, Stařeček na Stein, Vařecha na Wallner). Nelze popřít, že někteří obyvatelé si jméno nechali poněmčít dobrovolně, někdy dokonce již ve třicátých letech. Změna jména nemusela vždy znamenat ostentativní přihlášení se k německu, ale podlehnutí nátlaku, kdy bylo přejmenováním podmíněno např. pokračování gymnaziálního studia, přidělení půdy, apod. Po zajištění hlučínských příslušníků jejich německá transkripce jména „ukončila“ platnost a v dokumentech se začala vyskytovat u některých vojáků i několikerá podoba příjmení. Vyslychající důstojníci většinou udávali českou podobu, v některých případech se však vyskytuje i německá forma, či jakýsi česko-německý hybrid.

²¹ Zmíněnou skutečnost nerespektuje ani příslušný říšský zákon a dokazuje značnou míru úřední svévolnosti, kdy byly hledány veškeré cesty, jak uspokojit nenasytnou válečnou mašinerii. Tento fakt zkrátka nelze racionálně vysvětlit, přičemž skýtá možnosti pro budoucí bádání. V několika případech se jednalo o rodáky z Těšínska, kteří však prokazatelně nepodepsali Volkslistu, či tuto skutečnost při výslechu neuvedli. Problém se netýká pouze Hlučínska. Jsou známy případy z celého pohraničí, kdy dotyčnému například zpětně nebyla uznána opce pro ČSR, byť se třeba i přestěhoval, a tudíž posléze musel narukovat k Wehrmachtu.

²² Nebylo zahrnuto pouze několik individuálních případů.

²³ Často se jednalo o unikátní fonetický přepis jména německou transkripcí. Na Hlučínsku se například neříká Němec, nýbrž Niměc a taková podoba se pak objevuje i v příjmeních, která jsou psána jako Niemietz. Podobně např. Glabasna na Glabasnia, Němenař na Nieminarz, Nėdzela na Niedzella. Zpětnou transkripcí do češtiny pak taková příjmení nabyla jiné podoby a často pozbyla svého původního charakteru. Z Nimce se stal Němec, z Nėdzely Neděla atd.

Podoba jména konec konců není podstatná,²⁴ ale pro určitou „štábní kulturu“ bylo nutno zvolit jakýsi rámec. Příjmení tedy fixuji podle nejfrekventovanější české podoby v dokumentech. V případě, že si voják zvolil krycí jméno, či nechal jméno dokonce změnit, je uvedeno v závorce.

Zbývá zodpovědět poslední otázku, čím se Hlučíňané odlišovali od Těšíňanů. Na Těšínsku se také střetávaly dvě mocenské sféry. To se projevilo při formování moderních národů, kdy spolu soupeřila česká a polská strana o náklonnost místního nevyhraněného obyvatelstva, přičemž polští buditelé byli úspěšnější. Po rozpadu Rakouska-Uherka zůstalo Těšínsko v Československu, avšak stalo se předmětem sváru se sousedním Polskem, jež si z etnických důvodů na území rovněž činilo nárok, což vyústilo ve vojenský konflikt a rozdělení Těšínska mezi oba státy. Československu připadla západní část s výraznou českou většinou, která však obsahovala na 70 tisíc polsky mluvících obyvatel. Národnostně nevyhraněné obyvatelstvo oficiálně takřka vymizelo a česká strana mohla slavit své vítězství. Těšíňští Slezané se víceméně ztotožnili se svým státem, byť si podrželi jisté regionální prvky odlišnosti. Po krátkém intermezzu, kdy bylo Těšínsko zabráno Polskem a kdy mimo jiné řada mužů oblékla polskou uniformu, připadlo přímo k německému území pod slezskou, respektive hornoslezskou provincií. Jelikož se německá strana nemohla obejít bez kvalifikovaného obyvatelstva tohoto průmyslového regionu, bylo rozhodnuto o jeho germanizaci, přičemž využili identifikaci se Slezanstvím. Mimo německou, českou, či polskou národnost si obyvatelé při povinné policejní registraci mohli zvolit národnost slezskou. Mnohdy tak činili z taktických důvodů, aby se nezdiskreditovali nevýhodnou polskou či českou národností.²⁵ Na základě registrace pak byl spuštěn projekt Volkslist,²⁶ jejíž III. kategorii musili obyvatelé slezské národnosti pod nekompromisním nátlakem přijmout, aby jim byla přiznána německá státní příslušnost. Volksliste způsobila, že i z Těšínska začali

²⁴ Jsou známy případy, kdy i rodní bratři nosili dvě podoby jména. Za všechny zmíním bratry Jurečkovi, kteří se za války přejmenovali na „Jung“. Po osvobození bylo jednomu bratrovi umožněno se vrátit k původnímu příjmení, leč druhému byla žádost zamítnuta a zůstal Jungem.

²⁵ I přes to byla míra slezské národnosti v bývalých československých okresech nynějšího okresu Teschen nejnižší. Pro zajímavost se zde k české národnosti stále hlásilo na 46 500 lidí. Viz Mečislav Borák: Těšínské Slezsko v rámci okupovaného pohraničí v letech 1938-45, in: Historie okupovaného pohraničí 1938-1945, 11/2006, Ústí nad Labem 2006, s. 97.

²⁶ Volksliste se dělila na 4 kategorie, přičemž těšíňští Slezané spadali pod Volksliste III. Jejím podepsáním se přihlašovali k německé národnosti, načež jim byla na zkušební dobu 10 let přiznána německá příslušnost a navracena některá pozastavená občanská práva, přičemž však stále zůstali občany „druhé kategorie“. Týkala se převážně obyvatel, jež se přihlásili k slezské národnosti.

mladí muži rukovat k Wehrmachtu. Některé ročníky, však byly odvedeny dříve (již v roce 1940) pouze na základě své slezské národnosti a Volksliste jim byla přiznána dodatečně roku 1943.²⁷

Těšínsko se lišilo výrazněji pročesky orientovaným obyvatelstvem, ale také svou rozlohou. Již za první republiky sestávalo z 3 okresů, jež v roce 1930 obývalo 232 264 lidí, z čehož bylo 126 033 Čechů 73 868 Poláků a 17 217 Němců.²⁸ Tato skutečnost zapříčinila, že se 1) nezanedbatelná část vlastenecky motivovaných mužů rozhodla opustit vlast dobrovolně, aby mohla se zbraní v ruce vybojovat svobodu,²⁹ a za 2) že se v řadách Wehrmachtu ocitlo diametrálně více Těšíňanů nežli Hlučíňanů. Při vstupu do československé zahraniční armády také jistě hrálo svou roli i již zmíněné vlastenecké založení Těšíňanů. Na rozdíl od Hlučínska zde přeci jen pronikl český národotvorný proces.

Služba Hlučíňanů ve Wehrmachtu

Podle smlouvy o otázkách státního občanství a opce, uzavřené mezi Německem a ČSR v listopadu 1938, nabyli všichni Hlučíňané, jež se narodili na Hlučínsku před rokem 1910 a k 10. 10. 1938 zde žijící, automaticky říšskoněmeckou státní příslušnost, která platila i pro manželky, děti a vnoučata.³⁰ Ze zmíněného rozhodnutí pro Hlučíňany vyplývala všechna práva a povinnosti říšského občana. Většina Hlučíňanů tento akt přijala z radostí.³¹ Někteří mladíci pod vlivem všeobecné euforie dokonce podepisovali přihlášky k letectvu, válečnému námořnictvu či Waffen-SS, aniž dosáhli odvodního věku. Pravidelné odvody však na sebe nenechaly dlouho čekat. Pocítili je zejména muži, nedlouho předtím demobilizovaní z československé armády. Jednalo se o bývalé vojáky čtyř odvodních ročníků (1914-17). Sotva svlékli khaki uniformu, už je oblékali do polní šedi německého Wehrmachtu. Nemůžeme tvrdit, že by tuto skutečnost přijali vyloženě s nevolí. V první půli devětatřicátého roku stále panoval mír, tudíž muži, kteří onoho roku narukovali, své povolání chápali nejspíše

²⁷ VÚA-VHA, fond Čs. vojenská mise u SHAEF, karton 1, Spisy tajné a důvěrné 1944.

²⁸ Mečislav Borák: Těšínské Slezsko v rámci okupovaného pohraničí v letech 1938-45, in: Historie okupovaného pohraničí 1938-1945, 11/2006, Ústí nad Labem 2006, s. 89.

²⁹ O významnosti Těšínska svědčí i fakt, že odtud pocházela řada významných osobností. Za všechny alespoň slezskoostravský rodák armádní generál Lev Prchala, petřvaldský rodák generál Alois Vicherek, jenž jistě ne nadarmo používal krycího jména Slezák, či velitel kombinovaného oddílu, pplk. Alois Sítek, rodák z Orlové.

³⁰ Vilém Plaček: *Prajzáci, aneb k osudům Hlučínska 1742-1960*, Háj ve Slezsku 2007, s. 87.

³¹ Inkorporace Hlučínska do ČSR roku 1920 nebyla chápána jako přičlenění, nýbrž jako odtržení od Německa. Opětovným návratem do německé vlasti se tak urovnal „nenormální“ stav, se kterým se řada lidí nedokázala smířit.

jako pokračování vojny započaté u československé armády. Existovaly ovšem i výjimky povolané ještě v roce 1938. Někteří se pak v březnu 1939 paradoxně zúčastnili obsazování českých zemí. Německá branná moc v nich získala již vycvičené vojáky, kteří jí náramně přišli vhod pro chystanou válku. Nemálo předválečných československých vojáků se tak díky svým zkušenostem stalo německými poddůstojníky. Nastíněné okolnosti mužům těchto ročníků přímo drasticky ovlivnily život. Pokud dotyčný narukoval v roce 1936 k čs. armádě, a poté pokračoval ve Wehrmachtu až do konce války, nepoznal po dobu devíti let prakticky nic jiného než vojenský život.

Po započetí války proběhla mobilizace a k armádě narukovaly tisíce hlučínských mužů. Před rokem se většina z nich rovněž zúčastnila mobilizace, ovšem proti armádě, ve které nyní sloužili. Stali se pěšáky v soukolí dějin. Tak, jako v září poslušně uposlechli mobilizační vyhlášky a odjeli k svým útvarům, podobně i nyní bez odporu narukovali k Wehrmachtu. Pokud se někdo chtěl svému osudu vzepřít, musel se jasně vymezit pro určitou stranu a vsadit vše na jednu kartu. V roce 1938 to znamenalo např. vstoupit do Freikorpsu a o rok později naopak odmítnout službu v německé armádě. Četnost takových případů byla minimální a ani s jistotou nevíme, jak přesně byla postihována, neboť prameny nejsou v této otázce jednotné. Zjednodušeně měli Hlučíňané trojí možnost volby. Buďto aktivně vystupovat jako Němci, nebo přijmout daný stav a stát se pasivními Němci, což se týkalo majority obyvatel, a v posledním případě se hlásit k češství.³²

³² Nestávalo se tak z důvodů uvědomělosti, ale spíše z oportunismu. Neznamenalo to ani pasivitu vůči armádě. Mládence národnostní diferenciace a politika nezajímala. Obojí bylo záležitostí otců. Takže vůbec nebylo ojedinělé, že ač se otec ostentativně hlásil k češství a celá rodina díky tomu byla postižena určitou formou šikany, tak syn bojoval ve Wehrmachtu coby vzorný voják. Takové případy se vyskytovaly i mezi vojáky zahraniční armády. Pro názornost uvádím případ Linuse Kostky, jehož otec Antonín patřil již za první republiky k největším exponentům ČSR ve své vesnici a působil v zemském výboru RSČV (agrárníci). Za války byl pro své politické postoje vězněn v koncentračním táboře a na následky útrap zemřel. Syn Linus Kostka bojoval od roku 1940 do roku 1944, kdy zběhl, ve Wehrmachtu. Dosáhl hodnosti Obergefreiter a tří vyznamenání, mj. i útočného odznaku (Infanterie Sturmabzeichen). Do doby svého zajetí ale vzorně plnil vojenské povinnosti. Jelikož se jednalo o inteligentního muže, kterého válka vytrhla ze studií, měl aspirace stát se poddůstojníkem, v čemž mu zabránila nejspíše politická angažovanost jeho otce a možná i důsledky české výchovy. Oproti tomu jeho kolega Josef Nosiadek, rovněž syn pročeskoslovenského sedláka, poddůstojnické hodnosti dosáhl, byť pro změnu, vyjma za zranění, nebyl vyznamenán. VÚA-VHA Praha, Sbírka 24, Linus Kostka, Archiv autora, Soldbuch Josefa Nosiadka, Rozhovor s Josefem Nosiadkem 1. 10. 2010.

Je ovšem zaznamenán i případ o generaci starších lidí, kdy starý otec vystupoval jako Čech, zatímco synové (za války čtyřicátníci) se ztotožnili s německým a aktivně působili na čelných místech v místní organizaci NSDAP.

S postupem času si válka začala vyžadovat stále více a více vojáků. Byly povolávány další ročníky a snižoval se odvodní věk. S rostoucím počtem odvedenců se zvyšoval i počet padlých. Ke konci války se službě v armádě nevyhnuli ani přestárlí muži, československou armádou superarbitrování jedinci, ba ani šestnáctiletí chlapci. Celkově z Hlučínska narukovalo silně přes 12 000 mužů. Pokud do tohoto čísla zahrneme všechny, kdož měli s ozbrojenými složkami co do činění, tedy i od vojenské služby pravidelně osvobozované jedince, zejména havíře, kteří však byli pravidelně povolávání na cvičení a odsloužili si tak ve Wehrmachtu i několik měsíců, nabízí se reálná domněnka, že počet Hlučíňanů v německých ozbrojených složkách, včetně RAD, Organizace Todt, policie a SS, překročí 13 000 lidí. Neměli bychom zapomenout ani na desítky žen, které rovněž oblékly uniformu a sloužily jako radiotelegrafistky, sanitářky či různé pomocnice.

Spektrum Hlučíňanů v ozbrojených složkách bylo velice různorodé. Zahrnuje jak desítky důstojníků, dobrovolníků a poctivě sloužících vojáků, tak různé sabotéry, mladíky pořádně neumějící německy s nechutí sloužit apod. Vždy záleželo na sociálním zařazení a prostředí, v němž jedinec vyrůstal, takže není výjimkou, že se proti sobě objevují naprosto protikladné typy vojáků. Pochopitelně se nejedná o hlučínské specifikum, ale o přirozený jev.

S Hlučíňany bychom se setkali u všech možných druhů zbraní; na ponorkách, válečných lodích, v kokpitech bombardérů i stíhacích letounů, pod pancířem tanků, u výsadkových jednotek, dělostřelectva, jezdeckta, ženistů, radiotelegrafistů, polního četnictva a v nejvyšší míře pochopitelně u pěchoty. Vyskytovali se také u jednotek SS.³³ Nejvíce Hlučíňanů sloužilo v jednotkách stavěných branným krajem VIII (Wehrkreis VIII Breslau), pod nějž spadala oblast Slezska, avšak nezřídka se vyskytovali v jiných útvarech, takže bojovali snad na všech myslitelných bojištích světového konfliktu. Nedávno vyšlo najevo, že Hlučíňané sloužili i u Vládního vojska; z nichž dva poté vstoupili do zahraniční armády.³⁴ Po opuštění řad Wehrmachtu vstoupila řada Hlučíňanů k partyzánům, takže bychom se s nimi setkali v SNP, u italských, francouzských, jugoslávských, řeckých, ba i protektorátních partyzánů.

Na 3600 Hlučíňanů se již z války nevrátilo, okolo 5000 utrpělo zranění, jež mnohdy způsobilo vojákovu invaliditu, a takřka na každém válka zanechala psychickou stopu. Mnohem horší následky zanechaly sovětské zajatecké tábory, odkud se Hlučíňané vraceli ještě dlouho po ukončení války s podlomeným zdravím.

³³ Mimo Waffen SS, jich několik sloužilo u SS-Totenkopfverbände. Je znám jeden případ dozorce v koncentračním táboře Osvětim, který byl za svou činnost po válce odsouzen MLS v Opavě a popraven.

³⁴ Třetí byl objeven náhodou v záznamech Archivu bezpečnostních složek. Viz ABS, fond 2M (Odbor politického zpravodajství MV), sg. 13726, list 54.

Hlučíňané, kteří sloužili v zahraniční armádě od samého počátku

Pojednání o účasti Hlučíňanů v československém zahraničním vojsku by nebylo ucelené, kdyby nebylo zmíněno několik mužů, kteří dobrovolně odešli bojovat do zahraničí ještě před vypuknutím války. Vymykají se tradičnímu konceptu národnostně indiferentního Hlučíňana a postrádají předchozí zkušenost Wehrmachtu, jelikož neváhali podniknout nebezpečný útěk za hranice, aby pozvedli zbraň proti Německu. Celkem 4 příslušníci Hlučínska (z toho 3 autochtonní) sloužili již v řadách 1. československé divize ve Francii, což je na padesátitisícové Hlučínsko slušný počet. Věnujme tedy těmto mužům podrobnější pozornost.

Jindřich Janoš

Jako první do zahraničního odboje vstoupil Jindřich Janoš. Tato bezesporu zajímavá osoba je bohužel obestřena rouškou tajemství, neboť se k ní dochovalo minimum pramenů. Narodil se 26. 11. 1919 v Píšti, avšak ve vojenských materiálech je jeho datum narození vedeno k roku 1918. Tehdy dvacetiletý Janoš se patrně obával, že by jej jakožto neplnoletého nepřijali do armády, a tak si jeden rok přidal. Proč se rozhodl podniknout nebezpečný útěk do ciziny, není známo.³⁵ Možná mohlo hrát jistou roli, že odmítl nastoupit službu u Wehrmachtu. Rozhodně utekl s cílem bojovat, poněvadž ve Francii vstoupil do cizinecké legie a po vypuknutí války byl 26. 9. 1939 odveden v Agde do československého vojska.³⁶ Náležel tedy mezi prvními 548 mužů, kteří byli uvolněni z cizinecké legie a vytvořili 1. čs. náhradní prapor.³⁷ Po pádu Francie byl evakuován do Velké Británie, kde posléze prodělal parakurz. Sloužil u velitelské roty a posléze u 1. tankového praporu. Postupoval na hodnostním žebříčku, takže válku ukončil již jako četař, přičemž po jejím ukončení byl povýšen na rotného. Pokračoval v činné službě u 11. tankové brigády a teprve 10. 1. 1946 byl propuštěn do civilu.³⁸ Během své vojenské služby obdržel Československou vojenskou medaili za zásluhy II. stupně a po válce Československou pamětní medaili.³⁹ Zemřel 6. 5. 1981 v Kravařích.

³⁵ Víme pouze, že 11. 6. 1939 utekl do Polska a 14. 6. se hlásil na konzulátu v Krakově. VÚA-VHA Praha, Kartotéka západ, karta Jindřich Janoš.

³⁶ VÚA-VHA Praha, Sbírka 24, sign. 24-12-6/20, odvodní lístek Jindřicha Janoše; Kniha odvodních protokolů řady J, odvodní protokol Jindřicha Janoše.

³⁷ Eduard Čejka: Československý odboj na západě, s. 151.

³⁸ VÚA-VHA Praha, Sbírka 24, List o odchodu z činné služby.

³⁹ Tamtéž, Kartotéka západ, karta Jindřich Janoš.

Richard Kadlčík

Koncem ledna 1940 se ve Francii objevila démonická postava hlučinského rodáka Richarda Kadlčíka. Tento voják nikoliv nepodobný Jaroslavu Haškovi během války prodělal neuvěřitelně krkolomnou anabázi, a posléze svou osobu při výsleších opřel řadou mýtů, jež komplikují rozplétání jeho válečné dráhy. Během výslechů měnil svou identitu a bohužel i datum narození. Dle odvodního lístku se narodil 24. 1. 1914 v Hlučíně, dle méně důvěryhodných výslechových protokolů roku 1912 v Hladnově. V poválečných dokumentech je uvedeno datum 11. 5. 1915. Ačkoliv by se dalo očekávat, že v letech 1936-38 absolvoval prezenční službu u československé armády, nestalo se tak. V roce 1939 uprchl přes Polsko, Rumunsko a jiné státy do Francie, kde byl 26. ledna v Marseille presentován. Zúčastnil se bojů jako voják divizní kanonové roty proti útočné vozbě. Během ústupu na Dijon byl 26. června 1940 při leteckém útoku shozen z motocyklu a poraněn na noze a rameni. Byl převezen do nemocnice, kde o dva dny později padl do zajetí.⁴⁰

Mezitím Francie padla a vojenské úřady jej jakožto pohřešovaného vyškrtly ze stavu branné moci. Pro Kadlčíka nastala nebezpečná situace, neboť se jako příslušník Hlučínska ocitl v zajateckém táboře Stalag III B ve Fürstenwalde. Kdyby se jeho pravou totožnost dověděly německé úřady, čekal by jej koncentrační tábor, v horším případě zastřelení pro vlastizradu. Měnit identity mu (vzhledem k pozdějšímu vystupování) rozhodně nebylo cizí, a tak vystupoval jako naturalizovaný Francouz Josef Kwek ze Lvova. V březnu 1941 se mu ze zajateckého tábora podařilo uprchnout do neokupované části Francie a jak udává v poválečném výslechu, byl ještě 8 měsíců ve vojenské nemocnici doléčován.⁴¹ Po demobilisaci pracoval na šachtě a v roce 1942 se dokonce oženil.⁴² Co na tom, že doma měl manželku a jedno dítě.⁴³

Dále se jeho výpovědi liší. Je jisté, že v únoru 1943 vstoupil k partyzánům, kde dosáhl hodnosti podporučíka. Podle jedné z jeho výpovědí měl být jeho oddíl posléze zařazen do pravidelné francouzské armády, přičemž Kadlčík měl sloužit u ženijního pluku. Patrně na tomto základě mu byla po válce přiznána hodnost podporučíka ženijního vojska v záloze.⁴⁴ Po svém propuštění v listopadu 1944 se hlásil československým úřadům a prokazoval se

⁴⁰ VÚA-VHA Praha, Sbírka 24, Richard Kadlčík, list 304.

⁴¹ Tamtéž.

⁴² Tamtéž, list 311.

⁴³ Za předpokladu, že při odvodu poskytl pravdivé informace. VÚA-VHA Praha, Sbírka 24, Odvodní lístek Richarda Kadlčíka.

⁴⁴ VÚA-VHA Praha, Sbírka 24, Richard Kadlčík, list 312.

legitimací FFI. Odmítal však vstoupit do západního vojska a pobuřoval proti exilové vládě, takže se dostal až do hlášení Československé vojenské mise u Hlavního velitelství spojeneckých expedičních sil (SHAEF). Počinání Richarda Kadlčíka lze těžko vysvětlit. Odmítal spolupracovat s čs. konzulátem, ba dokonce se mu podařilo kolem sebe shromáždit okruh podobně smýšlejících lidí, s nimiž pak burcoval československé dobrovolníky, aby nevstupovali do československého vojska. Dožadoval se, aby byl se svou skupinou poslán do Jugoslávie a odtud na „ruskou frontu“.⁴⁵ Když mu v tom bylo zamezeno, ztropil výtržnost a prohlásil, „že se stydí být Čechoslovákem, že konečně tuto příslušnost později odloží, že jeho otec je podplukovníkem v ruské armádě, a proto jemu se nic nemůže stát, že nikdy nevstoupí do čs. armády v Anglii apod.“⁴⁶ Ještě na půdě Francie se vydával za rotného dělesloužícího československé armády, bývalého příslušníka cizinecké legie, 1. československé divize a FFI, což v kontrastu s odmítáním další vojenské služby vzbuzovalo u čs. důstojníků přinejmenším nedůvěru.

Kdoví, zda Kadlčík prodělal nějaký vnitřní zlom a názorově se rozešel s vedením československého odboje, nebo se jednalo pouze o lehkomyšlného dobrodruha. Nakonec se mu podařilo i přes odpor československých míst odjet s repatričním transportem do Neapole a odtud do Jugoslávie. Zde se hlásil u Čs. vojenské mise a 9. února 1945 byl odveden. Svou minulost si vylepšil tím, že se vydával dokonce za rotmistra z povolání, sloužícího v letech 1932-38 u 4. hraničářského pluku v Hlučíně, kvůli čemuž musel upravit datum svého narození na rok 1912, neboť jako ročník 1915 by této hodnosti před válkou pochopitelně těžko mohl dosáhnout. Žádal repatriaci na Podkarpatskou Rus či Slovensko, aby zde, jak se vyjádřil, mohl vstoupit do armády.⁴⁷ Po celou anabázi mu stála po boku jeho francouzská žena, s níž nakonec došel až do Košic. 31. března 1945 byl opět (patrně již počtvrté za celou válku) prezentován, tentokrát v Popradě jako podporučík, a odeslán do výcvikového střediska v Levoči.⁴⁸ Zda se ještě stihl zúčastnit osvobozovacích bojů, nevíme. Po válce se dožadoval vyplacení demobilizačního příspěvku a započítání služby v FFI do doby jeho odbojové činnosti. Jak se vyvíjely jeho poválečné osudy, není známo.

⁴⁵ VÚA-VHA Praha, fond ČSVM u SHAEF, karton 1, Hlášení kpt. Brauna 13. 12. 1944.

⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁷ VÚA-VHA Praha, Sbírka 24, Richard Kadlčík, list 311.

⁴⁸ VÚA-VHA Praha, Sbírka 24, Richard Kadlčík, list 306.

František Ošanec

Třetím mužem z Hlučínska, který vstoupil do čs. armády na půdě Francie roku 1940, byl František Ošanec. Nejednalo se sice o hlučínského autochtona, neboť se narodil 12. 2. 1915 ve Studené Loučce, avšak domovskou příslušnost měl v Hlučíně, kde před nástupem na studia také bydlel a kam se po válce vrátil.⁴⁹ Ošanec v roce 1935 odmaturoval na hlučínském reálném gymnáziu⁵⁰ a poté započal studium práv. Uzavření vysokých škol jej zastihlo v 9. semestru, avšak 31. 12. 1939 opustil Protektorát.⁵¹ Použil balkánskou cestu a transportem z Bejrútu dorazil do Marseille, kde byl 14. 2. 1940 odveden. Byl zařazen k 8. baterii 1. dělostřeleckého pluku. Je zajímavé, že tehdy započal známost s dívkou, která působila jako ošetrovatelka v Anglii. 7. května si podal žádost na Československý národní výbor, aby mu byl vydán cestovní pas za účelem dovolené v Londýně. Panoval zákaz dovolených v Anglii, na což byl František Ošanec upozorněn, takže setkání se svou snoubenkou musel ožeket. Necelý měsíc po podání žádosti překročily německé jednotky francouzskou hranici a překotně se draly do vnitrozemí. Z československých vojáků zformovaná tzv. divizní pěchota byla vržena na frontu, přičemž dělostřelci, u kterých sloužil i Ošanec, zůstali v týlu. Chyběla jim výzbroj i patřičný výcvik; ani zdaleka netvořili bojeschopnou jednotku. Teoreticky mohl být František Ošanec zařazen do divizní pěchoty, ale dostupné prameny to nepotvrzují. V červnu 1940 byl evakuován do Velké Británie spolu se zbytky čs. vojska. Jeho nespokojenost se stavem v čs. armádě rostla, takže není divu, že se v červenci zúčastnil cholmondeleyské vzpoury. V zápětí byl „rozhodnutím MNO (...) dnem 27. 7. 1940 pro nesplnění služ. závazků ZBAVEN hodnosti a VYLOUČEN ze čs. armády a předán brit. úřadům“⁵² a spolu s ostatními účastníky vzpoury zařazen do Pioneer Corpsu. Do řad čs. armády se vrátil až počátkem roku 1942. Sloužil u motorizovaného předzvědného oddílu a do civilu odešel 7. 7. 1945 jako četař v záloze.⁵³ Ke studiu práv se již nevrátil.

Vilém Dvořák

Nejvýznamnějším mužem, který rozšířil řady československé divize ve Francii jako poslední ze čtveřice Hlučíňanů, byl plk.v.v. Ing. Vilém Dvořák, jedinečná osobnost, ryzí vlastenec a dlouholetý polistopadový místopředseda opavské jednoty československé obce legionářské.

⁴⁹ Po válce působil jako soudní kontrolor v Hlučíně. SOkA Opava, fond ONV Hlučín, karton 370, složka 194.

⁵⁰ Sedmdesát pět let gymnázia v Hlučíně, Hlučín 1995, s. 113.

⁵¹ VÚA-VHA Praha, Kniha odvodních protokolů řady F, odvodní protokol Františka Ošance, Kartotéka západ, karta František Ošanec.

⁵² VÚA-VHA Praha, Sbírka 24, František Ošanec, odvodní lístek.

⁵³ VÚA-VHA Praha, Sbírka 24, František Ošanec, List o odchodu z činné služby.

Dokumenty k jeho osobě ve Sbírce 24 bohužel zmizely, tudíž nezbyvá, než se spokojit s dostupnými pracemi, zabývajícími se jeho osobou.⁵⁴

Vilém Dvořák přišel na svět 16. 1. 1921 v Chlebičově. Od dětství projevoval dobré školní výsledky, a tak po ukončení čtvrté měšťanky nastoupil na Masarykovu vyšší hospodářskou školu do Opavy. Již tehdy, snad díky kontaktům s českým prostředím ve škole, se začal vlastenecky projevovat. Patřil k iniciátorům založení Sokola v Chlebičově a toužil se stát vojákem z povolání. Po odstoupení pohraničí byla Masarykova škola uzavřena a Vilém Dvořák přestoupil na Střední zemědělskou školu do Přerova; čtvrtý ročník však již nedokončil, neboť 26. 12. 1939 spolu s dvěma kamarády opustil Protektorát. Prchali přes Slovensko do Maďarska, kde padli do rukou policejních orgánů. Naštěstí skupinka narazila na ochotného policistu, který sabotoval její předání německé straně. Mladíci podobně jako většina uprchlíků vyhledala francouzský konzulát v Budapešti, kde byla včleněna do větší skupiny mířící na Jugoslávskou hranici. Následovala tradiční cesta přes Řecko, Turecko, Sýrii až do Libanonu, odkud Vilém Dvořák odplul v jednom z „bejrútských“ transportů do Francie. Dne 30. 3. byl v Agde prezentován a zařazen k motoeskadroně smíšeného předzvědného oddílu. Po napadení Francie byl přiřazen k 1. pěšímu pluku jako motospojka a zúčastnil se bojů. Obrana se však zhroutila a československá divizní pěchota byla nucena ustoupit na jih Francie. Odtud pak byla lodními transporty evakuována do Velké Británie.

Dne 6. července přistála v liverpoolském přístavu i loď s Vilémem Dvořákem. Následujícího dne byl zařazen k motoeskadroně štábní roty a prováděl výcvik na novém motocyklu. V roce 1941 byl povýšen na svobodníka a o rok později na desátníka. Na podzim roku 1942 byl zařazen do parakursu, povýšen na četaře a následně poslán do školy pro poddůstojníky v záloze, kterou absolvoval s pořadím prvním. Neustále zvyšoval svou odbornost; v následujícím roce prodělal kurz řidiče tanku a radiotelegrafický kurz. V roce 1944 si dokonce doplnil nedokončené středoškolské vzdělání a stal se velitelem tanku. V únoru 1944 se o krok přiblížil k svému snu stát se důstojníkem. Nyní již rotný aspirant Vilém Dvořák absolvoval školu na důstojníky v záloze s prospěchem výtečným jako 2. z 31 frekventantů.⁵⁵

⁵⁴ O shrnutí Dvořákovy odbojové činnosti se nepříliš úspěšně pokusila Lenka Halamíčková, viz Lenka Halamíčková: Životní osudy plk. Ing. Viléma Dvořáka, in: Sborník z 1. ročníku soutěže O cenu ministra obrany za nejlepší studentskou práci s tematikou II. světové války, Opava, Slezské zemské muzeum 2001, s. 137-153. Yvonne Bolacká a kol: 750 let Chlebičova, Obecní úřad Chlebičov, Chlebičov 2000.

⁵⁵ VÚA-VHA Praha, fond FMSÚMV, sig. 19-10-5.

Na přelomu srpna a září 1944 se československá samostatná obrněná brigáda nalodila a odplula do Francie, kde v říjnu převzala důležitý úkol obléhat přístavní město Dunkerque a znemožnit tamní posádce narušení spojeneckého týlu. Bojový křest na sebe nenechal dlouho čekat a shodou okolností se tak stalo v úseku motorizovaného předzvědného oddílu (MPO), jehož byl Vilém Dvořák příslušníkem. Od samého počátku se zúčastnil bojových akcí, do doby než byl určen instruktorem střeleckého kurzu. V únoru 1945 byl přeložen k nově vzniklému III. tankovému praporu, kde se stal velitelem čety a v březnu dosáhl důstojnické hodnosti; stal se podporučíkem v záloze. Je možné, že pod ním sloužili i někteří z Hlučíňanů, neboť jejich velká část, která byla zařazena k bojovým jednotkám, putovala právě k III. tankovému praporu. Během své válečné služby Vilém Dvořák obdržel mimo jiné Československý válečný kříž 1939, Medaili za chrabrost a Medaili za zásluhy II. stupně.

Po válce zůstal poručík Dvořák v armádě jako dobrovolník v další činné službě. Během dovolenky navštívil rodný Chlebičov a k svému překvapení byl přivítán s velkou pompou a slávou. Ba dokonce obdržel plaketu čestného občana Chlebičova. Po odchodu z armády na konci roku 1945 krátce pracoval pro organizaci UNRRA, avšak záhy se vrátil na rodné Hlučínsko, kde dostal do správy státní statek. Po únoru 1948 se nevyhnul perzekuci, přišel o místo a byl ze strany státních orgánů neustále šikanován. Zprvu se neúspěšně pokusil o emigraci na západ, poté se s ohledem na rodinu pokoušel tiše žít v ústraní a poctivě plnil pracovní úkoly. Přes všechny překážky, které mu byly kladeny, se mu podařilo dálkově vystudovat Vysokou zemědělskou školu. Po pádu komunistického režimu byl plně rehabilitován a povýšen na plukovníka ve výslužbě.

Další Hlučíňané obohatili zahraniční armádu až v roce 1943. Jejich počet pozvolna rostl, až se zastavil na 187 mužích. Kromě nich sloužili v západní armádě také 3 Židé mající spojitost s Hlučínskem, ovšem pouze jeden se na Hlučínsku narodil. Jeden hlučínský rodák pravděpodobně sloužil v britské armádě. K československému odvodu byl opakovaně povoláván, avšak odmítl nastoupit službu.⁵⁶ Je možné, že se Hlučíňané vyskytovali i v polské zahraniční armádě, dosud je prokazatelně znám však pouze jeden případ.⁵⁷

⁵⁶ VÚA-VHA Praha, Sbírka 24, Alfred Bartsch.

⁵⁷ Alois Kubný z Kobeřic. Do polské armády vstoupil těsně po ukončení války a sloužil v ní až do roku 1947, kdy byl propuštěn. VÚA-VHA Praha, Sbírka 24, Alois Kubný. Předpokládá se, že několik Hlučíňanů sloužilo u sboru generála Anderse v Itálii, avšak chybí primární prameny, které by to dokazovaly. Minimálně jeden člověk v Andersových jednotkách sloužil, avšak nevíme odkdy.

Počátky náboru válečných zajatců

Československá zahraniční armáda se vyznačovala několika charakteristickými prvky. Snad nejmarkantnějším se stal nedostatek přirozených zdrojů záloh, zajišťovaných za normálních okolností mobilizací. Jelikož vojsko vznikalo mimo hranice republiky, musely armádní špičky najít uspokojivé řešení, jak co nejlépe vyváznout z této neobyčejné situace. Na mobilizaci se mohly spolehnout pouze ve Francii, kde žila československá menšina, jejíž příslušníci umožnili hned na počátku války vzniknout početné jednotce o síle necelé divize. Po porážce Francie byli francouzští Čechoslováci demobilizováni, aby se mohli vrátit ke svým rodinám, takže do Velké Británie se podařilo evakuovat pouze základ československé jednotky, který však nyní tvořili víceméně dobrovolníci, jež zvolili nebezpečný útěk z Protektorátu. Jejich přísun do řad zahraniční armády trval i nadále, (nyní balkánskou cestou na Blízký východ), avšak po porážce Jugoslávie se zastavil. Československé exilové vládě nezbývalo, než organizovat armádu na víceméně dobrovolnickém principu. Vyskytla se snaha maximálně podchytit krajany žijící v zahraničí, aby se hlásili do služby a vstupovali nejen do československé armády. Avšak tyto přírůstky ani zdaleka nestačily pokrýt potřeby nově se formujícím čs. jednotek, jež byly v Británii ke vši smůle postiženy hned v zárodku vzpourou a odchodem části mužstva.

Situace nasvědčovala tomu, že vybudování nových československých legií, jak si je pamatovala řada důstojníků, prvoválečných veteránů, již nebude možné. Chyběl totiž základní předpoklad, aby Čechoslováci byli podobně jako za Velké války vojensky přítomni v protivníkově táboře a po svém zajetí aby umožnili vytvořit početnou a silnou armádu. Zvětšení stavů mohlo být uskutečněno pouze koncentrací jednotek z různých bojišť. Sloučení čs. jednotek z Británie a Blízkého východu roku 1943 však sotva stačilo na vybudování jedné obrněné brigády.

Čas ukázal, že bývalí českoslovenští občané české národnosti, se v nepřátelské armádě přeci jen vyskytovali. V letech 1942-43 se na severoafrickém bojišti poprvé začali objevovat němečtí zajatci, jež se v zajateckých táborech hlásili jako Češi a přáli si vstoupit do československé zahraniční armády.⁵⁸ Počítalo však československé velení s možností jejich náboru? Nebo bylo nyní postaveno před hotovou věc a muselo nastalou situaci řešit? Prameny mlčí, avšak můžeme se domnívat, že vzhledem k individuální iniciativě zajatců a absenci centrálního podchycení je pravděpodobnější druhá možnost.

⁵⁸ Ve stejné době se takové případy začaly vyskytovat i v SSSR.

Vůbec první zajatci z Afrikakorpsu byli do československé zahraniční armády přijati ještě v Africe (v Tunisku, Káhiře), ale také u československé vojenské mise v Jeruzalémě. Do Anglie pak přijeli spolu s příslušníky 200. lehkého protiletadlového pluku Východního v srpnu 1943. Samozřejmě byli podrobeni zpravodajským výsledkům, které se u některých případů opakovaly i v Británii. Pro absenci směrnic si důstojníci zpočátku nevěděli rady s kritérii jejich přijetí. Což sice neznamenal vyloženě benevolentní přístup v prověřování, ale v pozdějších letech by někteří zajatci patrně neobstáli a do armády by nebyli přijati.⁵⁹ Armáda je však potřebovala. Znamenali nejen přínos cenných zpravodajských informací o domácích poměrech i nepřátelské armádě, ale především již vycvičené frontové vojáky. Bylo nanejvýš jasné, že jich bude s postupem války v zajateckých táborech přibývat. Ministerstvu národní obrany se tak naskytl prakticky nevyčerpatelný zdroj doplňků, který potřeboval správně a důsledně podchytit. Hrozilo, že nábor bývalých vojáků Wehrmachtu přinese politické důsledky, ale nestalo se tak, neboť bylo přesně vymezeno, koho je možné přijmout a také se tato praxe stala běžnou i u ostatních armád.

První zajatí vojáci byli veskrze ryzí dobrovolníci; ve většině zběhové,⁶⁰ kteří desertovali s úmyslem vstupu do československé armády. V zajetí se pak aktivně hlásili do československé armády, tudíž nemuseli být složitě podchycováni, neboť na sebe upozornili sami. Většina z nich dokonce uvedla, že se dobrovolně hlásila k Afrikakorpsu, neboť zde tušila ideální možnost k přeběhnutí.⁶¹

⁵⁹ Mezi vůbec prvními přijatými německými zajatci byl vídeňský rodák Walter Bláha, který pozdější direktivu nesplňoval hned v několika bodech. Do německé armády narukoval dobrovolně coby protektorátní příslušník v roce 1939 a stal se pilotem. Snad díky obzvláštnímu individuálnímu přístupu k jeho problému s přihlédnutím k jeho brizantnímu úletu s Heinklem He 111 s nic netušící posádkou do Turecka, byl přijat. Pochopitelně vzbuzoval obavy, aby se nejednalo o německého agenta, proto byl zařazen pouze k pozemním jednotkám. Kdyby uletěl o rok později, patrně by již do československé armády přijat nebyl. Viz Ivo Pejčoch, Jiří Rajlich: Vojín Walter Bláha, alias Valtr Blažek – dva úlety z totality, in: Historie a vojenství 3/2011, s. 82-107.

⁶⁰ Vyskytovaly se dvě kategorie desertérů. Do první patřili ti, kteří neváhali podstoupit takové nebezpečí, že přešli německou linii a nechali se zajmout, či se vzdálili od jednotky, a pak se skrývali u civilistů. K druhé náleželi ti, kteří „zůstali pozadu“, či někde ve skrytu při ústupu své jednotky. Druhá kategorie má pochopitelně silnější zastoupení, přičemž svádí k úsudkům prospěchářských pohnutek (pro relativně nízké nebezpečí) inkriminovaných desertérů. Nutno však konstatovat, že se jednalo o nejjistější způsob zběhnutí; tudíž nelze znevažovat muže, kteří takto zběhli. Jisté měli na mysli, že aby byli v budoucnu použitelní pro československou armádu, tak musí svou deserici přežít.

⁶¹ VÚA-VHA Praha, fond 37, karton 100, sg. 37-90-27, Zpráva II. odboru sestavená na základě výsledků německých vojáků čs. národnosti, strana 12.

Mezitím se spojenci vylodili v Itálii a do zajateckých táborů v severní Africe začali proudit první zajatci. MNO podniklo první kroky pro organizované podchycování zajatých československých příslušníků a, byť s určitým prodlením, vyslalo do Afriky vyslychající důstojníky. Následkem spojeneckého postupu Itálií začali Čechoslováci působit i zde. Jejich počet a zabezpečení však bylo žalostně podceněno. Potýkali se s nedostatkem dopravních prostředků a nepochopením vyšších míst. Ze situace opět maximálně těžili Poláci, kteří si mohli dovolit velkorysé personální zajištění pro pokrytí zajateckých táborů a navíc měli od spojeneckého velení povoleno působení v předsunutých kampech, kam ostatní spojenecké národy, jako například Čechoslováci, neměly přístup. Díky ráznému jednání se Polákům dařilo nabírat Těšíňany, neboť je pochopitelně považovali za vlastní příslušníky. K jejich zlomení používali i neférové prostředky typu, že československá zahraniční armáda neexistuje, že Těšínsko připadne Polsku a zejména skutečnost, že v případě odmítnutí vstupu by zajatce čekal návrat do zajateckého tábora mezi Němce. Československá strana vůči takovému postupu několikrát protestovala a dílčími kroky se jí podařilo převést řadu Čechů z polských ozbrojených sil do vlastních řad.⁶²

Po spojeneckém vyloštění v Normandii se těžiště náborové akce přesunulo do Francie, takže nábor již nyní probíhal na pěti různých místech (severní Afrika, Itálie, Francie, Velká Británie, USA⁶³), přičemž v každé oblasti se vyskytovaly specifické odlišnosti. Obecně platilo, že zajatci byli v předsunutých táborech tříděni podle státní příslušnosti a poté odesíláni do transitních campů, odkud putovali na britské ostrovy nebo do zámoří, v závislosti, kterou armádou byli zajati;⁶⁴ vyskytovaly se ovšem i případy, zejména v prvních měsících po spojeneckém vyloštění v Normandii, kdy třídění proběhlo až v Británii. V odsunových táborech byli zajatci soustředěni do zvláštních oddělení určených pro neněmecké zajatce, popřípadě zajatce spojeneckých národností. Tábory s výskytem bývalých

⁶² Více viz Jiří Friedl: „*Slezané, bratři od Ostravice a Olzy!*“ – spory o zajatce z Těšínska mezi ČSR a Polskem 1943-1945, in: Slezský sborník 2/2003, s. 94-127. Týž: *Na jedné frontě. Vztahy československé a polské armády za druhé světové války*, Praha 2005. I ve Francii se často stávalo, že byli Češi zařazováni do transportů polských zajatců do Británie. Jen díky vytrvalému hlášení se za Čechy se jim podařilo vymanit z polského vlivu. Československým důstojníkům pak hlásili, že Poláci prováděli propagandu o tom, že Těšínsko a Hlučínsko připadnou Polsku. Srovnej: VÚA-VHA Praha, fond MNO Londýn, karton 105, Zajatci čs. původu v Happendon Camp, přihlášky do čs. armády v Anglii, 31. 12. 1944.

⁶³ Zde se nejednalo o trvalý systematický nábor, ale o ojedinělé akce vždy když se nahromadil vyšší počet dobrovolníků.

⁶⁴ V případě zajetí armádou svobodných Francouzů zajatci zůstávali ve francouzských koloniích v severní Africe.

československých příslušníků navštěvovali čs. důstojníci a prováděli výslechy.⁶⁵ Samozřejmě proběhla snaha soustředit všechny Čechoslováky do jednoho tábora, což však vzhledem k chaotické situaci, nedostatku pohonných hmot a přetížené dopravní sítě nebylo realizovatelné.⁶⁶ Zajatci, kteří se hlásili do armády, byli podrobně vyslechnuti, vyšetřeni táborovým lékařem a poté podepsali prohlášení o dobrovolném vstupu. Po kladném vyřízení žádosti nezbyvalo než čekat na volný transport do Británie k Náhradnímu tělesu a v případě odsunu z Francie také na povolení War Office. Zdlouhavé čekání odpadlo pouze v případě náboru na anglické půdě, kde byli všichni přijatí zajatci soustředěni do jednoho kampu a odtud odesíláni k Náhradnímu tělesu.

Náborová akce se ovšem neobešla bez komplikací. Ještě v roce 1944 probíhalo v některých táborech třídění dle příslušnosti k roku 1939, což způsobovalo značné problémy, neboť Těšíňané tehdy náleželi Polsku (a byli tudíž podchycováni pro polskou armádu) a Hlučíňané a ostatní zajatí Češi z pohraničí zase patřili k Velkoněmecké říši, takže zejména v případě Hlučíňanů zajatci popravdě udávali svou říšskou příslušnost. Takto roztržďení zajatci pak byli segregováni do patřičných táborů, a proto na ně českoslovenští důstojníci jen zřídka kdy narazili.⁶⁷ Naopak v některých amerických táborech nastávaly problémy jiného rázu, a sice že se zajatci hlásili k čs. příslušnosti, avšak nebylo jim věnováno dostatečné slyšení, takže byli transportováni do USA.⁶⁸ Zde se opět hlásili za Čechoslováky, byli podrobeni výslechům, přijati do armády, ale museli čekat. Někteří vyčkávali i rok, než byl odeslán jejich transport do Británie.⁶⁹

⁶⁵ Zajatci, kteří čs. důstojníkem nebyli uznáni vhodnými pro čs. armádu, pak byli přesunuti ze spojeneckého oddělení do oddělení pro Němce. VÚA-VHA Praha, fond MNO Londýn, karton 105, Zajatci čs. národnosti v americkém POW Delta Base Section, 27. 12. 1944.

⁶⁶ Obrovský úspěch v tomto ohledu představovalo zřízení čs. sběrného střediska v prosinci 1944, kam byli soustředěni všichni zajatci vhodní pro armádu.

⁶⁷ VÚA-VHA Praha, fond 37, karton 100, sg. 37-90-27, Hlášení kpt. Drbohlava 7. 9. 1944.

⁶⁸ NA Praha, fond Ministerstvo vnitra Londýn, Zpráva gen. Bosého o něm. zajatcích, karton 92, sg. 2-3-24.

⁶⁹ VÚA-VHA Praha, fond Hlavní velitelství, karton 30, Spisy zpravodajské 1945, Všeobecná zpráva o výslechu zajatců, československých příslušníků, žádajících o přijetí do čs. armády v zahraničí, s. 3.

Směrnice versus realita

Na základě poznatků získaných výsledky prvních zajatců byla v roce 1943 vytvořena směrnice pro nábor vojáků Wehrmachtu. MNO stavělo pravděpodobně na výpovědích pouhých 41 zajatců, jež byli přijati v období od 1. 1. do 31. 7. 1943,⁷⁰ což se promítlo na její nedokonalosti. Direktiva vykazovala řadu mezer, opomíjela některé skutečnosti a na základě nevědomosti prakticky rovnou vyřadila některé dobrovolníky z možnosti přijetí.

Směrnice formulovala několik základních principů, které musel uchazeč splňovat. V první řadě byl kladen důraz na dobrovolnost přihlášky zajatce do čs. vojska. Dále bylo nařízeno prověřit československou státní příslušnost uchazeče, aby se zamezilo vstupu cizích státních příslušníků, zejména Němců, kteří by chtěli touto cestou uniknout ze zajetí. Otázku vídeňských Čechů tato směrnice prozatím neřešila, i když je jasné, že na základě takového nařízení jim byla služba v čs. armádě zamezena. Podstatné kritérium tvořila znalost služebního jazyka, ale v praxi se k němu přistupovalo benevolentněji. Nejzásadnějšího omylu se MNO dopustilo, když nařídilo *„vyjímát z náboru ty zajatce, kteří sloužili v německé armádě od roku 1939 nebo v r. 1940, to proto že osoby neněmecké národnosti, i když třeba patřily do území obsazeného po Mnichově Němci, nebo i když jeden rodič byl německé národnosti, nebo měl dotyčný německé školy, nebyly v roce 1939, nebo 1940 mobilisovány, pokud se ovšem sami dobrovolně nehlásily. V r. 1941 byly takovéto osoby odváděny, většinou však nastoupily voj. službu v r. 1942. Z toho vysvítá, že v r. 1939 až 1940 nastoupili vojen. službu ti, kteří se hlásili do německé armády dobrovolně, nebo ti, kteří se přihlásili za Němce.“*⁷¹ Byly sice připuštěny výjimky, ale principiálně došlo k znemožnění náboru dvou odvodních ročníků Těšíňanů, které rukovaly roku 1940 a několika ročníkům Hlučíňanů sloužících ve velké míře již od roku 1939.

Směrnici doplňovaly dodatky, jež měly pomoci vyslychajícím důstojníkům zorientovat se v problematice. Zpravodajci zde definovali 4 skupiny dobrovolníků hlásících se do čs. armády.

1. *Češi rodem i příslušností do Protektorátu. Pokud sloužili ve Wehrmachtu, dobrovolně přijali německé občanství a nemohou býti přijímáni.* Teprve posléze se ukázalo, že někteří protektorátní příslušníci byli nuceni přijmout německou národnost a sloužit v německých ozbrojených složkách, i když jejich přijímání

⁷⁰ VÚA-VHA Praha, Fond Náhradní těleso ve Velké Británii, Příchod osob do zahraničního vojska od 1. 1. do 31. VII. 1943, karton 52.

⁷¹ VÚA-VHA Praha, Fond Československá vojenská mise v SSSR, karton 25, sg. 179-1-25.

odporovalo směrnicím, někteří náboroví důstojníci výjimečně přihlédlí k individuální situaci a navrhli přijetí.⁷²

2. *Češi mající německé školy, nebo jednoho z rodičů Němce, včetně Čechů žijících v odstoupeném území, kteří v roce 1938 neoptovali pro ČSR. V případech, které měli zpravodajci k dispozici, rukovali takovíto v roce 1942. Pokud by údaje o této skupině měly platit v obecné míře, znamenalo by to, že všichni Češi z pohraničí sloužili ve Wehrmachtu. Pochopitelně se tak nestalo, ovšem někteří do německé armády přeci jen byli povoláni. Důvody jsou u každého jednotlivce různé, avšak některé případy se vyjímají všem pravidlům. Takovíto dobrovolníci do československé armády pak volky nevolky byli ve značné nevýhodě, neboť nepatřili do žádné jasně definovatelné skupiny a stáli před reálným nebezpečím (zejména během platnosti této směrnice), že nebudou do armády přijati.*
3. *Slezáci z území okupovaného po Mnichově Polskem a včleněného Němci do Říše. Většinou sloužící od roku 1942.*
4. *Němci ze Sudet. Často odváděni ještě před válkou již v roce 1939. Pokud předtím sloužili v československé armádě a získali v ní hodnost, byla jim ve Wehrmachtu přiznána šarže o stupeň nižší.⁷³*

Poslednímu bodu je nutno vytknout banální nepřesnost o přiznávání hodnosti o stupeň nižší. Musíme si uvědomit, že v Německu byla branná povinnost zavedena teprve v roce 1935, tudíž poddůstojníci z řad obyvatel odstoupeného pohraničí byli pro německou válečnou mašinerii cenným přírůstkem. Wehrmacht se potýkal s nedostatkem vycvičených poddůstojníků, proč by tedy měl uznávat nižší hodnost bývalým československým poddůstojníkům? Na příkladu Hlučíňanů lze dokázat opak, že byli přijímáni v dosažené hodnosti. Ba i bývalí vojáci československé armády měli nakročený slibný postup a nezřídka dosahovali hodnosti Unteroffizier, což svědčí o vysokém hodnocení kvality československé

⁷² Šlo například o již zmíněného letce Valtra Bláhu. Ve prospěch inkriminovaných mužů intervenoval kapitán Oldřich Večerek a navrhoval vůči těmto případům shovívavější přístup. Zejména v případech, kdy dotyčný musel živit rodinu. V hlášení uvádí příklad ševce z Hodonína, který z existenčních důvodů přijal nabídku spravování bot pro německou armádu v kasárnách, pročež musel přijmout německé občanství a narukovat. VÚA-VHA Praha, fond Ministerstvo národní obrany Londýn, karton 88, Spisy tajné a důvěrné 1944, Znovu-přezkoušení státní spolehlivosti dobrovolníků hlásících se do čs. armády.

⁷³ VÚA-VHA Praha, Fond Československá vojenská mise v SSSR, karton 25, sg. 179-1-25.

vojenské prezenční služby ze strany Němců.⁷⁴ Pro československou armádu byla hodnost dosažená v německých ozbrojených silách na překážku. Každý, kdo obdržel hodnost Unteroffizier a vyšší, měl být vyslychajícím důstojníkem zamítnut.⁷⁵ Co na tom, že voják neměl na své povýšení příliš velký vliv. Dosáhl-li v prvorepublikové armádě hodnosti četaře, získal automaticky Unteroffiziera a byl prakticky pro zahraniční armádu nepřijatelný.

Co se týče přiřazení jednotlivců k jednotlivým zbraním, nedokázalo ministerstvo ze studovaných případů vyvodit obecná pravidla. Konstatuje, že převládá pěchota, z leteckých sil pozemní personál. Výrok, že všichni piloti jsou dobrovolníci a tudíž je nelze přijímat, se zde ještě neobjevuje.

Ministerstvu šlo v první řadě o to, zamezit vstupu bývalých německých vojáků, kteří ve Wehrmachtu sloužili dobrovolně. Mimoděk tím postavilo právě Hlučíňany do situace, která byla pro jejich přijetí krajně nepříznivá. Vyslychající důstojníci nevěděli, kam je zařadit a často je mylně považovali za dobrovolníky. Stačilo, že zahlédli některý z determinantů znemožňujících přijetí, a dále již problém neřešili, byť se situace měla docela jinak. Zdá se, že ministerstvo ani nemělo přesné údaje, kdo vše z dřívějších československých občanů ve Wehrmachtu sloužil a obrázek si vytvářelo teprve na základě rozborů výsledků. Směrnice opomíjela, že z území Československa byly některé, a to nikoliv nemalé, části připojeny k říšským župám; Pošumaví k říšské župě Bayern, Českokrumlovsko a Kaplicko k župě Oberdonnau, Vitorazsko, kousek jižních Čech a část jižní Moravy k Niederdonnau a Hlučínsko s Těšínskem k provincii Schlesien (od roku 1940 Oberschlesien). Všude se pochopitelně v různé míře nacházeli Čechoslováci. Trvalo další rok, než byly nedostatky první směrnice napraveny.

V roce 1944 vydal II. odbor druhou, tentokrát již precizně vypracovanou směrnici. Bylo na čase, neboť s připravovanou invazí na kontinent se očekával velký příliv zajatců a stará směrnice by komplikovala práci vyslychajícím důstojníkům. Nová direktiva již zajatce dělí podle jiných kritérií. Vojáky Wehrmachtu rozlišuje na dobrovolníky, mobilisované a skupiny

⁷⁴ Na tomto místě stojí za zmínku připomenout odlišný systém československých a německých poddůstojnických hodností. Zatímco v československé armádě bylo nutno absolvovat pro dosažení hodnosti z této skupiny poddůstojnickou školu, v německé armádě byly hodnosti odpovídající našim poddůstojnickým udělovány za odsloužená léta. Teprve až na hodnost Unteroffizier, odpovídající zhruba naší hodnosti četaře bylo nutno prodělat poddůstojnický kurz, či školu. Tuto odlišnost si neuvědomovala československá strana přidávající německým hodnostem na bázi Gefreiter vyšší hodnotu, než v realu měly.

⁷⁵ Výjimka se připouštěla, dosáhl-li dané hodnosti až roku 1944. VÚA-VHA Praha, Fond Československá vojenská mise ve Velké Británii, karton 11, Čs. sběrné středisko Ostende 1945, Poznámky k výsledkům.

podle krajů bývalé ČSR. Z předchozí směrnice byly zachovány požadavky na dobrovolnost a znalost jazyka, podobně jako vyjmutí takových mužů z náboru, kteří nastoupili v letech 1939-40, ovšem na rozdíl od první direktivy již v tomto případě připouští a jmenuje výjimky.

Směrnice se podrobně věnuje problematice jednotlivých příhraničních území, precizně popisuje udělování Volkslist se všemi příčinami i důsledky, ale především konstatuje, že *Hlučínsko, Opavsko, Děvín, Vitorazsko a Chodsko* byly přiřčeny k Velkoněmecké říši a tamní obyvatelé automaticky obdrželi německou příslušnost. Definice je sice mírně zavádějící, neboť Opavsko nebylo přiřčeno k Prusku, jak se ve směrnici píše,⁷⁶ nevymezuje oblast Chodsko, která je ve skutečnosti velmi malá, zatímco reálně připadlo k Bavorské župě území až po Prachatice, a vynechává Valticko (původně část Dolních Rakous připadnuvší ČSR a po Mnichovu přiřčeno k župě Niederdonnau). Podstatná je věta, „*že české obyvatelstvo těchto území stejně jako německé, je povinno brannou povinností v německé armádě.*“⁷⁷ Tato informace platí stoprocentně pro oblast Hlučínska. U ostatních území se nepodařilo prokázat absolutní platnost tohoto výroku, avšak pokud se tak dělo, pak by ve Wehrmachtu sloužil podstatně vyšší počet Čechů, než se předpokládá. Dále se ve směrnici konstatuje, že obyvatelé výše zmíněných území rukovali již v roce 1939, čímž byli vyňati z dřívějších striktních nařízení znemožňujících jejich přijetí. Budiž vysoce hodnoceno, že zpravodajští důstojníci analyzovali problematiku opcí tamního obyvatelstva, která nebyla uznávána, či dodatečně rušena a to i v případech jejího naplnění, tj. přenesení trvalého bydliště na území Protektorátu. Avšak i přes tento rozbor si někteří vyslýchající důstojníci posléze neodpustili do výsledkových listů poznamenat narážky typu: „*Proč neoptoval?*“ Jako by zapomněli na zoufalé apelace československé vlády, aby české obyvatelstvo zůstalo v pohraničí.

Stanovisko nové směrnice vůči protektorátním příslušníkům v německé uniformě zůstalo stejné. Jsou považováni za dobrovolníky, a tudíž pro ně v armádě není místa. Jediná výjimka se připouští pro příslušníky Organizace Todt, pokud nezastávali vyšší funkce. Směrnice rovněž neopomněla zmínit výskyt vídeňských Čechů a upozornit na peripetie při jejich přijímání.

⁷⁶ Omyl patrně vznikl tím, že západní část Hlučínska náležela okresu Opava.

⁷⁷ VÚA-VHA Praha, fond Československá vojenská mise u SHAEF, karton 1, Spisy tajné a důvěrné 1944, čj 2-157, Směrnice pro přejímání dobrovolníků, bývalých čs. příslušníků ze zajateckých táborů do čs. armády, s. 3.

Výše nastíněná direktiva byla v srpnu 1944 doplněna generálem Gakem,⁷⁸ který se snažil napravit neutěšený stav, avšak opět zamotal hlavu některým důstojníkům. Doplnění směrnice stanovuje, že všichni ti, kteří popírají svou příslušnost k ČSR, projevují jakékoliv nepřátelské smýšlení vůči ČSR, u kterých je z rozhovoru zřejmé, že jsou neustále smýšleni velkoněmeckého, či velkomadžarského a kteří rozhodně odmítají vstup do čs. armády, musí být ihned odmítnuti. Všichni ostatní zajatci, kteří se považují za čs. státní příslušníky, ať se hlásí, či nehlásí do armády (kromě rozhodného odmítnutí vstupu), mají být odsunuti do stanoveného tábora (anti-nazicampu), kde budou vyslechnuti.⁷⁹ Na závěr se uvádí, aby nebyly kladeny otázky na politickou a náboženskou příslušnost.⁸⁰ Při hlubším zamyšlení nad směrnicí zjistíme, že jednak odporuje dříve vydaným direktivám a především si sama protiřečí, což se záhy projevilo v praxi. Hranice, kdy se dotyčný nehlásí do armády a kdy už vstup odmítá je značně nejasná, tudíž nastává možnost dvojího výkladu. V realitě pak Gakovo nařízení způsobilo trapné situace, kdy do antinacistického tábora na návrh čs. náborového důstojníka přijeli s transportem dobrovolníků i Němci, jež s čs. armádou nechtěli mít nic společného. Tito sice byli okamžitě navraceni zpět do tábora pro Němce, reputace čs. armády však byla v očích Britů pošramocena.⁸¹

Snad kvůli snaze vyjasnit nepřehlednou situaci ve směrnicích, byla v září 1944 vydána instrukce pro vyslýchající důstojníky, která shrnovala základní požadavky náboru do dvanácti bodů, avšak v některých aspektech náborovým důstojníkům vyloženě komplikovala život a nutila je k jejímu porušování. Kámen úrazu představovalo zejména stanovení horní věkové hranice 40 let pro přijetí. Pouze v případě potřebných specialistů bylo možno připustit výjimku. Ostatní, byť fyzicky způsobilí jedinci, museli svou účast v čs. armádě oželeť. Nemluvě o tom, že chaotická situace na některých bojištích ani neumožňovala naplnění rozkazu, ale mnohdy odsoudila dobrovolníka k návratu do zajateckého tábora. Diametrální odlišnost reality zajateckých táborů od londýnských směrnic vyjádřil důstojník

⁷⁸ Krycí jméno divizního generála Ondřeje Mézla, od roku 1944 velitele Československé vojenské mise u SHAEF.

⁷⁹ Co bude se zajatci tehdy, jakmile nevyhoví požadavkům, se nepíše, ale v praxi to bude znamenat jejich návrat do německého tábora.

⁸⁰ Tamtéž, Směrnice pro třídění válečných zajatců-doplnění. Požadavek na nekladení otázek po příslušnosti je rovněž silně zmatečný, neboť zjišťování náboženské orientace bylo předepsáno ve výslechovém listu a politická příslušnost se zjišťovala z hlediska činnosti v nacistických stranách.

⁸¹ VÚA-VHA Praha, fond 37, karton 100, sg. 37-90-24, Hlášení kpt. Drbohlava k výnosu MNO čj. 3522 dův-III/1 odd. 44 z 3. VIII. 1944.

československé vojenské mise v Itálii pověřený vyslýcháním zajatců major Václav Podhora: „Vase vseobecna instrukce je neprijimati lidi starsi 40 let. Kdybych ji dusledne provedl, znamenalo by to, ze bych posilal Cechy uvedomělé a zubožené do zajateckych taboru s hanlivou peceti, ze jsou Nemci. Nejsem popravicim, abych tyto lidi vydaval fysické zkáze, abych jim vpaloval na celo znameni Nemce jimz nikdy nebyli, ponechával je pod komandem nacistických feldveblu jenom proto, ze jsou starsi 40 let. Tuto zodpovednost na sebe nevezmu a odmítám kazdy podobny rozkaz az do doby, nez bude pro nase lidi zrizen tabor nebo utociste, kde by mohli lidsky zít.“⁸² Instrukce sice prikazovala takovéto zajatce shromažďovat do repatriačních táborů, což šlo zejména v Itálii, kde Podhora působil, zřídka kdy uskutečnit. Přání majora Podhory bylo naplněno teprve v lednu 1945, kdy byl v Paříži zřízen dům pro Čechoslováky, bývalé zajatce neschopné služby.⁸³ Do té doby museli náboroví důstojníci jednat empaticky, takže se stávalo, že byli mnohdy přijímáni i muži, kteří dokonce sloužili v C.K. armádě za první světové války. Třebaže šlo o starší muže, měli již za sebou obrovské bojové zkušenosti a přes svůj vyšší věk často oplývali dobrou kondicí. Pokud nebyli shledáni schopnými služby v poli, mohli najít uplatnění u týlových složek, ve skladech či kancelářích, na což poukazoval nejeden vyslýchající důstojník.⁸⁴ Stanovisko MNO však bylo jednoznačné a ve své podstatě křivdilo mužům, jež si přáli bojovat, ale přesahovali věkový limit. Toto nekompromisní opatření mělo reálné opodstatnění v požadavku britského War Office, aby na ostrovy nebyly posílány osoby, jež nejsou schopny polní služby, kvůli jejich častému propouštění z činné služby,⁸⁵ což zpětně označil jako plýtvání lodním prostorem.⁸⁶

Vzhledem k roztržštěnosti vydaných nařízení, jež se k důstojníkům dostávaly postupně po dobu delšího časového úseku a se zpožděním, se nelze náborovým důstojníkům divit, že občas pochybili, zejména v nelidských podmínkách, za kterých museli pracovat, což opět popisuje major Podhora: „Provereni je zpravidla soustredeno na velmi krátkou dobu. Vsechny

⁸² VÚA-VHA Praha, fond FMSÚMV, karton 33, sg. 20-6-34, Styčný důstojník u 5. americké armády. Odesílání dobrovolníků a poměry v táborech 20. 11. 1944.

⁸³ VÚA-VHA Praha, fond ČSVM u SHAEF, karton 2, Spisy 1945, čj. 4-200, Hlášení mjr. Pána ze dne 6. 1. 1945.

⁸⁴ Major Podhora navrhuje jejich využití pro strážní službu. „Jsme na sklonku války; kdy bude treba organisovanych jednotek. Nechapu proc není možno využití techto lidí pro službu strážní a pracovní, zejména kdy nám v pocátčích nového státu bude zapotřebí kazdé organisované jednotky.“ VÚA-VHA Praha, fond FMSÚMV, karton 33, sg. 20-6-34, Styčný důstojník u 5. americké armády. Odesílání dobrovolníků a poměry v táborech 20. 11. 1944.

⁸⁵ VÚA-VHA Praha, fond MNO Londýn, karton 105, Spisy obyčejné 1945.

⁸⁶ VÚA-VHA Praha, fond FMSÚMV, karton 33, sg. 20-6-34, Vojenský attaché ČSR Londýn, čj 63/taj 43.

predsunuté tabory odesílají zajatce do tábora evakuačního zpravidla 2 dny před odplutím konvoju. Zbyva mi na proverení asi 100 osob na vyhotovení záznamu den a noc. Kancelář je netopená a to jen v jednom tabore. V tabore 209 vyslýchám na dvore nebo ve stanu, ve Florencii jsem psal zaznamy na okne baraku.(...) Na trvalo není vsak možné abych pracoval bez prestavky 14 hodin denne pri cemz celé proverení i tak muze byt jen velmi povrchní. Slozité prípady vyzadujú si dukladného proverení, ktoré není možno prováděti v nekolika minutách.“⁸⁷ Ani ve Skotsku neměli vyslýchající důstojníci méně práce, což dokládá kapitán Oldřich Večerek: „...sám někdy trávím výsledkem drahý čas, téměř denně do půlnoci, ale jsem pak jist, že odmítnu-li někoho, že jsem mu neublížil.“⁸⁸ V Marseille byla situace obdobná. Kapitán Braun hlásí, že „mám k dispozici špatný psací stroj a ještě horší písárku dotazníků na stroji, píše se tužkou a budu je muset dát překlepat. Jak to stačím časově, nevím. (...) Ačkoliv jsem přetížen a musím pracovat často pozdě do noci, pokládám za prospěšné věci prodloužení můj zdejší pobyt o další týden.“⁸⁹ Jeho hlášení rozhodně není ojedinělým dokladem, že přes všechny překážky se vyslýchající důstojníci snažili pracovat s maximálním nasazením.

K Hlučíňanům se směrnice (vyjma té první z roku 1943) stavěly příznivě a principiálně jim nekladly překážky. Komplikace způsoboval zejména chybný výklad a nepozornost důstojníka. MNO zdůrazňovalo nutnost individuálního přístupu a posouzení, „*zda zajatec se hodí pro čs. armádu v zahraničí - či nikoliv*.“⁹⁰ Přesto byl nábor do zahraniční armády silně výběrový, což kontrastuje zejména v porovnání s Poláky, kteří ochotně přijímali kromě polských příslušníků také Němce, Rusy, Estonce, Litevce, Lotyšy a Čechy z Těšínska.⁹¹ Českoslovenští důstojníci se přeci jen snažili důkladně prověřit každého zajatce a při sebemenším podezření, že si zadal s nacismem, byl poslán zpět do zajateckého tábora.⁹² Každý vyslýchající důstojník hodnotil podle jiných kritérií, tudíž silně záleželo, na koho zajatec narazil. Někdy přijetí ovlivnila okolnost, že byl v německé armádě vyznamenán. Českoslovenští důstojníci to neviděli rádi a třebaže zajatec vyhovoval všem kritériím, byla

⁸⁷ Tamtéž, Styčný důstojník u 5. americké armády. Odesílání dobrovolníků a poměry v táborech 20. 11. 1944.

⁸⁸ VÚA-VHA Praha, fond MNO Londýn, karton 88, Spisy tajné a důvěrné 1944, Znovupřezkoušení státní spolehlivosti dobrovolníků, hlásících se do čs. armády 31. 8. 1944.

⁸⁹ VÚA-VHA Praha, fond ČSVM u SHAEF, karton 1, Spisy tajné 1944-45, čj. 161-275, Hlášení kpt. Brauna č. 2.

⁹⁰ VÚA-VHA Praha, fond ČSVM u SHAEF, karton 1, Spisy tajné a důvěrné 1944, čj 2-157, Směrnice pro přejímání dobrovolníků, bývalých čs. příslušníků ze zajateckých táborů do čs. armády, s. 1.

⁹¹ Jiří Friedl: *Na jedné frontě. Vztahy československé a polské armády za druhé světové války*, s. 339.

⁹² Takto explicitně se vyjádřil např. mjr. Václav Podhora. VÚA-VHA Praha, fond FMSÚMV, karton 33, sg. 20-6-34, Styčný důstojník u 5. americké armády. Odesílání dobrovolníků a poměry v táborech 20. 11. 1944.

jeho žádost zamítnuta.⁹³ V některých případech situaci zvrátilo rozhodnutí MNO, které se snažilo vést maximální kontrolu nad přijímanými zajatci. Nechávalo si proto posílat výslechové protokoly přijatých i nepřijatých, aby je podrobně prostudovalo a posléze schválilo. Nezřídka se stávalo, že rozhodnutí vyslychajícího důstojníka bylo revidováno a zamítnutý zajatec byl přijat. Tou dobou však byl dotyčný již většinou navrácen do německého zajateckého tábora. Po takových zkušenostech ministerstvo apelovalo, aby zajatci nebyli do táborů odesíláni dříve, dokud nebudou jejich výslechové listy prostudovány v Londýně.⁹⁴ Stávaly se ovšem i opačné případy, kdy volná přepravní kapacita československého transportu do Británie umožnila odeslání neproověřených zajatců, u kterých hrozilo, že někteří budou zamítnuti. MNO mělo rozhodující vliv i u tzv. sporných zajatců, kdy si vyslychající nevěděl se zajatcem rady, přenechal tedy rozhodnutí o jeho přijetí ministerstvu.

Marná snaha kapitána Večerka

Obrovskou míru vstřícnosti a solidarity se zajatci projevil kapitán Oldřich Večerek, jenž působil coby náborový důstojník v zajateckém táboře Happendon ve Skotsku. Jako jeden z mála důstojníků se pustil do kritiky výslechových praktik, nedostatečnosti směrnic a nekorektního zacházení se zajatci. V hlášení, které adresoval ministerstvu národní obrany, kritizoval jeho lhostejný přístup k vyřizování žádostí o vstup do armády. Podotkl, že obrátí-li se občan na zástupce vlády v dobré víře, že jeho přihláška bude přijata, považuje za slušné mu odpovědět, a to i v případě záporného stanoviska, neboť dotyčný pak neví, na čem je.⁹⁵ Skutečný stav se totiž zajatec dověděl bohužel až při transportu do německého tábora, což nepochybně muselo v jeho očích vrhnout temný stín na československou vládu. Dále Večerek poukázal na schematičnost otázek, což dle něj vedlo k špatnému porozumění situace vyslychaného zajatce. *„Vyslychající neznal, nebo prostě nechtěl znát skutečné poměry doma, nic nedal na poměry sociální, rodinné, nesnažil se ocenit dalším rozhovorem charakter dobrovolce, spíše se ho snažil kličkami zmást a usvědčit ho ze lži, nežli mu pomoci, aby řádně*

⁹³ Tolerovala se vyznamenání za zranění, kdežto železné kříže byly na překážku. Proto zajatci zlehčovali situaci a svorně tvrdili, že i kříž dostali za vícenásobné zranění, jen aby nemuseli přiznat skutečné důvody, které by nemusely vrhat dobré světlo na jejich službu v německé armádě. Ministerstvo uváděným důvodům obdržených vyznamenání možná až slepě věřilo. VÚA-VHA Praha, fond MNO Londýn, karton 105, Hlášení kpt. Barausche č. 2 z 27. 1. 1945.

⁹⁴ VÚA-VHA Praha, fond MNO Londýn, karton 105, Nábor ve Francii, další pokyny.

⁹⁵ VÚA-VHA Praha, fond MNO Londýn, karton 88, Spisy tajné a důvěrné 1944, Znovupřezkoušení státní spolehlivosti dobrovolníků, hlásících se do čs. armády 31. 8. 1944.

objasnil a vyjádřil své bolesti.“⁹⁶ Dokonce konstatuje, že si někteří důstojníci tropili ze spletné situace vyslýchaných zajatců žerty. Útočí i na logický úsudek vyslýchajících, kteří nevzali v potaz, že za Rakouska všude české školy nebyly. Stran výsledkové praxe poukázal pouze na situaci ve Skotsku, s níž měl přímou zkušenost; dokonce jmenoval konkrétní důstojníky, kteří se dle něj dopustili nesprávného jednání. Bohužel ani v ostatních lokalitách nebyla situace příznivější.

Večerek si jako jeden z mála uvědomoval hluboké osobní neštěstí zajatců. Podle všeho se jim snažil maximálně porozumět. Sám pocházel z pohraničí, tudíž byl více než dobře obeznámen s tamními poměry. V jeho kritice lze vycítit stále přítomnou hořkost nad pomnichovskými událostmi, ale také nad pokrytectvím některých vládních činitelů. „*Intelligence prostě zmizela ve vnitrozemí a lid zůstal sám, bez porady, bez pomoci, (...) Přijmeme-li tak úzkoprsé stanovisko, že odmítneme každého, kdo má paní Němku, co se pak stane s těmi zde v Anglii, kdo mají již po čtyři léta ženy Němky, Rakušanky, Maďarky a dosud jim nebyly na závalu při zastávání mnohdy velmi vysokého úřadu.*“⁹⁷ Do hlášení neváhal uvést konkrétní příklady protektorátních příslušníků a Čechů z pohraničí, kteří byli okolnostmi donuceni sloužit v německé armádě, avšak rozhodnutím MNO nebyli přijati, proti čemuž se Večerek ohradil. Dokonce se neváhal zastat Němců, kteří se hlásíce za čs. příslušníky vzbudili u něj věrohodnost. Tito údajně měli čisté svědomí, přáli si vrátit se na území ČSR a projevíli ochotu „*býti Čechy, aby nemuseli prožívat to, co měli za Hitlera a žít v míru v ČSR jako řádní občané.*“⁹⁸ Večerkova slova podpořil i major Podhora, když napsal, že 90% Němců zůstává Němci, avšak 10 % jsou lidé slušní, kteří by velmi dobře obstáli jako řádní občané ČSR. Aby podpořil své tvrzení, tak se ohradil, že nemá Němce zrovna v lásce ani jim nenadržuje, avšak konstatuje, že principiální odmítání Němců se přičí demokratickému duchu.⁹⁹

Kapitán Večerek se tehdy zasadil, aby bylo znovu prověřeno několik konkrétních odmítnutých zajatců, neboť se domníval, že jsou způsobilí pro přijetí. Na konci svého hlášení Večerek navrhuje, že pokud někdo ze zajatců neudal úplnou pravdu, ať je po válce doma soudně stíhán, což byl rozumný návrh, který by umožnil eliminaci nepoctivých dobrovolců. Mějme na paměti, že situace, kdy sporní zajatci, označení za čs. příslušníky, čekali v táboře a pak byvše odmítnuti odjeli mezi Němce, rozhodně nepůsobila dobře na ně samotné, natož

⁹⁶ Tamtéž.

⁹⁷ Tamtéž.

⁹⁸ Tamtéž.

⁹⁹ VÚA-VHA Praha, fond FMSÚMV, karton 33, sg. 20-6-34, Styčný důstojník u 5. americké armády. Odesílání dobrovolníků a poměry v táborech 20. 11. 1944.

na Angličany, kterým se pak naskýtal prostor pro pochybnosti nad nerozhodností a organizačními schopnostmi československých orgánů.

MNO Večerkovy připomínky pochopitelně zamítlo. Zajatci, za které tak houževnatě bojoval, byli nejspíše navraceni do německého tábora, kde jim hrozilo napadání pro zradu, které se v očích Němců dopustili. Večerek z boje rovněž nevyšel nejlépe, neboť si mezi důstojníky nadělal zlou krev. K jeho hlášení bylo modrou tužkou připsáno, že by každého Němce hned vzal do armády, ať tedy dělá jen to, co má a že by jakožto hraničář mohl vědět, jak to v pohraničí chodí.¹⁰⁰ Podpis je bohužel nečitelný. V oficiální reakci mu byl ostře vytknut jeho postup a názory. Ze sdělení vyplývá, že nevykonává svou funkci správně, navrhuje pro přijetí osoby naprosto nežádoucí, přičemž lze vycítit určitou míru opovržení nad Večerkovým jednáním.¹⁰¹ Svou roli určitě sehrálo, že Večerek byl pouhý záložní důstojník, což jistě ovlivnilo jeho lidské projevy a také despektivní pohled jeho některých nadřízených.

Obsah výsledku

Pro usnadnění náboru a zejména unifikaci evidence byl vydán vzor výsledkového listu a k němu obsáhlé vysvětlivky popisující různé varianty, s nimiž se vyslýchající důstojník mohl v praxi setkat. Byly v nich obsaženy snad všechny aspekty, což činilo vysvětlivky takřka dokonalými. Jediný problém spočíval v tom, že kromě vysvětlivek existovaly ještě mírně odlišné „poznámky k výsledkům“, přičemž se vnučuje otázka, zda důstojníci v obou dokumentech dokázali číst. V textu se totiž často vyskytoval pojem „Neněmci“, pod kterým se rozumějí všichni neněmečtí příslušníci ozbrojených sil, tj. i Hlučíňané a Těšíňané. Z hlediska druhé strany však tito byli vnímáni jako Němci, byť různých kategorií. Pojem je značně zavádějící, zejména při aplikaci na Hlučíňany, kteří nesli statut říšských Němců, tudíž výroky, které stanovily vysvětlivky o „Neněmcích“, pro ně neplatí. Jedná se o soudy typu, že „Neněmci“ nejsou zařazeni u létajícího personálu, parašutistů (pokud ano, tak pouze jako dobrovolníci), ani jako posádky válečných lodí. Také, že osoby neněmeckého původu dosahují zpravidla nejvýše hodnosti Obergefreiter/Oberkanonier/Obergrenadier,¹⁰² výjimečně

¹⁰⁰ VÚA-VHA Praha, fond MNO Londýn, karton 88, Spisy tajné a důvěrné 1944, Znovupřezkoušení státní spolehlivosti dobrovolníků, hlásících se do čs. armády 31. 8. 1944.

¹⁰¹ Tamtéž, Zajatci z tábora Happendon Camp, přijímání do čs. armády.

¹⁰² Což mimochodem nejsou ekvivalentní hodnosti. Poslední dvě uvedené nemají český ekvivalent, odpovídají typu „staršího vojína“. Prakticky nemají žádný význam, neboť se udělovaly vojákům s odslouženými lety, kteří neměli předpoklady ani na dosažení hodnosti Gefreiter, tedy svobodník.

Unteroffizier.¹⁰³ Hlučíňané, byť se někdy setkávali s diskriminací ze strany rodilých Němců, požívali stejná práva a povinnosti jako ostatní, tudíž překážky, které ad post sestavila česká strana, pro ně neexistovaly.

Zajatci byli dotazováni na své jméno a příjmení,¹⁰⁴ zajatecké číslo, dosaženou hodnost, přesný název jednotky v originálním znění, přínáležitost k německým spolkům a organizacím, výcvik prodělaný v německé armádě, datum a místo narození, domovskou příslušnost, mateřskou řeč svou i rodičů, národnost,¹⁰⁵ národnost rodičů, náboženství, rodinný stav, školní vzdělání,¹⁰⁶ znalost jazyků, civilní povolání, poslední bydliště a službu v předválečné československé armádě. Dále se zjišťovaly přesné údaje o zajatcově příbuzenstvu, a to jejich povolání, národnost, stáří a státní příslušnost. Pak následoval stručný životopis s důrazem na důvody nástupu služby u německé branné moci a službou samotnou. Zjišťovaly se rovněž okolnosti zajetí, zda voják přeběhl dobrovolně, či byl zajat s celou jednotkou a jestli se hned v táboře hlásil jako Čechoslovák. Výsledky byly uzavírány konstatováním zdravotního stavu, místem provedení výslechu a posudkem vyslychajícího důstojníka.¹⁰⁷ V instrukci „poznámky k výslechu“ se dokonce uvádí i návod na posudek, který by měl obsahovat, jak ovládá státní jazyk, zda se vyskytuje přízvuk v řeči */slezský, moravský atd./*, jestli děti mají německá jména, případnou angažovanost příbuzných zajatce v nacistických složkách, v jaké hodnosti byl převzat z čs. armády a hodnostní postup v německé armádě.¹⁰⁸ Instrukce příkazuje odmítat vojáky s vyšší hodností než Unteroffizier a před započítáním výsledků zajatcům oznámit, že *„v Anglii jsou k dispozici výsledky od několika set tisíc SS, SA a ostatních zajatců, takže event.*

¹⁰³ VÚA-VHA Praha, fond Československá vojenská mise u SHAEF, karton 1, Spisy tajné a důvěrné 1944, čj. 2-157, Vysvětlivky k výslechovému listu.

¹⁰⁴ Jméno mělo korespondovat s údaji v matrice, což sami zajatci nerespektovali a udávali počeštěné podoby svých příjmení.

¹⁰⁵ Ve „Vysvětlivkách“ je poznamenáno, že občané Těšínska zpravidla udávají národnost slezskou a občané Hlučínska zpravidla národnost moravskou. VÚA-VHA Praha, fond Československá vojenská mise u SHAEF, karton 1, Spisy tajné a důvěrné 1944, čj. 2-157, Vysvětlivky k výslechovému listu. V „poznámkách“ se příkazuje vyplnit národnost až na konec výslechu. VÚA-VHA Praha, fond Československá vojenská mise ve Velké Británii, karton 11, Čs. sběrné středisko Ostende 1945, Poznámky k výsledkům.

¹⁰⁶ Vysvětlivky důstojníkovi mj. připomínají, aby nezapomínal, že na Hlučínsku i Těšínsku byly po záboru české školy zrušeny, tudíž se vyslychanému nenaskýtala jiná alternativa.

¹⁰⁷ VÚA-VHA Praha, fond Československá vojenská mise u SHAEF, karton 1, Spisy tajné a důvěrné 1944, čj. 2-157, Vysvětlivky k výslechovému listu.

¹⁰⁸ VÚA-VHA Praha, fond Československá vojenská mise ve Velké Británii, karton 11, Čs. sběrné středisko Ostende 1945, Poznámky k výsledkům.

*nepravdy a výmysly udané při výslechu mohou takovým jenom přitížit a je proto mluvit nutno při výslechu pouze pravdu.*¹⁰⁹ Na příkladu Hlučíňanů si ukážeme, že zajatci úplnou pravdu neudávali, přičemž některým se podařilo zatajit dokonce i příslušnost v Allgemeine SS, SA a NSDAP.

Závěrem musíme zmínit, že mnoho zajatců československé příslušnosti náborové akci uniklo. Většinou se tak stávalo z důvodů obav zajatce ze msty svých německých kamarádů, kdyby se hlásil za Čecha, ale především okolnost, že z důvodu nedostatku německy mluvícího táborového personálu, byli při větším návalu zajatců používáni k výslechům samotní zajatci, kteří pak měli možnost měnit národnost vyslýchaného dle své vůle. Zajatci označení za Němce, dle hlášení npor. Šmída, unikali čs. orgánům v malých pracovních kolonách a neprocházeli již větším táborem.¹¹⁰ Můžeme se s velkou pravděpodobností domnívat, že se to ve velké míře týkalo i Hlučíňanů.

¹⁰⁹ Tamtéž.

¹¹⁰ VÚA-VHA Praha, fond Československá vojenská mise u SHAEF, karton 2, Spisy 1945, čj. 4-200, Hlášení npor. Jana Šmída z 11. 3. 1945, s. 2. Zjištění npor. Šmída autorovi potvrdili i přímí pamětníci.

Důvody vstupu do zahraniční armády

Kromě čtyř Hlučíňanů, kteří se rozhodli bojovat proti Hitlerovi patrně již v roce 1939, a za tímto účelem opustili vlast, absolvovali všichni vojenskou službu u německé branné moci a do zahraniční armády se přihlásili teprve v zajetí. Bezesporu se mezi Hlučíňany naskytli takoví, kteří možná měli podobné úmysly jako čtyři výše uvedení, nebo z různých důvodů nesouhlasili s panujícím režimem, avšak neodvážili se podniknout nebezpečný útěk na západ. Teprve služba v německé armádě jim dala příležitost dezertovat a aktivně se zapojit do odboje. Můžeme se oprávněně domnívat, že většina zareagovala na možnost, která se jim naskytla, až v zajetí a mnozí do zahraniční armády vstoupili vesměs z existenčních důvodů. Není jednoduché rekonstruovat pohnutky, jež je k tomuto kroku vedly, ani to není reálné, neboť každý se rozhodoval individuálně na základě odlišných zkušeností a zastávaných názorů. Nemáme šanci zjistit, zda dotyčného vedlo ryzí vlastenectví, chladnokrevný kalkul, zhnusení služby v armádě, potřeba vyřídit si s Němci účty, honba za dobrodružstvím, nebo touha vrátit se dřív domů. Avšak můžeme Hlučíňany rozdělit do několika skupin podle způsobů, jak se při prověřování prezentovali, na desertéry, desertéry-partyzány, zajaté aktivní a zajaté pasivní.

Prameny nám bohužel neumožňují sestavit kompletní obraz o způsobu, jakým se Hlučíňané dostávali do zajetí.¹¹¹ Následující rozbor se tedy omezí pouze na okruh osob, ke kterým se dochoval záznam z výsledku. Hrozí, že ani informace uvedené při výsledku nemusí být relevantní, neboť zajatci šlo v první řadě o vylepšení své bídné situace i za cenu podání zkreslených informací, což se v některých případech skutečně dá vypořádat, avšak zdá se, že většina tvrzení se přeci jen opírala o doložitelná fakta, která si mohl vyslýchající důstojník ověřit. Celkem 55 Hlučíňanů udává, že dezertovalo. Ne vždy se v pramenech jedná o podobně explicitní vyjádření, vyskytují se formy typu zůstal pozadu,¹¹² ukryl se ve stodole,¹¹³ ale také „*postrlílel s jedním Polákem 80 Němců a přešel do polské grupy*“.¹¹⁴ Působí důvěryhodněji, když zajatec uvedl okolnosti útěku, než pouhé konstatování, že dezertoval, které vzbuzuje jistou míru nedůvěřivosti.

¹¹¹ V řadě případů se dochoval např. pouze odvodní lístek, ve kterém je okolnost, že dotyčný přeběhl zmíněna velmi výjimečně a pokud ano, tak zřídka kdy koresponduje s údaji ve výsledkovém listu.

¹¹² NA Praha, fond Ministerstvo vnitra, Londýn, karton 338, sg. 2-90-185, výslechový protokol Alfreda Poruby, VÚA-VHA Praha, Sbírka 37, sg. 37-90-21, výslechový protokol Františka Ševčíka.

¹¹³ VÚA-VHA Praha, Sbírka 37, sg. 37-90-9, výslechový protokol Bernarda Hudečka, NA Praha, MV-L, karton 338, sg. 2-90-182, výslechový protokol Josefa Pecucha.

¹¹⁴ NA Praha, fond MV-L, karton 342, sg. 2-90-208, výslechový protokol Jana Wiktorina.

Zběhové?

Zapeklitý problém vytváří absence definice zběhnutí. Kde končí dezerce a kde již začíná „zbabělé“ ukrytí a vyčkání příchodu spojenecké armády? Určitý rozdíl můžeme vymezit pouze mezi přeběhnutím a zběhnutím, avšak ani zde nevyřešíme problém, zda ukrytí se při ústupu znamená plnohodnotnou dezerci. Lze ovšem vůbec soudit člověka za to, že statečně nepřeběhl nepřátelskou linii, ale ukryl se na ústupu vlastní jednotky? Pokud se jednalo o horlivého vojáka, nikdy by takový čin nevykonal. Lze se tedy oprávněně domnívat, že i různé schovávání se během ústupu bylo praktické využití situace, jak opustit řady německé branné moci. Domněnku o pravdivosti výpovědí potvrzuje i skutečnost, že intervaly mezi zběhnutím a padnutím do zajetí činily dny, týdny, někdy i měsíce, po které se zběhové ukrývali u civilistů. Alois Černota, sloužící v Athénách, během výslechu prohlašoval, že se několikrát se svými kamarády zaobíral úvahami o dezerci, přičemž byl prozrazen. Po odpykání trestu se za pomoci řecké ženy pokusil o útěk. Skrýval se pak u ní 8 dnů do příchodu Angličanů, jimž se hlásil jako Čechoslovák.¹¹⁵ Herbert Auer udává, že byl zařazen jako kuchař u jednoho z pěších pluků v Normandii. Třebaže sloužil v týlu relativně mimo nebezpečí, šest dní po započetí invaze zběhl, ukrýval se u francouzských civilistů a teprve v srpnu se přihlásil Američanům.¹¹⁶ Déle než dva měsíce se ukrýval i Jan Hanzlík, než se u Angličanů přihlásil do československé armády.¹¹⁷

Z výslechů některých zajatců vyplývá, že jakmile se dostali na frontu, využili situaci a přeběhli. Pokud budeme věřit Emilu Dudkovi, pak 1. 10. 1944 narukoval a již 9. 10. dezertoval k Američanům.¹¹⁸ Podobně se vyjádřil Jindřich Hahn tvrdíc, že zběhl pouhý den od příjezdu jednotky na frontu.¹¹⁹ Richard Kaňa dokonce udává, že po dvou dnech na frontě přeběhl přes dvě německé linie při ústupu vlastní jednotky.¹²⁰ Často se vyskytovaly situace, kdy Hlučíňané zbíhávali ve skupinkách. V sedmi případech se Hlučíňan domluvil s Poláky a ve skupinkách v počtu od dvou do šesti lidí utekli do spojeneckých linií. Ve dvou případech utekli Hlučíňané s Čechy a v jednom případě s Rakušanem. Asi nejkuriosnější případ

¹¹⁵ Tamtéž, karton 332, sg. 2-90-146, výslechový list Aloise Černoty.

¹¹⁶ Tamtéž, karton 331, 2-90-139, výslechový list Herberta Auera.

¹¹⁷ Tamtéž, karton 333, 2-90-155, výslechový list Jana Hanzlíka.

¹¹⁸ Tamtéž, karton 332, sg. 2-90-48, výslechový list Emila Dudka.

¹¹⁹ VÚA-VHA Praha, Sbírka 24, Přezkušování protokol Jindřicha Hahna.

¹²⁰ NA Praha, fond MV-L, karton 334, sg. 2-90-161, výslechový protokol Richarda Kani.

hromadné dezerce se přihodil Vilému Vavřínkovi, který doslova odpochoval s celým praporem, aby se vzdal francouzským civilistům.¹²¹

Nejvíce rozšířeným typem dezerce mezi Hlučíňany bylo „zůstat pozadu“. O způsobu provedení takového „útěku na místě“ se většinou zajatci ani nezmiňovali. Maximálně podotkli, že vyčkali v úkrytu, domě či stodole. Je nanejvýš možné, že někteří ze zajatců tuto skutečnost ani nepokládali za dezerci, a prostě ji při výslechu neuvedli. Absence výslechových listů některých zajatců vytváří prostor pro domněnky o vyšším počtu takového typu zběhnutí. Jeden z posledních žijících pamětníků během vyprávění o své cestě do zajetí autorovi sdělil, že s kamarády klidně hrál v jednom domě karty a čekal na příjezd Američanů.¹²² Přičemž v jeho odvodovém lístku není o způsobu, jakým se dostal do zajetí ani zmínky.

Na první pohled by se mohlo zdát, že určitou roli pro posouzení pohnutek zkoumaných Hlučíňanů představovala doba provedení dezerce. Zběhnout ke konci války přece není totéž jako v severní Africe v roce 1943. Nelze však tento problém paušalizovat bez přihlédnutí k individuálním aspektům. Nezřídka jednotlivec přišel na frontu až v roce 1945 a dostal tak teprve nyní příležitost k přeběhnutí. Nemůžeme jej tedy řadit k vojákům, kteří na konci války dezertovali, aby se dříve dostali domů, ale nedopatřením upadli do zajetí.

Partyzáni

O touze bojovat proti Němcům svědčí patrně ze všeho nejvíce případy, kdy se Hlučíňané zapojili do partyzánské činnosti. Po svém zběhnutí se 7 Hlučíňanů přidalo k partyzánům, zúčastnili se s nimi bojů a po příchodu spojeneckých vojsk se rovnou hlásili do československé armády. Tím pádem se vyhnuli zajateckým útrapám¹²³ a nastoupili rovnou k armádě. Zapojení do partyzánské činnosti se u bývalých vojáků Wehrmachtu jeví velice diskutabilním. Z pohledu jejich kamarádů se muselo jednat o hrůzný čin zrady, který mnozí vojáci odsuzovali, byť jej třeba někteří dokázali ideově pochopit. Podobně kontroverzně se jeví prozrazení postavení své jednotky po úspěšné dezerci. I takového jednání se někteří Hlučíňané dopouštěli, nebo to alespoň udávali vyslýchajícím důstojníkům.

Ač se zdá, že to vojáci, kteří dezertovali, mysleli s československou armádou vážně, vyskytují se případy, které tuto domněnku popírají. Někteří vojáci, jež udávali, že zběhli, se v zahraniční armádě dopouštěli trestné činnosti, porušování kázně a subordinace, což

¹²¹ Tamtéž, karton 342, sg. 2-90-207, výslechový protokol Viléma Vavřínka.

¹²² Z rozhovoru autora s Bedřichem Hubáčkem 22. 7. 2011.

¹²³ Jakožto příslušníci partyzánských oddílů zcela logicky nemohli být vzati do zajetí.

dokládají případy Gerharda Křížáka a Josefa Janíka. Na Křížáka se nedlouho po jeho přijetí, provalilo, že údajně týral v německé armádě Čechy, za což byl přeložen od brigády zpátky k NT a zařazen do skupiny nespolehlivých vojáků a pro následnou krádež hodinek po válce souzen.¹²⁴ Janík byl dokonce odsouzen již v roce 1944 k osmnácti měsícům pro nekázeň a neuposlechnutí rozkazu.¹²⁵ Nejkrivklavěji ovšem působí Emanuel Konečný, jenž dezertoval rovnou dvakrát, poprvé z Wehrmachtu v roce 1943, podruhé z československé armády roku 1946. V jeho případě by mohlo působit matoucím dojmem, že dokonce půl roku bojoval u francouzských partyzánů. Při hlubším studiu jeho materiálů však zjistíme, že mu nic jiného nezbyvalo, neboť mu hrozilo odhalení.¹²⁶ Nabízí se otázka, zda opravdu všichni dezertovali s úmyslem vstoupit do zahraniční armády. Navíc uskutečnění dezerce nemusí o důvodech dokonale vypovídat, neboť mnoho vojáků jistě mělo odpor k vojenské službě a možná i toužilo zběhnout, ale z různých důvodů tak neučinili. Např. Josef Tomášek udával, že v roce 1940 uprchl do Ostravy, aby nemusel narukovat k Wehrmachtu.¹²⁷ Adolf Waluga také po válce vypovídal, že využije první příležitosti k zběhnutí a dokonce tvrdí, že spolu s partyzány, které hlídal, utekl, přesto se o něm píše, že byl jimi zajat. Ať se to stalo jakkoliv, vojenské dokumenty se o jeho případné dezerci nezmiňují, přesto jej na základě poválečných pramenů můžeme považovat za jednoho z mála vlastenecky orientovaných Hlučíňanů.¹²⁸

Zajatci

Zapeklitější problém ovšem vyvstává v případech zajatců, kteří se hlásili v zajetí, neboť i zde by se dalo z části hovořit o pročeskoslovensky orientovaných Hlučíňanech, zejména u těch, kteří se ihned hlásili za Čechy. Zjišťováním jejich pohnutek se již dostáváme na tenký led. Pokud se Hlučíňan hned po svém zajetí hlásil za Čechoslováka, vystavoval se riziku napadení ze strany některých nacistů a ve většině případů již měl povědomí o československé zahraniční armádě. Tato skutečnost již sama o sobě vypovídá o přesvědčení daného jednotlivce, avšak ani zde se nevyhneme protiargumentu, že někteří tak mohli činit

¹²⁴ VÚA-VHA Praha, Sbírka 24, Gerhard Křížák.

¹²⁵ VÚA-VHA Praha, Sbírka 24, Alois Jaroš (krycí jméno Josefa Janíka).

¹²⁶ Ve výslechovém listu udává, že po svém zběhnutí pracoval ve Francii déle než rok jako dělník. Teprve, když se mu Gestapo dostalo na stopu, odešel k FFI. NA Praha, fond MV-L, karton 335, sg. 2-90-165/13927, Výslechový protokol Emanuela Konečného.

¹²⁷ NA Praha, fond MV-L, karton 341, 2-90-203/20727, výslechový list Josefa Tomáška.

¹²⁸ Adolf Waluga například patřil k zakladatelům Sokola v Bolaticích, byl činným v Matici Opavské a politicky se angažoval u ČSNS, pročež se na Hlučínsku z řad některých občanů setkával s diskriminací. ABS Praha, fond SÚMV, OK-Nový Jičín 86-46, Adolf Waluga, šetření o národní spolehlivosti.

z materiálních důvodů, aby se vyhnuli zajateckým útrapám, dostali se konečně do tepla a naplnili prázdný žaludek.

V kontrastu s takovými důvody vstupu do zajetí se jeví případ tří Hlučíňanů, kteří se do zahraniční armády hlásili opakovaně v USA. Shodou okolností se všichni nacházeli v antinacistickém oddělení tábora Camp Buttner. Přestože se zde měli nadmíru dobře, dostávali nadbytek jídla i cigaret a pokud pracovali, vydělávali solidní obnos, hlásili se do armády. Někteří byli dokonce přijati při dřívějších návštěvách československé komise, přesto na svém rozhodnutí trvali a „*netrpělivě očekávali odjezd*.“¹²⁹ Snad neuškodí seznámit se s jejich případy podrobněji.

V celku zapeklitě se jeví kausa Jana Žabinského, který se hlásil již 13. 12. 1943. Byl přijat, soustředěn s ostatními Čechoslováky do jednoho tábora a čekal na transport do Británie. O rok později při další návštěvě náborové komise byl znovu vyslechnut, potvrdil svou participaci na vstupu do armády, avšak transportu do Anglie se dočkal teprve v březnu 1945. Žabinský byl původním povoláním horník. Během výslechů ve Spojených státech využil nemožnosti ověření své totožnosti, přidal si stáří pěti let a vydávajíc se za rotmistra vykládal, že po vojně zůstal jako děsloužící poddůstojník u svého pluku. V prvorepublikové armádě tak, dle svého tvrzení, odsloužil celkem 8 let. Patrně doufal, že mu bude přiznána hodnost, což mu umožní lepší start po válce. Vyslýchající důstojník pouze poznamenal: „*Pomalý, nepříliš inteligentní /Hlučíňák/, má asi dobrou vůli*.“ Je zajímavé, že se nepozastavil nad faktem, jak mohl s takovým hodnocením dosáhnout hodnosti rotmistra. Při druhém vyslýchání již Žabinský polevil a udával „pouze“ hodnost rotného. Zatímco v prvním výslechu uvedl, že byl zajat, při druhém výslechu zabředl do podrobností a udal, že v dubnu 1943 byl odeslán do severní Afriky, kde 7. 5. 1943 zběhl.¹³⁰ Na půdě Velké Británie patrně již pochopil, že nemá cenu lhát a upustil od nepravdivých informací. Je možné, že skutečně byl děsloužícím, avšak vzhledem k jeho roku narození, nemohl odsloužit více, než 3 roky.¹³¹ Tato skutečnost mohla ovlivnit jeho rozhodnutí, ale neopouští rovinu spekulace.

Případ Aloise Barabáše je o poznání komplikovanější. Jeho touha vstoupit v létě 1944 do zahraniční armády je naprosto nepochopitelná, vezmeme-li v úvahu jeho černou minulost, jež

¹²⁹ VÚA-VHA Praha, fond MNO Londýn, karton 105, Spisy obyčejné 1945, 39/2/105, Všeobecná zpráva o výslechu zajatců, československých příslušníků, žádajících o přijetí do čs. armády v zahraničí, s. 3.

¹³⁰ *Neuposlechl rozkazu k ústupu a zůstal ležeti v úkrytu*. NA Praha, fond MV-L, karton 342, 2-90-206, výslechový protokol Jana Žabinského.

¹³¹ Vypracováno na základě: VÚA-VHA Praha, sbírka 24, Jan Žabinský; NA Praha, fond MV-L, karton 342, 2-90-206, výslechový protokol Jana Žabinského, Záznam o výslechu.

se na něj po válce provalila. Barabáš totiž během své vojenské presenční služby za první republiky zběhl do Německa. V prvním výsledku tuto okolnost rafinovaně obešel tvrzením, že si zlomil nohu a ke všemu dostal zápal plic, načež byl z armády propuštěn, v druhém na svou kratší vojnu ani zbytečně neupozorňoval. Oba výsledky se shodují, že se v roce 1936 dostal v Ratiboři do konfliktu s Němci, ale v detailech se rozcházejí. Dle výpovědí byl v Německu odsouzen k 18 měsícům vězení. Těžko zjistíme, zda si příhodu vymyslel, nebo se skutečně stala. Jakožto vojenský zběh se od své deserce musel pohybovat v Německu, poněvadž doma byl na něj vydán zatykač. V roce 1938 se již nacházel v Československu, neboť byl dopaden a vsazen do vazby.¹³² Jestli se do ČSR vrátil kvůli vyhoštění z Německa, se již nejspíše nedovíme. Pokud měl skutečně rozepře s nacisty, proč bezprostředně po přičlenění Hlučínska k Říši vstoupil do Allgemeine SS?¹³³ V posudku vyslychajícího důstojníka se udává, že „*měl kontroverze s Němci v Americe byl hned oddělen od Němců, byv tázán, zda bude nyní klidným vojákem, slibuje, že bude poslouchat, proto se hlásí do armády, aby prý si vypořádal staré účty s Němci. Je trochu drsnější povahy, ale v jádru dobrý člověk.*“¹³⁴ V září 1944, kdy se Barabáš hlásil do armády, již mohl tušit, že válka nedopadne dobře, a tak se pokusil vykoupit? Nebo prodělal vnitřní přerod? Každopádně mu to nebylo nic platné, neboť rameno zákona na něj přeci jen dosáhlo a odsoudilo pro přečin zběhnutí k 7 měsícům vězení.¹³⁵

Trojici Hlučíňanů přihlásivších se v USA uzavírá Gerhard Slottý. Jako jediný z trojice působí opravdu nezištným dojmem. Pro potyčky s Němci byl z nacistického tábora přesunut do antinacistického. V září 1944 byl poprvé vyslechnut československou komisí. Avšak s odůvodněním, že nemluví úplnou pravdu, kvůli členství v HJ a německým jménům sourozenců byl odmítnut. V lednu 1945 při další návštěvě odvodní komise byl znovu vyslechnut a prosil o přijetí. „*Vyslychaný jest zřejmě rozčilený, má slzy v očích a opětovně prosí o přijetí. V táboře se mu vede dobře. Je v kuchyni, nemá moc práce a jídla nadbytek.*“¹³⁶ Přesto se hlásil do zahraniční armády. Snad doopravdy z přesvědčení. Bůhví proč se transport dobrovolníků z USA neustále odkládal. Přes všechny překážky kladené jim do cesty, projevovali tamní zajatci přání vstoupit do československé armády. Mohli si klidně užívat pokojného a na zajatecké poměry komfortního života jako drtivá většina Hlučíňanů zde internovaných. Avšak rozhodli se jinak.

¹³² NA Praha, ZÚS-AMV 200, karton 18, 200-18/10 Seznam spisů k záležitosti Barabasch Alois.

¹³³ ABS Praha, fond 107, Seznam členů SS Annahmestelle Hutlschin, sg. 107-12-6/147.

¹³⁴ VÚA-VHA Praha, sbírka 24, Alois Barabáš, výslechový protokol.

¹³⁵ NA Praha, ZÚS-AMV 200, karton 18, 200-18/10 Seznam spisů k záležitosti Barabasch Alois.

¹³⁶ Tamtéž, MV-L, karton 340, sg. 2-90-194, záznam o druhém výslechu.

Závěrem si dovolím konstatovat, že minimálně třetina Hlučíňanů vstoupila do zahraniční armády z jakéhosi přesvědčení. Mějme na mysli, že na západní frontě padlo do zajetí několik tisíc Hlučíňanů, avšak ani ne 200 jich vstoupilo do zahraniční armády. Aby tak mohli učinit, museli splnit základní předpoklad, totiž hlásit se v táborech k československé příslušnosti a národnosti, což mnozí odmítli učinit. Vedly je k tomu rozdílné důvody; národnostní nevyhraněnost, vědomí, že příslušeli Říši, ztotožnění se s němectvím, ale také zásadovost, která jim bránila porušit jednu složenou přísahu.¹³⁷ A pokud se přihlásili k československé příslušnosti, přece často odmítali vstoupit z pro ně velice pochopitelných důvodů. Častokrát měli v německé armádě bratry, či jiné příbuzné, nebo se jim přičilo jít bojovat proti svým dřívějším kamarádům. Hlučíňané svá dilemata řešili ochotou pracovat. Nežádali vstup do armády, ale prosili, aby byli zařazeni do pracovních kolon, nebo poslání někam na práci. Někteří českoslovenští důstojníci nedokázali jejich složité dilema pochopit, a tak například neváhali zajatce klasifikovat jako přihlouplého, protože se vyjádřil, že není „richtig“ Čech.¹³⁸ Všechny ideové pohnutky dokázaly ustoupit stranou v případech nesnesitelných podmínek v táboře. Ne všechny americké zajatecké tábory odpovídaly obecně vžitým představám o jejich humánnosti, někdy si naopak nezdaly s těmi sovětskými. Předsunuté tábory tvořily nezřídka pouze oplocená prostranství bez jakéhokoliv přístřešku, kde shromáždění zajatci i několik dnů čekali na transport do sběrných táborů. O neúprosné realitě se zmiňovali i českoslovenští důstojníci ve snaze urychlit transporty a zamezit tak šíření revmatismu a infekčních nemocí mezi zajatci. V hlášeních se vyskytuje, že zajatci spí bez přikrývek na holém betonu a trpí nedostatkem stravy.¹³⁹ Pak se nelze divit, že mnozí zajatci byli schopni učinit cokoliv, jen aby zlepšili své chatrné životní podmínky.

¹³⁷ Během desítek rozhovorů autora s pamětníky (prováděných od roku 2006 do současnosti) se většina veteránů shodla na tom, že udávala příslušnost německou, což se mimo jiné projevilo na jejich repatriaci do Německa. Velice často se shodovali i v nesmírně závazném chápání vojenské přísahy. Hodně jich odmítlo složit přísahu v poválečné československé armádě a někteří tak, dle svého tvrzení, ani neučinili.

¹³⁸ NA Praha, fond MV-L, karton 331, 2-90-142, výslechový list Aloise Bialase.

¹³⁹ Srovnej VÚA-VHA Praha, fond ČSVM u SHAEF, karton 1, Spisy tajné 1944-1945, Hlášení kpt. Brauna č. 2, 4. 12. 1944.

Sebeinterpretace Hlučíňanů během náboru

Poté, co se voják hlásil v zajateckém táboře jako Čechoslovák, byl velením tábora odloučen do zvláštního oddělení, popřípadě poslán transportem do tábora, kde se nacházel větší počet Čechoslováků a zároveň zde působil výslechový důstojník. Následovala procedura výslechů. Pokud byl tábor navštěvován důstojníky ambulantně, tak se stávalo, že byl zajatec podroben výslechu vícekrát. Zda se tak dělo z nepozornosti, nebo záměru donutit zajatce mluvit pravdu, nevíme. Pokud ale měl zajatec v úmyslu vstoupit do zahraniční armády, musel se stylizovat do role nevinné oběti válečné mašinérie, aby zvýšil svou šanci na přijetí. Zajatci tak vytvářeli svůj vlastní diskurz, kdy vystupovali jako uvědomělí Češi a minimalizovali své vojenské působení ve Wehrmachtu.

Při dotazování na národnost se Hlučíňané v největší míře hlásili k národnosti české. Lze vypozařovat i jistou odchylku, kdy udali národnost českou a mateřskou řeč moravskou. Tímto „kompromisem“ někteří mohli dát najevo své odlišení, nebo v něm spíše odhalili prvorepublikové pojetí, kdy na základě moravské řeči byla automaticky udělována národnost česká, respektive československá. Moravština v tomto přístupu vyjadřuje jazykovou odlišnost od češtiny, avšak spolu s ní dokládá příslušnost k „zapomenuté větvi“ českého národa, jak se před válkou s oblibou pravilo. Paradoxně nyní Hlučíňané museli přistoupit na rétoriku, se kterou dříve bytostně nesouhlasili. Jelikož se ale jednalo o mladé muže, jež byli před válkou často dospívajícími nebo dětmi a tudíž měli české školy, nečinilo to pro ně až takový problém, jako pro starší ročníky, které uvádějí zpravidla národnost moravskou a trvají tak na své napříč měnícími se režimy utvořené identity. Pro jakýsi distanc mladých od starší generace hovoří i skutečnost, že zatímco dotyční svou národnost udávají jako českou, v kolonce národnosti rodičů se nachází zpravidla moravská. Důvody bych spatřoval, kromě vylepšení kádrového profilu, v tradiční touze mládí vzepřít se všemu starému. Většina mužů, která se tehdy hlásila k české národnosti, se však s přibývajícím věkem vrátila ke kořenům, tedy k moravectví, se vším, co k tomu souvisí. V jednom případě se u dotazovaných vyskytla národnost německá a mateřská řeč česká, což bylo zapříčiněno nejspíše ztotožněním místa narození s národností, neboť se dotyčný narodil v Lünneu Dortmundu.¹⁴⁰

Další údaje podávané vyslychanými závisely na existenci dokladů, jež byly schopné ověřit správnost výpovědí. Jelikož vojáci byli po svém zajetí většinou okradeni o veškeré osobní věci, naskýtal se jim vhodný prostor pro upravení identity. Doklady sice měly být zajatcům

¹⁴⁰ NA Praha, MV-L, kanton 337, sg. 2-90-179, Výslechový list Rudolfa Návrata. Dotyčný dokonce udává, že zběhl a 4 dny se ukrýval u civilistů.

ponechávány, ale často o ně (a nezdědka záměrně) přicházeli. Na druhou stranu někteří s sebou nosili doklad o své čs. příslušnosti, např. vysvědčení, aby se jím pak mohli v zajetí prokázat jako Čechoslováci. Když měli štěstí a nepřišli o doklad při prohlídkách, získali při výslechu obrovskou výhodu potvrzující nejen totožnost, ale také záměr vstoupit do zahraniční armády. Pokud se zajatec nedokázal prokázat Soldbuchem, mohl zatajit případné pohoršující působení na frontě (např. účast v protipartizánském boji), svá vyznamenání, a pokud si odpáral své distinkce, pak i hodnost. Nevíme, do jaké míry měli vyslýchající důstojníci možnost porovnávat vypovězené údaje se skutečnostmi ve vojenských knížkách, avšak v reálu se někteří zajatci nepřiznávali k dosaženým hodnostem ani vyznamenáním. Působí přinejmenším podezřele, pokud dotyčný dosáhl hodnosti Unteroffizier a nebyl vyznamenán.¹⁴¹ A podobně, když sloužil od samého počátku války, nebyl zraněn, ani nedosáhl odpovídající hodnosti, ale naopak v československé armádě byl po válce povýšen na četaře,¹⁴² proč musel projevit odpovídající schopnosti, kterých by si jistě všimli už Němci.¹⁴³ Z dostupných údajů se podařilo zjistit, že minimálně 6 Hlučíňanů sloužících v zahraniční armádě dosáhlo hodnosti Unteroffizier,¹⁴⁴ což je dost nízká cifra. Je to způsobeno zejména tím, že ne ke všem osobám se dochovaly potřebné údaje, které by to dokazovaly, a také není vyloučeno, že někteří zajatci svou skutečnou hodnost zatajili. Podobně i československá strana přijímala Unteroffiziere s nelibostí, což mohlo ovlivnit jejich počet v zahraniční armádě. Vysvětlení, proč se dotyční stali německými poddůstojníky, nejspíše nikdo nepožadoval, a tak se bohužel nedozvíme, jak se například stal z čs. vojína německý četař.

¹⁴¹ NA Praha, fond MV-L, karton 331, sg. 2-90-139, výslechový list Josefa Badzury.

¹⁴² Tamtéž, sg. 2-90-206, výslechový list Jana Žídka.

¹⁴³ Německý hodnostní systém se totiž odvíjel od délky vojenské služby. Na základě odsloužených let voják dostával „věčka“, či spíše „klíny“, jež se našívaly na rameno. Pokud projevil schopnosti a dostal požadavkům, kladeným na poddůstojníka, byl poslán na poddůstojnickou školu a stal se poddůstojníkem, tedy Unteroffizierem. Pokud se pro tuto hodnost nehodil, mohl dosáhnout maximálně šarže Stabsgefreiter, které dosáhla většina mužů sloužících již od roku 1939, pokud nedosáhla hodnosti vyšší.

¹⁴⁴ Všichni absolvovali před válkou presenční službu u čs. armády; dva jako vojíni, jeden jako desátník a tři jako četař. Poddůstojníci nabyli německou hodnost na základě dosažené československé hodnosti. Je více než zajímavé, že hodnosti četaře dosáhli v prvorepublikové armádě i další vojáci, kteří však udávali nižší německou hodnost, v jednom případě se německou hodnost nepodařilo zjistit.

Zamíčená vyznamenání

Dosažená vyznamenání,¹⁴⁵ pokud na ně byli dotazováni,¹⁴⁶ se zajatci snažili nejrůznějším způsobem bagatelizovat.¹⁴⁷ Kromě seriózních vysvětlení (železný kříž II. třídy (dále jen EK II) za odnesení raněného kamaráda, či opravu telefonního vedení pod dělostřeleckou palbou)¹⁴⁸ se vyskytují mnohdy až bizarní výmysly odůvodňující získání vysokého vyznamenání. Oblíbené bylo tvrzení, že se železný kříž dostával za vícenásobná zranění. V takové argumentaci vynikl Albert Tvrďý, když tvrdil, že Sturmabzeichen obdrží voják po prvním zranění a EK II za druhé zranění, přičemž odznak za zranění (Verwundet-Abzeichen) se dostává automaticky po prodělaném zranění. Vyslýchající důstojník sice poznamenal, že má spíše pocit, že se EK II uděluje za řadu útoků na bodák, ale že to nemůže ověřit.¹⁴⁹ Podobně Sturmabzeichen, tedy útočný odznak, již svým názvem způsobuje krajní nedůvěru, že by mohl být udělen za zranění. Proto byl Albert Tvrďý vyslechnut ještě jednou, aby rektifikoval dříve řečená vysvětlení. Stran železného kříže nezměnil výpověď, pouze v záležitosti útočného odznaku své tvrzení poopravil, že v jeho úseku byl zastaven ruský útok, při čemž utrpěl zranění a za což byl posléze vyznamenán. Zůstává otázkou, zda důstojníci konfrontovali tyto výpovědi s tvrzením jiných zajatců, neboť v tomto případě popřeli svůj jinak nekompromisní postup, když napsali do posudku: „Všechny tyto uvedené body jsou vyznamenání, která obdržel za zranění a nikoliv za zvláštní statečnost. Je to zdravý mladý člověk českého původu a české výchovy a v novém prostředí bude dobrým, doufám, československým vojákem. Při druhém výsledku prosil o přijetí a jeho prosbu doporučuji.“¹⁵⁰ Ať už Tvrďý toužil vstoupit do armády z jakéhokoliv důvodu, případ s vyznamenáními pro

¹⁴⁵ Kromě obligátních vyznamenání za zranění se nejčastěji vyskytují železné kříže II. třídy, případně záslužné kříže II. třídy a medaile za účast na zimním tažení 1941/1942, tzv. „Ostmedaille“.

¹⁴⁶ Docela často byla okolnost vyznamenání vyslýchajícím důstojníkem opomenuta, čehož si někdy všimli štabní důstojníci na MNO při pročitání výsledků a připsali požadavek zjistit okolnost získání vyznamenání. Zůstává otázkou, zda se pak oním zjištěním ještě někdo zabýval.

¹⁴⁷ Této okolnosti si povšiml i kapitán Otto Barausch, který v jednom z hlášení píše: „Zajatci při výsledku udávají, že EISERNE KREUTZ II Klasse se uděloval velmi hojně. Že byl dáván automaticky tomu, kdo byl zraněn 3 krát, nebo kdo byl delší dobu na vojně. To jsou pro ně vše maličkosti.“ VÚA-VHA Praha, MNO Londýn, karton 105, sg. 39-2-105, Spisy obyčejné 1945. Je sice pravdou, že EK II byl udělován velmi hojně, ovšem nedělo se tak za prodělaná zranění, neboť od toho byl zvláštní odznak vyhotovený ve třech barvách. Podobně za odsloužená léta byli vojáci hodnoceni povyšováním.

¹⁴⁸ VÚA-VHA Praha, Sbírka 37, sg. 37-90-12, výsledkový list Jana Juchelky, NA Praha, fond MV-L, sg. 2-90-206, výsledkový list Jana Žídka.

¹⁴⁹ NA Praha, MV-L, karton 342, sg. 2-90-204, výsledkový list Alberta Tvrďého.

¹⁵⁰ Tamtéž, dodatek k výsledku.

něj neskončil. Po válce se dostal do hledáčku Obranného zpravodajství, jelikož byl udán, že svá vyznamenání obdržel za zničení několika ruských tanků. Kdo a proč tuto skutečnost oznámil vojenským úřadům, zůstává otázkou. OBZ rozjelo rozsáhlé vyšetřování, dokonce podchytilo svědky, z jejichž výpovědí se Tvrdý jevil spíše jako lehkomyšlný chvástal. Ani obhajoba, že se nařčení nezakládají na pravdě, nepomohla, takže byl počátkem roku 1946 vyjmut ze svazku československé armády a předán do zajateckého tábora.¹⁵¹

Ovšem vyskytla se i jiná nevěrohodná tvrzení. Například Rudolf Návrat, který byl za první republiky četařem u ženistů a řidičem motorového člunu, udal, že železný kříž obdržel coby vrchní kuchař za dovážení stravy do první linie pod dělostřeleckou palbou. Pomineme-li skutečnost, že taková zásluha odpovídá spíše podmínkám pro udělení záslužného kříže,¹⁵² pak bije do očí, proč se z řidiče-mechanika stal vrchní kuchař a proč by měl z titulu své funkce rozvážet stravu.¹⁵³ Nikdo se nad tím nepozastavil, ba dokonce byla Návratovi přiznána předválečná československá hodnost.

Uplatňování prvorepublikových poddůstojnických hodností

Občas Hlučíňané měnili během výslechů své výpovědi a to tak, že poprvé některé skutečnosti zamlčeli a podruhé se k nim již přiznali. Výsledky někdy dělil i delší časový úsek, po jehož dobu se zajatci mohlo ledacos rozležet v hlavě, takže kolikrát přiznal pro něj nepříznivé okolnosti.¹⁵⁴ Mohlo to fungovat i naopak, kdy zajatec kalkuloval s osobním prospěchem, což se nejpříznačněji projevovalo v udávání vyšší československé hodnosti, než voják reálně dosáhl. 57 Hlučíňanů, kteří sloužili v zahraniční armádě, totiž prodělalo před válkou vojnu u československé armády, z nichž dvě pětiny tehdy dosáhly poddůstojnické hodnosti. Ve Velké Británii pak po vojenských orgánech požadovali uznání předválečné šarže. Žadatelé o přiznání hodnosti byli předvoláni před komisi a podrobeni přezkoušení. Na základě projevených znalostí jim pak byla hodnost přiznána nebo nepřiznána, případně doporučeno navrácení až na půdě ČSR, což se z neznámých důvodů nikdy nestalo. Je zajímavé, že závažným nepříznivým faktem bylo dosažení hodnosti v německé armádě, třebaže (jak jsme

¹⁵¹ ABS Praha, fond 302, sg. 302-121-4, Spis Alberta Tvrdého, VÚA-VHA Praha, fond NTVB, karton 86, odvodní lístek Alberta Tvrdého.

¹⁵² Lexikon der Wehrmacht, [online], c2000, [cit. 1. 3. 2012] dostupné na: <http://www.lexikon-der-wehrmacht.de/Orden/kvk.html>

¹⁵³ NA Praha, MV-L, karton 337, sg. 2-90-179, Výslechový list Rudolfa Návrata.

¹⁵⁴ Tak například Pavel Matuška v prvním výslechu psaném rukou udává svou hodnost, ale zatajuje vyznamenání. Ve strojopisném výslechu již přiznává i vyznamenání. NA Praha, MV-L, karton 337, sg. 2-90-176, výslechové listy Pavla Matušky.

si vysvětlili) byl hodnostní systém obou armád odlišný a jelikož německá armáda uznávala vojákům jejich dříve dosažené šarže, nemohli mít českoslovenští poddůstojníci na dosažení německé hodnosti žádný vliv.

Přiznání hodnosti záviselo, vyjma prokázání znalostí, na jediné věci, a sice neudat při výpovědi svou německou hodnost. Všem vojákům, kteří se vyhnuli zmínění své šarže, byla československá hodnost bez problémů navracena a to se jednalo dokonce i o jednoho Unteroffiziera.¹⁵⁵ Celkem byl přiznán 1x svobodník, 6x desátník a 2x četař,¹⁵⁶ přičemž ani jeden z vojáků nezavedl řeč k své německé hodnosti. Naopak těm, kteří ať vědomky či nevědomky zmínili,¹⁵⁷ že dosáhli byť jen bezvýznamné hodnosti Gefreiter,¹⁵⁸ komise napsala doporučení, že třebaže prokázali požadované vojenské znalosti a dovednosti odpovídající požadované hodnosti, je navrhováno přiznání hodnosti až na půdě ČSR. Jenže po válce se vrácením hodností patrně již nikdo nezabýval, a tak se stalo, že z bývalých československých poddůstojníků se stali vojíni. Zdá se, že většina vojáků o své československé hodnosti vypověděla pravdu, neboť před komisí obstála, ale jen ti, kteří zatajili pravdu o německé hodnosti, zvítězili na plné čáře.

Přezkušovací komise patrně operovala pouze s podanou výpovědí a údaje již nekonfrontovala s dřívějšími záznamy ve výsleších, jinak by na základě používaných parametrů nepřiznala hodnost nikomu. Odhalila by tak i spekulanty, kteří požadovali vyšší hodnost, než ve skutečnosti dosáhli. Z Hlučičanů tak učinil mimo jiné bývalý desátník Josef Kolarčík, který uplatňoval hodnost četaře. Jeho znalosti však pro požadovanou hodnost nestačily, a tak mu komise byla ochotná přiznat pouze odpovídajícího desátníka, kdyby ovšem ve výsledku neprozradil svou německou hodnost.¹⁵⁹

¹⁵⁵ Stalo se tak v případě již zmíněného Rudolfa Návrata. VÚA-VHA Praha, Sbírka 24, Rudolf Návrat, Přezkušovací protokol.

¹⁵⁶ Jednomu Hlučičanovi byla přiznána hodnost rotmistr z povolání, neboť dříve v této hodnosti sloužil u Vládního vojska.

¹⁵⁷ Někteří ve výpovědi kladou důraz na svou německou hodnost. Asi nejzřetelněji to lze vypořizovat u Emila Meisela, který vyloženě zdůraznil, že ihned po narukování k Wehrmachtu, obdržel hodnost Obergefreiter na základě v Československu dosaženého desátníka. I když před komisí uspěl, byl odkázán s tradiční formulací na pozdější přiznání hodnosti. VÚA-VHA Praha, Sbírka 24, Emil Meisel, Přezkušovací protokol.

¹⁵⁸ Československý desátník Alfons Olšák, kterému Němci bůhví proč nepřiznali hodnost, a stal se tak za odsloužená léta Gefreiterem, měl rovněž smůlu. Co na tom, že jej vyslýčající důstojník hodnotil jako velmi inteligentního s inteligentním vystupováním. Tamtéž, Alfons Olšák, výslechový list.

¹⁵⁹ Tamtéž, Josef Kolarčík, Přezkušovací protokol.

Společným rysem všech výpovědí je zdůrazňování automatického nabytí německého občanství, nemožnost opce (většinou z důvodů vlastnictví hospodářství, které by bylo nutno opustit) a podobně konstatování nuceného narukování k Wehrmachtu. Často zajatci ve zkratce vysvětlovali dějinný koloběh Hlučínska, takže je možné, že důstojníci, kteří na Hlučíňany pravidelně naráželi, již byli s problematikou dobře seznámeni. Výše nastíněné charakteristice se vymykají někteří Hlučíňané, kteří udávají, že podepsali Volkslistu, popřípadě, že ani nevěděli o pozbytí československého a nabytí německého občanství. V případě několika jedinců narozených na Těšínsku je Volkslista na místě, v souvislosti s Hlučíňany půjde nejspíše o nevědomost mládenců, kteří měli v roce 1938 okolo 15 let. Tu a tam se vyskytují fráze, že dotyčný se zaobíral myšlenkou zběhnutí, pokoušel se dezertovat, při čemž byl postřelen, nebo se dokonce sám několikrát postřelil. Takové údaje se zdají být krajně nedůvěryhodné, neboť pokusy o dezerci a sebepoškozování byly postihovány těmi nejprísnejšími tresty.

Někteří Hlučíňané udávali pro vylepšení svého profilu, že byli členy československých spolků, nejčastěji Sokola, Orla a Matice Opavské. Jelikož jsou takovíto zastoupeni v relativně nízkém počtu, zdá se, že si svou angažovanost nevymysleli. Pokud jedinec nemohl prokázat své vlastenecké smýšlení „hmatatelnými“ důkazy o činnosti v čs. spolcích, německé perzekuci, věznění, či nějakou historkou o svém protiněmeckém smýšlení, pak se uchýlil k proklamaci svého smýšlení, což asi nejostentativněji vyjádřil Richard Kaňa: *„Pro každého Čecha musí býti samozřejmé, aby se hlásil do čs. armády, když prý padne, padne za ČSR a nikdy za Německo.“*¹⁶⁰

Častým jevem v zahraniční armádě bylo přijetí krycího jména po dobu jejich pobytu v zahraničí. Učinila tak jak většina čelných představitelů vojenského odboje, tak i někteří Hlučíňané. Krycí jméno se vyskytuje pouze u těch, kteří nastoupili do zahraniční armády v roce 1943 a v červenci a srpnu 1944. Je dost dobře možné, že tak Hlučíňané učinili, vzhledem k stejným nástupním termínům, pod vlivem vzájemného dojmu. Někteří požadovali změnu jména již při výslechu v zajateckém táboře. Většinou se jednalo o otce rodin, kteří se obávali, aby se po případném provalení své služby, nebyla jejich rodina postihnuta.

Posledním specifikem, které sice až tak nesouvisí s interpretací Hlučíňanů, je jejich nářečí, jež občas zamotalo hlavu nejednomu důstojníkovi. Pokud bylo nářečí výrazné, neopomenul tuto skutečnost uvést do svého posudku, a tak se občas vyskytuje zmínka o

¹⁶⁰ NA Praha, MV-L, karta 334, sg. 2-90-161, výslechový list Richarda Kani.

moravském nářečí popřípadě slezský a německý přízvuk, či německý názvuk.¹⁶¹ Pouze v jednom případě se vyskytla podivná reflexe ve výslechovém listu Ludvíka Turka: „Vyslýcháný mluví plynň německy. Služební jazyk neovládá. Rozumí, ale zdá se býti, že čeština je mu cizí.“¹⁶² Když si generál Bosý při kontrole uvedených údajů všimnul, že se mateřská řeč dotyčného nesrovnává s posudkem, podnítil revizi případu, která přinesla naprosto odlišné hodnocení: „Bylo zjištěno, že po prvé odmítnutí a vracení do zajateckého tábora se choval řádně a vystupoval jako Čech. Svůj původní protokol opravuji v tom smyslu, že vyslýcháný nemluví plynně německy, jak jsem původně posoudil. Služební jazyk ovládá slovem. Mluví nářečím moravským, jak se mluví na Hlučínsku.“¹⁶³ Turek musel skutečně mluvit jako kovaný Hlučíňan, neboť i svou rodnou obec udal v nářečí, takže ji nic netušící vyslýchající důstojník foneticky přepsal jako Hač místo Hať.¹⁶⁴ Ovšem i v ostatních materiálech se tu a tam vyskytují roztomilé názvy zapsané, tak jak je důstojníci zaslechli. Namátkou Polačice, případně Bolačice místo Bolatice,¹⁶⁵ Pišť místo Píšť,¹⁶⁶ Lutkeřovice namísto Ludgeřovic, ale také toponymum Nebožtice,¹⁶⁷ jež označuje obec Hněvošice. Na druhou stranu se překvapivě často vyskytly případy hodnocené slovy: „Mluví perfektně, (popřípadě) dokonale česky“.

¹⁶¹ „Uvědomělý Čech, i když jeho mluva má německý názvuk.“ NA Praha, MV-L, karton 338, sg. 2-90-182, výslechový list Josefa Pecucha.

¹⁶² NA Praha, MV-L, karton 342, sg. 2-90-204, odvodní list Ludvíka Turka.

¹⁶³ Tamtéž, dodatečná výslechová listina k listině C/155/44, Turek Ludvík.

¹⁶⁴ Moravština používá v tomto případě měkké „č“, což se pokouší reflektovat například německý název Haatsch. VÚA-VHA Praha, Sbírka 24, Ludvík Turek, odvodní lístek.

¹⁶⁵ Tamtéž, Robert Gwoždík, list o odchodu z činné služby.

¹⁶⁶ I když správně po moravsky se říká Pjišč. Tamtéž, kniha odvodních protokolů řady J, odvodní protokol Jindřicha Janoše.

¹⁶⁷ Tamtéž, Sbírka 24, Eduard Kurka, odvodní lístek.

Posuzování Hlučíňanů

Jak se vlastně stavělo vojenské velení k početným přírůstkům z řad německé armády? A jak hodnotilo jejich specifickou část pocházející z Hlučínska? Ať už měli důstojníci osobní názor jakýkoliv, bylo jim jasné, že se bez německých zajatců neobejdou. Když War Office dočasně zastavil přísun zajatců na britské ostrovy, postěžoval si náčelník štábu MNO plukovník Bosý:¹⁶⁸ „*Příznivé vyřešení této otázky je velmi důležité pro doplňování naší tankové obrněné brigády. Zajatci budou i nadále hlavním zdrojem, umožňujícím nám postavení doplňků v krátké době, poněvadž již mají vojenský výcvik.*“¹⁶⁹ Příliv zajatců umožnil Československé obrněné brigádě doplnění na válečný stav a také jí pomohl zacelit ztráty utrpěné během několika útoků na podzim 1944. Významnou úlohu pro jejich urychlené nasazení hrál předchozí výcvik a bohaté válečné zkušenosti, což si pochvaloval nejeden vysoký důstojník (např. plk. Oldřich Španiel,¹⁷⁰ či gen. Alois Liška). Také náboroví důstojníci se vyjadřovali ke kvalitě posílaných zajatců.¹⁷¹ A dokonce ani zpravodajci plukovníka Moravce se jimi neopomenuli zaobírat. Již v roce 1943 vypracovali rozbor na základě poznatků prvních výsledků, ve kterém se mimo jiné pravilo: „*Slezáci velmi neradi nastupovali vojenskou službu v německé armádě, ale když už museli, tak jim doma rodiče říkali, že vědí co mají dělat. Většinou se hlásili do Afriky dobrovolně, poněvadž si mysleli, že se snadněji dostanou do zajetí, než na východní frontě. (...) Celkem jsou Slezáci velmi dobrým, nekompromisním prvkem.*“¹⁷² Škoda jen, že nám již nikdo nevysvětlí, co přesně si 2. odbor představoval pod pojmem nekompromisního prvku. Tvzení se ovšem vztahuje pouze na Těšíňany a pochopitelně nemohlo reflektovat Hlučíňany, kteří vojenskou službu v německé armádě chápali jako svou občanskou, případně vlasteneckou povinnost.¹⁷³ Možná i proto je jejich zastoupení v zahraniční armádě oproti Těšíňanům nesrovnatelně menší.

Jediným, kdo se zmiňoval o Hlučíňanech, byl nám již dobře známý kapitán Oldřich Večerek. Tento sedmatřicetiletý záložní důstojník se již od roku 1940 aktivně angažoval

¹⁶⁸ Krycí jméno plukovníka a na konci války již generála Bruna Sklenovského.

¹⁶⁹ VÚA-VHA Praha, fond ČsVM u SHAEF, karton 1, Zajatci čs. národnosti, odesílání z Francie 7. 10. 1944.

¹⁷⁰ Jana Čechurová et al.: Válečné deníky Jana Opočenského, Praha 2001, s. 379.

¹⁷¹ Například kpt. Braun je hodnotil takto: „*Mezi zajatci je velmi dobrý materiál, chlapci 20 letí z Těšínska.*“

VÚA-VHA Praha, fond ČsVM u SHAEF, karton 1, hlášení kpt. Brauna 4. 12. 1944.

¹⁷² Tamtéž, Sbírka 37, karton 100, Výslech něm. zajatců čs. národnosti, s. 12.

¹⁷³ Domnívám se, že na tom měla vliv předchozí německá výchova, která jim vštěpila rysy prusácké povahy.

v Kroužku Slezanů a s problematikou Hlučínska byl dobře obeznámen.¹⁷⁴ Domníval se, že pobyt v armádě Hlučíňanům prospěje, odstraní jejich ostýchavost a příznačnou pasivitu. O záležitosti Hlučíňanů neváhal informovat své nadřízené: „*Prosím, aby dobrovolníci z Hlučínska byli přijímáni, i když nehoří vlastenectvím. Jsou to mladí chlapci, kteří znají Republiku jen z dětství a vojna pro ně bude dokončením školy. Dají se dobře použít po válce na Hlučínsku!*“¹⁷⁵ Večerek zapeklitou problematiku Hlučíňanů dobře pochopil, dokonce pohlížel do budoucnosti na konsolidaci národnostně rozvráceného Hlučínska. A to ještě netušil, že na jaře 1945 se přes tuto oblast přezene fronta, která situaci podstatně více zkomplikuje. Snažil se využít příležitosti a podchytit co nejvíce mužů z Hlučínska, v nichž by potlačil indoktrinaci němectvím a mladší ročníky by podrobil převýchově. Návrat co nejvíce mužů ze zahraniční armády na Hlučínsko by pak prospěl hned z několika důvodů. Jednak se v poničených a z části vyhořených vesnicích po válce hodila každá ruka, ale především mohli bývalí zahraniční vojíní ideově působit a formovat české smýšlení na Hlučínsku. Bohužel se Večerkovy záměry nepodařilo úplně zrealizovat, neboť řada jím navrhovaných dobrovolníků na přijetí byla z malicherných důvodů zamítnuta.

Každý výslechový list uzavíral posudek vyslyšajícího důstojníka. Kromě osobního dojmu a případných závad pro přijetí bylo připisováno ještě osobní doporučení. Ve většině případů činili zajatci na důstojníky dobrý dojem, avšak v některých případech i přes příznivé hodnocení nemohl důstojník vyslyšaného doporučit, poněvadž překážel zdravotní stav, činnost ve spolcích jako NSV,¹⁷⁶ NSKK,¹⁷⁷ HJ¹⁷⁸ apod., a proto přenechal rozhodnutí Ministerstvu národní obrany, kam byly posílány výslechové listy všech prověřovaných zajatců. Zde je pročetl sám generál Bosý a červenou tužkou podtrhával závažná fakta jako

¹⁷⁴ Večerek inicioval exilové vydání Slezských písní a veřejně zastával názory přínáležitosti Těšínska, Ratibořska, Hlubčicka a Kladska k českému státu, což bylo předmětem kritiky ze strany polské exilové vlády. Jiří Friedl: Vztahy mezi československou a polskou exilovou armádou ve Velké Británii listopad 1940- červen 1941, Historie a vojenství 2/2004, s. 69.

¹⁷⁵ VÚA-VHA Praha, fond MNO Londýn, karton 105, Oldřich Večerek: Přihlášky do čs. armády v Anglii 31. 12. 1944, s. 2.

¹⁷⁶ Nationalsozialistisches Volkswohlsfahrt (Nacionálně socialistická organizace sociální péče), organizace pečující o sociální zabezpečení slabších rodin, školních dětí apod. Byla součástí NSDAP.

¹⁷⁷ Nationalsozialistisches Kraftfahrkorps (Nacionálně socialistický motoristický sbor), sdružoval motoristy a připravoval mládež k řidičským zkouškám. Před válkou v podstatě cvičil vojenské řidiče.

¹⁷⁸ Hitlerjugend (Hitlerova mládež), organizace sdružující chlapce ve věku 14 -18 let podléající se na jejich nacionálně socialistickém formování.

národnost, mateřskou řeč, činnost v německých spolcích, vyznamenání, rok narukování, či případné jiné aspekty a poté žádost schválil, nebo odmítl.

Někdy se na stránkách výsledku ocitla zajímavá polemika důstojníků, kteří měli na přijetí dotyčného odlišný názor. Zatímco štábní kapitán Stránský doporučil Jana Hanzlíka pro přijetí, jelikož se jedná o Čecha s českými školami, který se mu zdál býti dobrým vlastencem, třebaže pod nátlakem na 12 dní vstoupil do NSKK, tak jiný důstojník, jenž výslech pouze parafoval, takže neznáme jeho jméno, připsal modrou tužkou svůj názor: „*Je zřejmé, že se rodina rychle přeorientovala. Již 1. 12. 1938 byl v NSKK. Z toho důvodu nemohu doporučit.*“¹⁷⁹ Mnohem zajímavěji se jeví polemika v závěru výsledku Josefa Jasanského, jenž nebyl rodilým Hlučíňanem. První důstojník argumentoval, že Jasanský neoptoval a aby dostal příslušnost do Ludgeřovic, kde měl domek, přihlásil se za Němce. Proto jej nemůže doporučit. Na to druhý důstojník opáčil: „*Nemusel se přihlašovat za Němce, neboť stejně jím jako příslušník Hlučínska [byl].*“¹⁸⁰ Dotyčný důstojník, třebaže nemohl vědět, jak to ve skutečnosti s Jasanským bylo, nám tak prozradil své chápání Hlučíňanů, které se velice podobalo německému chápání a to i v případě přistěhovalců. Jedinou větou vyjádřil, že kdo žil na Hlučínsku, byl považován za Němce.

Zajímavě působí, jak si někteří důstojníci vyložili směrnice po svém. Kapitán Otto Barausch při prověřování Josefa Badzury napsal: „*Dělá dobrý dojem, pochází z Hlučína, dle směrnice MNO musí býti přijat. Doporučuji pro službu v čs. armádě.*“¹⁸¹ Zdá se, že Barausch měl směrnice nastudovány dobře a až příliš precizně zohledňoval Hlučíňany na které narazil. V hlášení o provedených výsleších ospravedlnil také přijetí Lea Juráška, který sice „*má hodnost Unterofficier, ale pochází z Hlučínského okresu.*“¹⁸² Podobná argumentace jako u Josefa Badzury se vyskytla u jedné z nejzajímavějších postav hlučínského odboje Alfreda Petzucha,¹⁸³ jenž byl Barauschem rovněž vyslýchán. Nyní však vyměnil slovíčko *musí* za

¹⁷⁹ NA Praha, MV-L, karton 333, sg. 2-90-155, výslechový list Jana Hanzlíka.

¹⁸⁰ NA Praha, fond MV-L, karton 334, sg. 2-90-160, výslechový list Josefa Jasanského.

¹⁸¹ Tamtéž, karton 331, sg. 2-90-139, výslechový list Josefa Badzury.

¹⁸² VÚA-VHA Praha, MNO Londýn, karton 105, sg. 39-2-105, Spisy obyčejné 1945.

¹⁸³ Alfred Petzuch před válkou působil jako zpravodajský poddůstojník pěšího pluku 15 v Opavě, dosáhl hodnosti četaře aspiranta a byl přijat ke studiu na Vojenské akademii v Hranicích. Mnichovské události však rozhodly jinak a Petzuch byl z armády propuštěn. Rok poté musel narukovat k Wehrmachtu, kde mu okamžitě uznali předchozí hodnost. Jakožto bývalý zpravodajec neunikl výslechům na Gestapu. Prodělal tlumočnický kurz a stal se překladatelem u jednotek Ruské osvobozené armády (ROA) ve Francii. Navázal kontakt s podzemním hnutím a zorganizoval přechod své roty k francouzským partyzánům. V řadách FFI pak 5 měsíců

může a výrazně tím posunul smysl svého výroku. Alfred Petzuch toužil před válkou stát se důstojníkem, a proto přirozeně uplatňoval svou hodnost četaře aspiranta. Službu v německé armádě všemožně sabotoval, díky známému doktorovi neustále marodil a nakonec dopomohl k dezerci celé své roty. Je proto zarážející, že vyšší místa jej hodnotila takto: „Žadatel v době zařazení u PVR. a před zkušební komisí pro poddůstoj.[níky] u N.T. jasně naznačil jeho morální a voj. hodnoty, které lze hodnotit takto: Doba 4 let ztrávených v německé armádě, vyhražuje v něm muže s charakterem a vlastnostmi neucelenými, které vyžadují bedlivé voj. výchovy. V případě přiznání hodnosti a charakteru [aspiranta] doporučuji zkušební lhůtu 2 měsíců v níž žadatel projeví nutné voj. znalosti a snahu.“¹⁸⁴ Hodnost Petzuchovi přiznána nebyla, a tak se z četaře aspiranta stal vojín. Poněkud nespravedlivé ocenění člověka, který se snažil všemožně vzepřít soukolí dějin.

Třebaže měli náboroví důstojníci k dispozici dostatečné množství směrnic a vysvětlivek, vyskytla se řada přehmatů. V případě Štěpána Lokaje, vyslýchaného v březnu 1945 naštěstí ještě o nic nešlo, neboť byl přijat. K jeho výsledku kdosi pouze připsal: „Čech z Hlučínska, slouží sice již od r. 1939 v něm. armádě, ale možno věřit, že tam narukovati musel, asi se dobrovolně jako horník v zaměstnání do armády nehlásil.“¹⁸⁵ Je s podivem, že si někdo rok po vydání směrnice nevšiml explicitního znění o povolávání Hlučíňanů již v roce 1939. Asi nejprísněji postupoval mladý nadporučík Ing. Jan Šmíd, když odmítl několik Hlučíňanů, kteří byli posléze přijati rozhodnutím MNO. První jím odmítnuté případy nepostrádaly určitou relevanci, ale když přestal akceptovat narukování v roce 1939 odvolávajíc se přitom na směrnice MNO a začal vytýkat německá jména dětí,¹⁸⁶ pak již byl upozorněn ministerstvem na nesprávné jednání a neznalost směrnic. Odmítnutému nešťastníkovi byl poté umožněn vstup do československé armády.¹⁸⁷ Přísný postup Šmíd neuplatňoval pouze vůči Hlučíňanům, ale vůči všem, až jej nadřízení občas museli „brzdit“. Bohužel většinou nedomýšlel souvislosti, jako že za Rakouska-Uherska nebylo všude na Těšínsku českých škol apod.. O zvláštní situaci Hlučínska byl npor. Šmíd poučen až na samém sklonku války, tedy docela pozdě na to, že působil jako náborový důstojník již od roku 1943.¹⁸⁸

bojoval v hodnosti nadporučíka. Poté, co se dozvěděl o formování československé armády, opustil FFI a hlásil se čs. úřadům.

¹⁸⁴ VÚA-VHA Praha, Sbírka 24, Alfred Petzuch, list 150, Voj. Petzuch A. žádost o přiznání hodnosti.

¹⁸⁵ NA Praha, fond MV-L, karton 336, sg. 2-90-173, výslechový list Štěpána Lokaje.

¹⁸⁶ Tamtéž, karton 336, sg. 2-90-173, výslechový list Josefa Lokaje.

¹⁸⁷ VÚA-VHA Praha, fond ČsVM u SHAEF, karton 2, Spisy 1945, Odpověď MNO npor. Šmídovi 23. 1. 1945.

¹⁸⁸ Tamtéž, K hlášení npor. Šmída ze dne 12. 4. 1945.

Po příjezdu na britské ostrovy byli zajatci vyslýcháni z národněbezpečnostního hlediska anglickými důstojníky.¹⁸⁹ Mezi výslechy se dochovaly bohužel jen dva záznamy vyhotovené Cpt. Bassetem. V obou případech se jedná o zajímavé posudky Angličana obeznámeného s problematikou, jež stojí za ukázkou: „*Breuer je dobrý tip slezského Čecha, pro kterého služba v německé armádě byla bezpochyby odpornější, než pro mnoho jeho souárodvců.*“¹⁹⁰ Naprosto odlišně, i když se sympatiemi, se vyjádřil i o druhém Hlučíňanovi: „*Mucha je dost typický horník z Těšínska, který asi sloužil dost dobře v německé armádě. Nepochybují o tom, že z něho bude dobrý čs. voják.*“¹⁹¹ Basset měl vynikající odhad. Mucha byl dobrým vojákem již za první republiky, kdy s výborným prospěchem absolvoval poddůstojnickou školu a dosáhl hodnosti desátníka. Jelikož při uplatňování hodnosti neudal svou německou šarži, byla jeho předválečná hodnost akceptována i zahraniční armádou.

Důvody odmítnutí

Řada Hlučíňanů do zahraniční armády nebyla přijata. Často z důvodů jejich členství v nacistických organizacích a špatnému zdravotnímu stavu. Někteří, však byli odmítnuti naprosto bezdůvodně. Alfred Jurzicka, třebaže prosil, aby mohl pomstít svého popraveného otce, byl odmítnut pro neznalost služebního jazyka.¹⁹² Odůvodnění nepřijetí Jiřího Kubína bylo ještě absurdnější: „*Jmenovaný narodil se v místě které náleželo Německu. Potom bylo přiděleno Č.S.R. Po Mnichově opět bylo pod přímým vlivem Němců, Nazistů. Jeho čeština nese typický přízvuk hlučínský. Jeho matka byla Němkyně, ale v rodině – švagr je čs. četnický praporčík. Ponechávám rozhodnutí MNO o jeho přijetí do čs. armády.*“¹⁹³ Je s podivem, že MNO tento případ zamítlo, neboť v porovnání s jinými se zde nenalézá žádný relevantní důvod pro nepřijetí. Josef Lička se z výslechu rovněž zdá nezávadným. Vyslýchající důstojník dokonce připsal, že údaje se zdají být pravděpodobné a jmenovaného doporučuje. Verdikt zněl NE.¹⁹⁴ Hubert Menschik obdržel hodnocení, že je „*primitivní typ z Hlučínska, národnostně spíše neuvědomělý venkovan. Dojem neurčitý.*“¹⁹⁵ Antonín Plaček nebyl přijat „*protože je patrně Němec*“¹⁹⁶ S nepořízenou odešel i Karel Štefek. Třebaže byl v září 1938

¹⁸⁹ NA Praha, fond MV-L, karton 89, sg. 2-3-3, vyslýchání čs. příslušníků v Anglii.

¹⁹⁰ Tamtéž, fond MV-L, karton 298, sg. 2-90-8, Breuer Oswald.

¹⁹¹ Basset v tomto ohledu zaměnil Těšínsko s Hlučínskem. Tamtéž, karton 35, sg. 2-1-576, Mucha Josef.

¹⁹² NA Praha, fond MV-L, karton 337, sg. 2-90-179.

¹⁹³ Tamtéž, karton 336, sg. 2-90-169, výslechový list Jiřího Kubína.

¹⁹⁴ VÚA-VHA Praha, Sbírka 24, Josef Lička.

¹⁹⁵ Tamtéž Hubert Menschik.

¹⁹⁶ NA Praha, fond MV-L, karton 338, sg. 2-90-184, výslechový list Antonína Plačka.

zařazen u SOS a v září 1944 zběhl z Wehrmachtu, nebyl přijat, neboť narukoval v roce 1939 a dosáhl hodnosti Unteroffizier.¹⁹⁷ Snad nejabsurdněji se jeví případ Ervína Věncka, jenž byl odmítnut patrně pouze proto, že byl pilotem. Co na tom, že leteckou školu ani nedokončil, působil u zdravotnické jednotky, zběhl a poté se prokazoval vysvědčením z českého gymnázia, „*ktěre si udajne vzal jako doklad pro nase urady v zahranici protože mel v umyslu při první prilezitosti prebehnouti k nepřiteli*.“¹⁹⁸ Toť pouze výčet nejkřiklavějších případů. Nepřijatých Hlučíňanů bylo bohužel podstatně více.

Problémy s členstvím v německých organizacích

Během výslechů byli zajatci dotazováni i na své členství v nacistických organizacích. Vzhledem k širokému spektru zajatců musely vojenské orgány posoudit závažnost členství v rozsáhlé škále organizací a spolků. Příslušnost k předním organizacím jako SdP,¹⁹⁹ NSDAP, SS,²⁰⁰ SA²⁰¹ automaticky znemožňovala vstup do zahraniční armády. Zajatci při výslechu podepisovali prohlášení, že pravdivě přiznali, byli-li členy uvedených organizací a že budou-li přijati na základě nepravdivých údajů nebo zamlčených skutečností, musí počítat s poválečným soudem a potrestáním. Přesto se několika Hlučíňanům podařilo zamlčet závažnou skutečnost politické angažovanosti, jež se provalila teprve po válce. Ve dvou případech se tak stalo v roce 1946 během přiznávání státního občanství²⁰² a jednou patrně v politické souvislosti po únorovém převratu v roce 1948.²⁰³ Trestní stíhání bylo zavedeno pouze proti jedné osobě, jelikož měla funkci Blockleitera,²⁰⁴ avšak, patrně pro účast v odboji, bylo odloženo.²⁰⁵ Bohužel pouze v případě Aloise Jurčka se dochovaly dokumenty, které by

¹⁹⁷ Tamtéž, karton 340, sg. 2-90-196, výslechový list Karla Štefka.

¹⁹⁸ VÚA-VHA Praha, Sbírka 37, sg. 37-90-24, výslechový list Ervína Věncka.

¹⁹⁹ Sudetendeutsche Partei (Sudetoněmecká strana), po záboru pohraničí byli všichni její členové automaticky převedeni pod NSDAP.

²⁰⁰ Schutz Staffeln (Ochranné oddíly), rozsáhlá organizace skládající se z několika složek, Waffen SS (v podstatě stranická armáda), Allgemeine SS (územní organizace sdružující stranické kádry), SS Totenkopfverbände (dozorci v koncentračních táborech), SD (bezpečnostní služba), RSHA (hlavní říšský bezpečnostní úřad). Kromě toho existovala instituce přispívajících členů, kteří platili do kasy SS pravidelné poplatky. Někdy není úplně jisté, zda byl dotyčný příslušníkem Allgemeine SS, nebo pouze přispívajícím členem.

²⁰¹ Sturmabteilungen (Útočné oddíly), stranická polovojenská organizace, během 2. světové války již nepožívala téměř žádný vliv, ovšem stále se podílela např. na předvojenské výchově.

²⁰² ABS Praha, fond SÚMV, 2M, Augustin Stanovský, karta s relací, Leo Kopetz, karta s relací.

²⁰³ Tamtéž, Alois Jurček, karta s relací.

²⁰⁴ Vůdce nejnižší jednotky v stranické hierarchii (blok, buňka, místní skupina, kraj, župa).

²⁰⁵ Tamtéž, Augustin Stanovský, karta s relací.

umožnily porovnat, jak byl dotyčný hodnocen u výsledku. Na základě uvedených údajů se můžeme domnívat, že jeho členství ve straně bylo vynucené, neboť od roku 1937 pracoval v Německu a jak poukázala historička Nina Pavelčíková, byl na hlučínské dělníky vyvíjen nátlak, aby vstupovali do strany, jinak by o práci přišli. Většinou se tak dělo formálně a pro neplacení členských příspěvků byli po nějaké době vyloučeni.²⁰⁶ Vyslýchající důstojník pochopitelně o Jurčkově členství neměl nejmenšího tušení; na závěr výsledku uvedl, že vyslýchaný působí dojemem pravdomluvnosti.²⁰⁷ Za svou svědomitou službu u dopravního oddílu byl Jurček dokonce vyznamenán Československou medailí za zásluhy II. stupně.²⁰⁸ Třebaže bylo nepřipustné, aby bývalí příslušníci SS sloužili v zahraniční armádě,²⁰⁹ v případě Hlučíňanů se to, aniž by vojenské orgány cokoliv tušily, stalo. Skutečnost ale nejspíše nikdy nevyšla na světlo. StB totiž disponovala seznamy příslušníků hlučínského svazu Allgemeine SS a dala si tu práci, že v nich vyhledala dva příslušníky zahraniční armády.²¹⁰ Zda byli za toto členství pohnáni k odpovědnosti, se nepodařilo zjistit. Nejspíše si StB tento trumf ponechala v rukávu. Je možné, že se členů politických organizací (např. SA) v zahraniční armádě vyskytlo více, avšak nikdo na to po válce nepřišel. Paradoxně tak proti Říši bojovali i bývalí příslušníci nacistické strany a jejích předních organizací.

Vzhledem k věkovému složení Hlučíňanů, byla zhruba třetina mladší než 23 let. Tudíž se na ni teoreticky vztahovalo členství v Hitlerjugend (dále HJ), které bylo od roku 1939 pro chlapce ve věku 14-18 let povinné.²¹¹ To znamená, že svou organizovanost v HJ udal pouze zlomek mladíků. Ti, jež se nepřiznali, měli o starost méně. Zatímco s Hlučíňany, kteří

²⁰⁶ Nina Pavelčíková: *Postoje obyvatel Hlučínska v letech politických zvratů 1930-1945*, in: Slezský sborník 4/1990, s. 289.

²⁰⁷ NA Praha, fond MV-L, karton 334, sg. 2-90-161, výslechový list Aloise Jurčka.

²⁰⁸ VÚA-VHA Praha, kartotéka západ, Alois Jurček.

²⁰⁹ V září 1944 byli do svazku československé zahraniční armády přijati tři bývalí příslušníci Waffen SS a dokonce stihli odjet s brigádou do Francie. Událost (a její rozmazání v „Novém Československu“) vyvolala politickou aféru a byť se MNO snažilo ony mládence hájit, byli tito tři nešťastníci navraceni do zajateckého tábora. Po zkušenostech s touto kauzou bylo od dalšího náboru příslušníků SS upuštěno. NA Praha, fond MV-L, karton 92, sg. 2-3-24.

²¹⁰ ABS Praha, fond 107, sg. 107-12-6, Seznam Annahmestelle Hultschin.

²¹¹ Byly připuštěny výjimky, jež zamezovaly, případně odkládaly členství např. pro špatnou tělesnou způsobilost, či nevhodné chování. Samozřejmě byl zamezen vstup židovských dětí. Vyskytoval se sice laxní přístup mnoha chlapců, kteří své členství chápali spíše formálně. Záleželo také na vedoucím buňky, jak rigorózně přistoupí k výchově. Verordnung: Jugenddienstpflicht 1939, [online], [cit. 3. 3. 2012] dostupné na: <http://www.dhm.de/lemo/html/dokumente/hjdienst/index.html>

vypověděli pravdu, si náboroví důstojníci nevěděli rady. Informovali proto Ministerstvo národní obrany, které si sice uvědomovalo, že osoby, jež vstoupily do HJ, byly v inkriminované době nezletilé a vstoupily z donucení, ale přesto záležitost považovalo za politicky ožehavou. Proto MNO konzultovalo přijímání členů HJ s Ministerstvem vnitra. Vnitro se vyjádřilo, že členy příslušníky HJ nelze generálně odmítat, avšak že bude třeba každý případ posuzovat individuálně. Doporučilo, aby byl kladen důraz na zjištění, zda dítě vstoupilo do organizace z cizí vůle a jestli bylo členství pouze formálního charakteru. Závěrem vyjádřilo obavu, jak bude zařazení členů HJ do bojové jednotky působit psychologicky na své okolí.²¹² První přijetí bývalých příslušníků HJ se tedy konalo za zvláštních podmínek. 15 mládenců, mezi nimi i tři Hlučíňané, bylo předvoláno před komisi slouženou ze zástupců Státní rady, vojska a ministerstva spravedlnosti, kde byli podrobeni různým otázkám. Na základě prostudování protokolů a osobní konfrontace komise rozhodla, zda dotyčného přijmout, nebo odeslat zpět do zajateckého tábora. Přijati byli nakonec všichni. Ve většině případů komise rozhodla jednohlasně. Pouze poslankyně Hodinová se vyslovila proti přijetí některých mládenců, mezi nimi i Josefa Stuchlíka, jenž byl v protokole označen jako vrtkavé povahy, bez zvláštního přesvědčení.²¹³ Anežka Hodinová pochybovala, zda se dotyčný vůbec do československého vojska hodí. Paradoxně byl posléze Stuchlík v armádě povýšen na svobodníka, což se u mladých Hlučíňanů přicházejících z Wehrmachtu stávalo zřídka.²¹⁴ Závěrem komise doporučila, „aby přijatí byli zařadění odděleně a byli ještě delší dobu vhodným způsobem pozorování a vychovávání.“²¹⁵ Zdá se, že teprve ke konci války (a to zejména z logistických důvodů) bylo od zvláštních přezkušování před smíšenou komisí upuštěno a pravomoc rozhodnutí přenesena na náborového důstojníka.²¹⁶ MNO přitom kladlo důstojníkům na srdce, aby „měli totiž na paměti při řešení jednotlivých případů zvláště u osob, které v době okupace Č.S.R. byly dětmi nemajícími -hlavně ve Slezsku- dosti hlubokého národního uvědomění.“²¹⁷ Již o několik měsíců později dostaly tyto „děti“ příležitost dokázat, že jsou prvotřídními vojáky. Byť jim tehdy bylo sotva 19 let, obdrželo několik mladých Hlučíňanů za statečnost Československý válečný kříž 1939 a zároveň Československou medaili za chrabrost.

²¹² NA Praha, fond MV-L, karton 92, sg. 2-3-24, Zajatci čs. státní příslušnosti, členové HJ - dotaz.

²¹³ Tamtéž, karton 341, sg. 2-90-198, výslechový list Josefa Stuchlíka.

²¹⁴ VÚA-VHA Praha, Sbírka 24, Josef Stuchlík, Propouštěcí list.

²¹⁵ NA Praha, fond MV-L, karton 92, sg. 2-3-24, Úřední záznam z prověření příslušníků HJ.

²¹⁶ Tamtéž, fond ČsVM u SHAEF, karton 2, Spisy 1945, Odpověď MNO npor. Šmídovi 23. 1. 1945.

²¹⁷ Tamtéž, fond MNO Londýn, karton 105, sg. 39-2-105, Spisy obyčejné 1945.

Takřka každý byl organizován v DAF, což bylo bez problémů tolerováno, často se vyskytovalo NSV, NSKK. Členství v posledně jmenované organizaci sice bylo na obtíž, ale přihlíželo se k nezletilosti inkriminovaných osob, jež do složky vstoupily coby nadšení motoristé a nikoliv z politických důvodů. Takové případy důstojníci konzultovali s MNO, které se většinou vyslovalo pro přijetí kladně.

* * *

Vyslýchající důstojníci nahlíželi na Hlučínany, až na výjimky, povětšinou pozitivně, což se projevuje dokonce i v hodnocení jedinců, kteří měli za sebou přinejmenším kontroverzní minulost. Nelze si však nevšimnout antagonismu, kdy armáda na jednu stranu požadovala kvalitní vojáky a na druhou stranu odmítala, či přinejmenším nerada přijímala německou armádou povýšené a vyznamenané muže. Nesvědčí ale dosažené hodnosti a vyznamenání o kvalitě vojáka? Pokud se zajatci při výsleších chtěli správně prezentovat, museli podat co nejpríznivější obraz o svém smýšlení, schopnostech i kvalitách, aniž by doložili, že za zmíněné vlastnosti byli oceněni již během předchozí služby v nepřátelské armádě. Nakonec svou kvalitu předvedli v aktivní službě u československé armády a k předchozím německým odznakům přidali československá vyznamenání. Nastala tak mnohdy až absurdní situace, kdy bývalý člen NSDAP obdržel československou medaili za zásluhy, či dříve vyznamenaný železným křížem dostal československou medaili za chrabrost před nepřítelem.

Hlučíňané v battledressech

Rok 1944 a spojenecká invaze do Normandie znamenaly zásadní zlom v přílivu zajatců pocházejících z Hlučínska. Do té doby vstupovali Hlučíňané do zahraniční armády jen v omezené míře a to v roce 1943 v severní Africe a poté v Itálii. Prvním Hlučíňanem, který přišel do zahraniční armády z Wehrmachtu, byl Josef Guřan, jenž na jaře 1943 padl v Africe do zajetí,²¹⁸ hlásil se za Čechoslováka a nedlouho poté byl v Jeruzalémě odveden k československému vojsku.²¹⁹ Pak následoval Viktor Welc, jenž se ocitl v zajetí společně s kamarádem, pozdějším plukovníkem, Otmarem Malířem. Vstoupil do Pioneer Corpsu a než se spolu se svou skupinou propracoval k slyšení československých orgánů, uběhlo od jejich zajmutí takřka půl roku a ani poté neměl Welc jisté přijetí pro své krátkodobé vynucené členství v SA.²²⁰ Nakonec byl v listopadu 1943 přijat. Od počátku roku 1944 do zahájení operace Overlord vstoupili do československé zahraniční armády tři vojáci zajatí v Itálii (Bernard Ciminga, Josef Kovalčík, Jindřich Strachota), další desítka (pozajímáná ve Středomoří) dorazila na ostrovy až v průběhu léta. Po započetí invaze nebylo možné ve Francii vybudovat zajatecké tábory, a tak byli zajatci odsouváni na ostrovy. Mezi těmito zajatci se našla řádka dalších Hlučíňanů, kteří se hlásili do armády. Teprve na podzim započal samotný nábor ve Francii, avšak vážla doprava zajatců. Proto se československé velení muselo spoléhat na dostatečný rezervoár československých příslušníků v britských táborech a alternativní možnosti dopravy transportů, např. přes italskou Neapol. Všichni tito Hlučíňané byli po krátkém výcviku u Náhradního tělesa (NT) zařazeni k Československé obrněné brigádě (ČSOB), jež od října 1944 obléhala severofrancouzský přístav Dunkerque.

Zajatci museli ještě v táboře podepsat prohlášení, že se dobrovolně a bez nátlaku hlásí do československé zahraniční armády a že uvedli všechny nepříznivé okolnosti pro jejich přijetí. Dále museli uvést jména čtyř osob, které dotyčného dobře znaly, aniž by s ním byly v příbuzenském poměru, aby se mohly za jeho bezúhonnost po válce zaručit. Většinou se jednalo o jména pročesky orientovaných obyvatel dané vesnice a vojáci ze stejných obcí se na nich shodují. Někdy se mezi jmenovanými nacházeli i příslušníci (nebo otcové příslušníků) zahraniční armády, a to jak západní, tak východní. Jelikož zajatci čekali na svůj transport

²¹⁸ Údajně tak, že čekal v úkrytu do příchodu spojeneckých jednotek. NA Praha, MV-L, karton 305, sg. 2-90-34.

²¹⁹ VÚA-VHA Praha, Sbírka 24, Josef Guřan.

²²⁰ NA Praha, MV-L, karton 330, sg. 2-90-136, výslechový list Viktora Welce, Jiří Friedl: „Slezané, bratři od Ostravice a Olzy!“ - Spory o zajatce z Těšínska mezi ČSR a Polskem 1943-1945, in: Slezský sborník 2/2003, s. 97.

v táborech bez jakýchkoli finančních prostředků, zařídilo MNO počátkem roku 1945, aby jim byla poskytnuta nejnutnější pomoc. Při kladném vyřízení přihlášky měl branec, pokud se nacházel v čs. sběrném středisku, nárok na pobírání příspěvku ve výši £ 4 na měsíc do doby řádné prezentace u Náhradního tělesa.²²¹ Během shromažďování v táborech, a to jak v Británii, tak ve Francii, se nezřídka Hlučíňané potkávali. Šlo o bývalé spolužáky, sousedy, kamarády z vojny, ale také bratry, či otce se synem!²²² Sdíleli tady společně baráky či stany i následný výcvik u NT. Stávalo se, že dříve příchozí Hlučíňané dokonce dělali těm později nastoupivším instruktory.²²³ Příslušníky zahraničního vojska se Hlučíňané stali v den své prezentace u Náhradního tělesa v Southend-on-Sea. Třebaže byl průměrný věk nastupujícího Hlučíňana 26 let, vykazovali vojenští lékaři vysoký podíl klasifikace A s vadou, způsobené do značné míry následky prodělaných válečných zranění a neuróz (jež způsobovaly např. zažívací potíže). Od doby zajetí do nástupu k čs. vojsku uplynulo většinou několik měsíců. Pouze pár šťastlivců, kteří se octli ve správný čas na správném místě (po započetí invaze na přístupových trasách), se do zahraniční armády dostalo již po několika týdnech. Ne všichni Hlučíňané však do zajetí padli ve Francii. S postupem fronty započal nábor na území Německa a po celou dobu existence fronty v Itálii přicházeli zajatci i odtud. Pár Hlučíňanů dokonce dorazilo z různých míst Středomoří (Řecko, Kréta, Dodekanské ostrovy, Dalmatské ostrovy), z nichž 5 bylo příslušníky válečného námořnictva. Dva Hlučíňané přišli přes Švýcarsko z Itálie, jelikož sloužili ve Vládním vojsku.²²⁴

Na podzim 1944 již několik desítek Hlučíňanů prodělávalo bojové nasazení u ČSOB ve Francii. Sloužili většinou u nově vytvořených jednotek, jež byly postaveny právě z válečných zajatců (např. 3. oddíl dělostřeleckého pluku, 3. rota motorizovaného praporu, části motorizovaného předzvědného oddílu, oddílu kanonů proti útočné vozbě atd.). Na jaře 1945 se již na obléhání Dunkerque podílelo zhruba 80 Hlučíňanů. Část sloužila v nově zformovaném III. tankovém praporu.²²⁵ Minimálně tři Hlučíňané byli během bojových operací zraněni. Vojín Alois Burda dokonce během bojů o továrnu Filature padl 15. 4. 1945

²²¹ VÚA-VHA Praha, fond ČsVM u SHAEF, karton 2, Spisy 1945, Branci na osvobozených územích – podporování.

²²² Bratři Hartošové, Muchové, Pientkové a otec a syn Melicharovi.

²²³ Z vyprávění Bedřicha Hubáčka 23. 2. 2012.

²²⁴ Oba vojáci na Hlučínsku nežili a nabízí se otázka, zda se vůbec cítili jako Hlučíňané. V jednom případě se jednalo o bývalého rotmistra československé armády, který pokračoval aktivní službu u Vládního vojska. V druhém případě o mladíka narozeného v Hlučíně, avšak dlouhodobě bydlícího v Brně.

²²⁵ Oficiální název zněl Tankový prapor III.

do německého zajetí. Jakožto bývalému příslušníkovi Wehrmachtu by mu v případě provalení této skutečnosti hrozilo zastřelení. Naštěstí v zajetí pobyl pouhé tři dny, neboť již 18. 4. se díky výměně zajatců vrátil k brigádě. Posléze byl vyznamenán medailí za chrabrost a československým válečným křížem 1939.²²⁶

Vzhledem k logistickým potížím při přepravě zajatců a limitům stanovovaným pro jejich transporty britským ministerstvem války, byla velká část dopravena do Británie až v dubnu 1945, byť někteří čekali v zajetí na svůj odjezd již více než půl roku.²²⁷ Tyto nové, avšak zdaleka nikoliv poslední, přírůstky již do bojů zasáhnout nestačily.²²⁸ Prodělávaly výcvik u Náhradního tělesa a jeho podřízených jednotek, posléze případně u Československého výcvikového střediska a domů se vrátili teprve při repatriaci těchto složek, tedy v létě a na podzim 1945.

Dne 9. května 1945 dunkerqueská posádka kapitulovala a nad přístavem zavlála československá vlajka. Brigáda ukončila svůj bojový úkol a začala se připravovat na přesun do západních Čech, kam 20. května skutečně dorazila.²²⁹ Zatímco její příslušníci a mezi nimi i zhruba stovka Hlučíňanů byli v průběhu léta propouštěni do civilu, na ostrovech stále ještě probíhal nábor. Posledních 7 Hlučíňanů zde vstoupilo do zahraniční armády 13. 7. 1945. Je zajímavé, že část z těchto pozdě nastoupivších byla v zajetí déle než rok a teprve nyní se dostala do armády. Trojice Hlučíňanů naopak padla do zajetí až po ukončení války. Nacházela se ve stavu posádky na Normanských ostrovech, jež byly jediným britským územím, na něž vkročila noha německého vojáka.

Jak probíhal každodenní život vojáků u Náhradního tělesa, se z použitých pramenů nedovíme. Pamětníci vzpomínají na relativně poklidné období, občasné návštěvy Londýna, řidičské kurzy a dovážení materiálu do přístavů v jihovýchodní Anglii. Ve srovnání s německým drilem a tresty se jim služba v československé armádě jevila jako pobyt na skautském táboře. Zajisté se družili i s místním obyvatelstvem, koneckonců jako všude, kam se Hlučíňané v rámci své vojenské služby u německé branné moci dostali. O čemž svědčí řada levobočků, které po sobě na místě svých působení zanechali a o jejichž narození se mnohdy

²²⁶ VÚA-VHA Praha, Sbírka 24, Alois Burda, Kartotéka západ, Alois Burda. V roce 1947 o svá vyznamenání rozsudkem vojenského soudu přišel. Viz Jiří Plachý: *Obraz nepřítele, posádka pevnosti Dunkerque ve výpovědích německých zajatců*, in: *Historie a vojenství* 2/2010, s. 90.

²²⁷ 16. dubna 1945 dorazil k Náhradnímu tělesu jeden z nejpočetnějších transportů. Jednalo se o 505 zajatců z Cherbourgu, mezi nimi i o čtyřicetku Hlučíňanů. VÚA-VHA Praha, NTVB, kronika NT V. díl.

²²⁸ Poslední Hlučíňané, jež byli zařazeni k ČSOB byli presentováni počátkem března 1945.

²²⁹ Jiří Plachý: *Kříže a hvězdy od Dunkerque*, Praha 2011, s. 72-73.

ani nestačili dovědět.²³⁰ Vřelé vztahy mezi Hlučíňany a anglickými děvčaty dokládá pouze dopis Betty Burdochové adresovaný bývalému veliteli Náhradního tělesa pplk. Aloisi Buršíkovi, v němž slečna žádá, zda by jí neposkytl adresu na bývalého příslušníka čs. vojska Alberta Tvrdeho. Československá strana Angličance vyhověla, avšak jak se známost vyvíjela dál, se již nejspíše nedozvíme.²³¹

Hlučíňané samozřejmě nebyli bezproblémoví vojáci. Řada z nich si nevážila dobrého zacházení, které se jim v zahraniční armádě dostalo, a podílela se na trestné činnosti. Již zmíněný Gerhard Křížák, jenž byl veden jako nespolehlivý, např. v létě 1945 při koupání odcizil svému kolegovi, jenž byl shodou okolností také veden ve skupině nespolehlivých, hodinky.²³² Za což byl odsouzen k 14 měsícům, které si odpykal z části v Anglii a zbytek doma.²³³ Mezitím v Čechách zběhl od svého útvaru Evald Barvenčík, který byl již během obléhání Dunkerque trestán pro drobné krádeže. Dva měsíce po svém útěku byl dopaden a vsazen do vojenské věznice v Olomouci.²³⁴ Tou dobou si odpykával trest i Josef Janík odsouzený již 7. 11. 1944 k 18 měsícům pro porušení subordínace, neukázněnost a neuposlechnutí rozkazu.²³⁵

Československá strana většinou respektovala předchozí zařazení jedince k určité zbraní, díky čemuž bylo umožněno zkrácení výcviku na minimální možnou dobu. Dělostřelec se tak opět stal dělostřelcem, ženista ženistou, ba i jeden bývalý letecký mechanik byl krátce po nástupu vojenské služby u čs. armády zařazen k letectvu a sloužil u 311. bombardovací peruti.²³⁶ Další dva se nacházeli u RAF Czechoslovak depot. Pouze pět příslušníků námořnictva nenalezlo odpovídající uplatnění. Vzhledem k charakteru čs. jednotek na západě a jejich vysokému stupni motorizace bylo po vojácích požadována schopnost řídit motorová vozidla. Je až s podivem, kolik mladých, tehdy sotva devatenáctiletých vojáků, získalo řidičské oprávnění. Tři Hlučíňané byli zařazeni do kombinovaného oddílu, a tak dorazili do Československa již počátkem května 1945.

²³⁰ Poněvadž do té doby padli. Díky činnosti Projektu Hultschiner Soldaten se někteří potomci ozvali. Podobně někteří Hlučíňané se z války již nevrátili domů a zůstali u svých lásek ve Francii, Itálii či Německu.

²³¹ VÚA-VHA Praha, Sbírka 24, Albert Tvrdý.

²³² Tamtéž, Gerhard Křížák, list 248 až 254.

²³³ Do vlasti byl převezen štábním automobilem upraveným pro vězeňské účely. Ironií osudu vůz řídil jiný Hlučíňan, Křížákův spolužák z měšťanské školy, Bedřich Hubáček.

²³⁴ VÚA-VHA Praha, Sbírka 24, Evald Barvenčík, list o odchodu z činné služby.

²³⁵ Tamtéž, Jaroš Alois, trestní list. Spis je veden na Janíkovo krycí jméno Jaroš.

²³⁶ Tamtéž, Kartotéka západ, karta Bernard Hudeček.

Kolik Hlučíňanů vlastně v československých jednotkách sloužilo? Na základě kritérií stanovených na začátku výzkumu se jich podařilo odhalit 187. Za předpokladu, že odečteme muže, kteří se z Hlučínska odstěhovali, tento počet poklesne a naopak, přičteme-li muže s reálným bydlištěm na Hlučínsku, na které však v práci nebyl brán zřetel (neboť bydliště nebylo uvedeno ve všech typech zkoumaných pramenů), pak počet mírně překročí 190 lidí. Početní stav mužů ze slezských okresů v čs. zahraniční armádě se pokoušelo stanovit již Náhradní těleso nedlouho po ukončení války. Není známo, na základě jakých kritérií byla tabulka vypracována, zda zahrnuje narozené i příslušné, nebo bere zřetel i na skutečné bydliště dotyčných. V tabulce je reflektován stav k 21. 6. 1945, avšak nábor probíhal až do 24. 7. 1945.²³⁷ Konečná čísla tedy budou o něco vyšší. V kolonce příslušné okresu Hlučín je uvedeno číslo 135. Pozorný čtenář si jistě všimne, že do 187 mužů má toto číslo daleko. Zbývající Hlučíňané se totiž ukrývají pod okresem Opava,²³⁸ z něhož dle tabulky celkově sloužilo 97 obyvatel.²³⁹ Čísla však mohou být silně matoucí. V roce 1928 byl hlučínský okres sestávající z území Hlučínska rozdělen, a jako kompenzace jeho odloučené západní části byla k Hlučínu připojena část politického okresu Bílovec. Započtení příslušníků těchto obcí do tabulky tak mohlo výrazně zkreslit situaci z hlediska posuzování počtu hlučínských autochtonů. Výpovědní hodnota tabulky se tedy v tomto ohledu jeví relativně. Dále se v ní udává, že jeden příslušník okresu Hlučín měl přijít v Anglii o život. S největší pravděpodobností šlo o příslušníka jedné z pěti nehlučínských obcí okresu Hlučín.²⁴⁰ Pro porovnání sloužilo k 21. 6. 1945 celkem v pozemním vojsku 2400 mužů ze slezských okresů. Za celou válku pak tento počet činil, včetně padlých a superarbitrovaných, 2719 mužů.²⁴¹

²³⁷ VÚA-VHA Praha, ČsVM u SHAEF, karton 3, Spisy 1945, Nábor do armády a repatriace – pokyny.

²³⁸ Jelikož 9 obcí dřívějšího hlučínského okresu přináleželo od roku 1928 k politickému okresu Opava-venkov.

²³⁹ Tamtéž, Sbírka 24, Slezsko.

²⁴⁰ Mohlo by jít o rotmistra Adolfa Mušálka (narozen ve Svinově, příslušný do Martinova), jenž sloužil jako pilot u 311. perutě a v roce 1943 zahynul při letecké havárii. SOkA Opava, ONV Hlučín, karton 1, účast občanů martinovských na osvobození ČSR.

²⁴¹ VÚA-VHA Praha, Sbírka 24, Slezsko.

Hlučíňané nasazení u brigády se projevili jako kvalitní vojáci, o čemž svědčí udělení 5 válečných křížů, 15 medailí za chrabrost a 4 medailí za zásluhy II. stupně.²⁴² Nezřídka se jednalo o mladé chlapce, kteří ještě nedovršili ani 20 rok života. Minimálně 56 Hlučíňanů získalo Československou pamětní medaili. Ti, jenž sloužili ve Velké Británii obdrželi exemplář se štítkem označujícím jejich službu na ostrovech a podobně jedinci sloužící u Dunkerque obdrželi na medaili štítek Francie.

Hlučíňané v zahraniční armádě na východě

Nejen na západní frontě nosili Hlučíňané battledress. Několik jej obléklo již podstatně dříve v tisíce kilometrů vzdáleném uralském městě Buzuluku.²⁴³ Oproti svým západním kolegům se významně liší. Předně jich zde sloužilo méně, což mohlo být zapříčiněno různými způsoby. Zajatci, hlásící se do západní armády, uváděli, že se báli na východě dezertovat, neboť Rusové podle propagandy nebrali zajatce.²⁴⁴ Přesto se zdá, že podíl dezertérů byl na východě

²⁴² Jedná se o minimální stav. Skutečný počet dosažených vyznamenání bude nepatrně vyšší, neboť se ve vojenské kartotéce nepodařilo dohledat údaje ke všem sledovaným osobám.

²⁴³ Tyto battledressy paradoxně pocházely ze skladů polské zahraniční armády.

²⁴⁴ Dodnes na Hlučínsku koluje několik příběhů o jistých vojácích, kteří na východní frontě dezertovali. Když byli zadrženi ruským vojskem, měli být zastřeleni pro podezření ze špionáže. Ve všech případech se jim díky

podstatně vyšší. I vzhledem k velké nechuti německých vojáků padnout na východě do zajetí se můžeme domnívat, že drtivá většina Hlučíňanů, kteří zde vstoupili do armády, tak učinila z vlastního přesvědčení. Pouze v případech zajatých Hlučíňanů by se dalo hovořit o rozhodnutí zapříčiněné okolnostmi (bídne podmínky v zajateckých táborech, ale i nátlak ze strany Rusů). Zatím však nemůžeme vyvodit relevantní důsledky, neboť se podařilo podchytit pouze 64 Hlučíňanů sloužících v československém armádním sboru. Podle výpovědi jeho bývalého příslušníka Josefa Krupy jich však na východě mělo sloužit 138.

Dalším výrazným aspektem typickým pro východní odboj byla odlišná doba odvodů. Jestliže na západě nastal prudký nárůst Hlučíňanů až v roce 1945, pak na východě se tak stalo již v roce 1944, přičemž i v předchozím roce bylo zaznamenáno 6 Hlučíňanů odvedených v Buzuluku a Novochopersku (oproti dvěma v Británii). Vzhledem k odlišnému charakteru východní jednotky trpící bojovými ztrátami byli Hlučíňané, podobně jako např. vojáci slovenské a maďarské armády, vítanou posilou a díky předchozímu výcviku a bojovým zkušenostem mohli být urychleně posláni na frontu. V hojné míře se zúčastnili Karpatsko-dukelské operace, kde jich několik padlo, či utrpělo zranění. Pár Hlučíňanů zařazených k 2. čs. paradesantní brigádě se zúčastnilo SNP a po jeho potlačení přešli k partyzánskému způsobu boje. Podobně jako na západě upadl jeden Hlučíňan do německého zajetí, tak i na Dukle zaznamenaly čs. jednotky podobný případ.²⁴⁵ Naštěstí nebylo odhaleno, že dotyčný sloužil ve Wehrmachtu. Podobné štěstí však o několik měsíců později neměl další z Hlučíňanů, který byl v zajetí odhalen a zastřelen pro velezradu.²⁴⁶

Minimálně 2 Hlučíňané se dokonce bezprostředně podíleli na osvobození Hlučínska a to přímo uvnitř tanků 3. praporu 1. československé samostatné tankové brigády. Oba dokonce pocházeli ze stejné vesnice. Žel, těsně před koncem války, 28. dubna 1945 nedaleko od domova jeden z nich u Dolní Lhoty padl. Jednalo se patrně o posledního padlého Hlučíňana

shodě náhod podařilo šťastně utéct zpátky do německých řad. Otázka zní, zdali podobné historky kolovaly již za války.

²⁴⁵ Jednalo se o Erharda Chřibka, sloužícího již od roku 1943. 30. 10. 1944 padl do německého zajetí, ve kterém setrval až do dubna 1945. SOka Opava, ONV Hlučín, karton 1, opis potvrzení o odbojové účasti Erharda Chřibka.

²⁴⁶ Tamtéž, Dotazník, Alfons Kostřica.

v československé uniformě.²⁴⁷ Za celou válku pak zahynulo minimálně 10 Hlučíňanů v řadách československých jednotek na východě.

Jak konkrétně se stavělo velení vůči vojákům Wehrmachtu na východě, se z dostupných pramenů nepodařilo úplně zjistit. Směrnice platily pro východní i západní armádu stejně. Rozhodně však nábor neprobíhal po zajateckých táborech s takovou razancí jako na západě. Záleželo, aby se dotyčný aktivně hlásil jako Čechoslovák, přičemž byl brán velký zřetel na otázku, jestli dezertoval. Oproti západnímu vojsku, kde byly přiznávány hodnosti bývalým vojákům Wehrmachtu jen sporadicky a za výše nastíněných podmínek, nečinilo na východě podobné povyšování i díky kritickému nedostatku poddůstojníků a důstojníků žádný problém. Strmou kariéru udělali také Hlučíňané, kteří neprošli předválečnou vojenskou službou u československé armády. Nezřídka byli povýšeni až do důstojnických hodností.

* * *

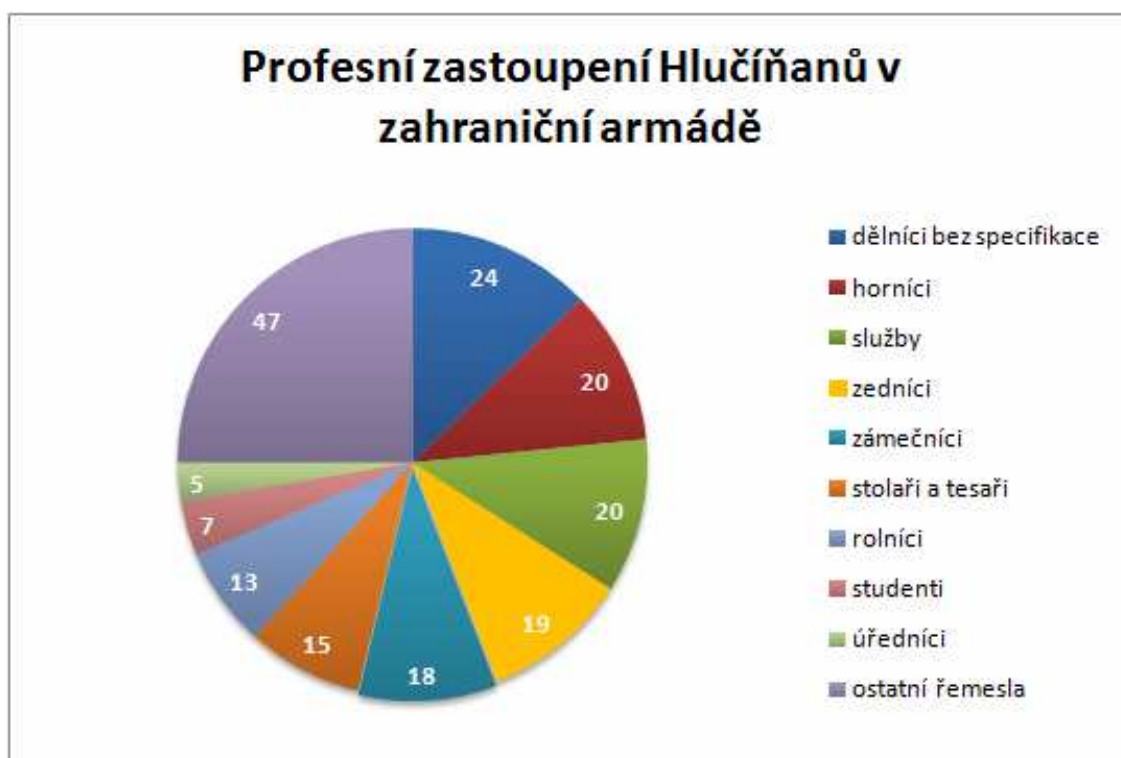
Část Hlučíňanů na sebe v zahraničním vojsku oblékla již třetí typ uniformy během relativně krátkého časového období. Muži určitých ročníků uniformu prakticky nesvlékli. Z československé armády nastoupili rovnou do Wehrmachtu a po svém zajetí oblékli v Británii battledress. Na konci války, tak součet jejich odsloužených let ve třech armádách mohl činit již devět roků, takže se jednalo prakticky o profesionální vojáky. Přežili válečné běsnění, zajetí i nasazení v zahraniční armádě a nyní je po tolika strastiplných letech čekala cesta domů. Návrat do civilu pro mnohé Hlučíňany nebude jednoduchý. Budou se muset vyrovnat s traumatickými zážitky i s dlouhodobým odloučením od rodin, jež způsobilo vzájemné odcizení.

²⁴⁷ Šlo o střelce v tanku s věžovým číslem 875 četaře Herberta Sněhotu. Zemřel patrně kulkou odstřelovače. Milan Kopecký: *1. československá tanková brigáda v SSSR, tankisté československé zahraniční armády na východě v letech 1943-1945*, Praha 2001, s. 197.

Statistický přehled

Jaké profese vykonávali Hlučíňané, než obdrželi prokletý povolávací lístek? Jejich výčet je vskutku pestrý. Převažují samozřejmě dělnické a řemeslnické profese. Překvapivě vysoký je počet horníků, třebaže byli pro svou nepostradatelnost při dobývání uhlí zproštěováni vojenské služby. Podobně byli od narukování reklamováni sedláci, jež hospodařili na vlastních gruntech. Proto je jejich zastoupení, vzhledem k agrárnímu charakteru Hlučínska, tak nízké. Válečné ztráty Třetí říše neustále rostly, zatímco tlak spojenců zesiloval, a tak bylo v roce 1944 přikročeno k povolávání dříve nepostradatelných profesí. Patrně díky tomu se v řadách zahraniční armády ocitli i mužové, kteří by se do ní za „normálních“ okolností patrně nedostali.

Relativně vysoké je zastoupení služeb. Pod tímto obsáhlým pojmem jsou skryty profese jako obchodník, holič, poříční, fotograf, hostinský, zahradník, železničář, řidič a číšník. Ostatní řemesla v diagramu zahrnují málo frekventované profese, jež z technických důvodů nemohly být v grafu samostatně zastoupeny. Patří k nim např. elektromechanik, svářeč, natěrač, řezník, pekař, mlynář, kolář, sedlář, pokrývač, klempíř, kovář, soustružník, kominík, cementář, automechanik, slévač, kamnář, frézař, obuvník, dlaždič, čalouník, lakýrník, voják, stavební technik, četník či mědikovec. 24 respondentů své povolání nespecifikovalo a označilo jej pouze jako dělník.

Počet vojáků z jednotlivých vesnic

	Rodáci	Příslušní	Počet obyvatel k roku 1939
Antošovice	1	1	229
Bělá	1	1	464
Bobrovníky	4	4	640
Bohuslavice	0	0	1156
Bolatice	10	10	2409
Darkovice	2	2	1022
Darkovičky	7	8	1001
Dolní Benešov	3	5	1966
Hať	5	6	1940
Hlučín	22	22	4826
Hněvošice	3	1	730
Hošťálkovice	6	7	1347
Chlebičov	5	6	700
Chuchelná	0	0	747
Kobeřice	10	10	2077
Koblov	7	8	1713
Kouty	1	0	1369
Kozmice	7	8	1211
Kravaře	3	3	3966
Lhotka	5	5	979
Ludgeřovice	17	18	3880
Malé Hoštice	1	1	1262
Markvartovice	4	3	1263
Oldřšov	1	1	1313
Petřkovice	7	7	2950
Píšť	10	11	1588
Rohov	0	1	560
Služovice	4	2	355
Strahovice	1	2	687
Sudice	1	0	869
Šilheřovice	6	6	1460
Štěpánkovice	3	3	1998
Třebom	0	0	702
Velké Hoštice	7	8	1612
Vrbka	2	3	179
Vřesina	3	2	715
Zábřeh	1	3	670
Závada	3	3	377

Zajímavou kapitolou je bezesporu zastoupení Hlučíňanů podle vesnic. Zatímco z některých obcí sloužilo v zahraniční armádě docela vysoké procento mužů, jiné nejsou zastoupeny vůbec. Na první pohled je zřejmá určitá disproporčnost. Některé menší obce mají v poměru k počtu obyvatel daleko silnější zastoupení než mnohé lidnatější vesnice. Je logické, že nižší počet obyvatel dokáže při matematické operaci udělat divy, přesto se nabízí otázka, zda nízké číslo zohledňující počet obyvatel na jednoho vojáka, o něčem vypovídá. Jisté trendy, respektující typickou orientaci dané vesnice, lze totiž vypožorovat. Proto nepřekvapí malá účast Kravař, jež byly vždy německou baštou, ani absence zahraničních vojáků z takřka celoněmecké vesnice Třebomí. Naopakaráží, že z Bohuslavic a Chuchelné v zahraniční armádě nesloužil nikdo.²⁴⁸ Nejvíce vojáků, vzhledem k počtu obyvatel, náleželo, jak již bylo řečeno, k malým vesnicím s drtivým zastoupením českého obyvatelstva, jako byly Vrbka, Služovice, Závada a Darkovičky.²⁴⁹ Z větších obcí nad 1000 obyvatel zaujímá přední postavení Píšť s Kozmicemi a poté Hlučín. Poměrně silně je zastoupen pás hornických obcí (Ludgeřovice, Hošťálkovice a Lhotka). Z geografického hlediska vytváří uvedené vesnice ostrůvky (Služovice, Vrbka a Chlebičov na západě Hlučínska, Píšť se Zavadou na severu a přiostravská oblast). Možná je příznačné, že většina silně zastoupených obcí, jež jsou hornického charakteru,²⁵⁰ se nachází v okolí Hlučína směrem k Moravské Ostravě, odkud mohly mít před válkou lepší podmínky pro styk s českým prostředím.

Bylo problematické zvolit jednotný rámec přiřazování k vesnicím, neboť tři faktory (narození, příslušnost, reálné bydliště), dle kterých se můžeme orientovat, se málokdy shodují. Jelikož se bydliště nepodařilo určit u všech vojáků, obsahuje tabulka pouze první dva zmíněné údaje. Pozorný čtenář si jistě povšimne, že součet uvedených vojáků bude odlišný od dříve předkládaných čísel. To proto, že tabulka nemohla obsáhnout několik jednotlivců, kteří se na Hlučínsko přistěhovali, či případně odstěhovali. Proto může být matoucí, když se čísla u obou údajů shodují. Nemusí to vždy znamenat stejné konkrétní muže. Asi nejzřetelněji to dokládá příklad samotného Hlučína, kde je počet vojáků náhodně shodný. Kdyby bylo do tabulky zakomponováno ještě reálné bydliště vojáka, čísla u jednotlivých vesnic by prodělala razantní změnu.

²⁴⁸ Muži z uvedených obcí se zúčastnili vojenského odboje pouze na východě.

²⁴⁹ Z uvedených obcí se po válce například ani nekonal odsun.

²⁵⁰ Vyjma Kozmic a Darkoviček, přesto byli muži z těchto vesnic, sloužící v zahraniční armádě, převážně havíři. Z hornických vesnic se jedná o Bobrovníky, Hošťálkovice, Koblov, Lhotku a Ludgeřovice.

Poválečné osudy hlučínských „legionářů“

V létě roku 1945 se začínali vracet domů první příslušníci československé zahraniční armády. Také na Hlučínsko přicházeli mužové v britských uniformách, jejichž „exotický vzhled“²⁵¹ vyvolával u místního obyvatelstva oprávněné projevy zájmu. Doma našli válkou zpustošený kraj obývaný pouze ženami, dětmi a starci. Muži produktivního věku se zde nevyskytovali. Pokud válečné běsnění přežili, byli rozptýleni po zajateckých táborech od Spojených států po Sibiř. Také hlučínské příslušníky zahraničního vojska ještě nedávno nedobrovolně obývali zajatecké tábory, nyní však sklídili pravděpodobně nejcennější plod svého rozhodnutí vstoupit do zahraniční armády; vrátili se jako první domů.²⁵² Abychom byli přesní, vrátili se pouze ti, kteří již měli za sebou předválečnou službu u československé armády a v zahraničním vojsku sloužili u obrněné brigády. Vojáci mladších odvodních ročníků museli v armádě zůstat většinou do roku 1946, čímž si splnili i vojnu, která by je tak jako tak čekala.²⁵³ Příslušníci Náhradního tělesa byli demobilizováni většinou na podzim 1945 (pokud již měli splněnu vojnu), neboť Náhradní těleso ještě v létě nabíralo v Anglii vojáky a konalo výcvik, zatímco ČSOB, nyní již reorganizovaná na tankový sbor, byla rozptýlena do mírových posádek ve vlasti.

Na 90 Hlučíňanů se v létě 1945 nacházelo ještě u Náhradního tělesa. Velká část zde prodělala řidičský kurz. Často se jednalo o chlapce, kteří měli okolo dvaceti let. Jen málo jich drželo řidičské oprávnění z předválečných let. Intenzivní výcvik je brzy připravil na náročný úkol. V rámci přesunu Náhradního tělesa měli přejet zásilku nákladních automobilů z dodávky UNRRA do republiky. Zprvu převáželi auta do Ostende, kde je předávali jiným jednotkám a od počátku října až po listopad pak z Ostende proudily transporty automobilů, za jejichž volanty seděl nejméně jeden Hlučíňan.²⁵⁴ Vozy vezly náklad důležitých surovin, aby byla maximálně využita transportní kapacita a možnosti válkou poničených silničních tahů. Trasa vedla z Ostende přes Brusel, Liege, Bonn, Mohuč, Norimberk, Plzeň do Prahy-Motola.²⁵⁵

²⁵¹ Battledresy v kombinaci s baretem byly pro místní obyvatele zvyklé na německou strojenost něco nevídaného. Do té doby pro ně nejbizarnější uniformu představovaly stejnokroje letectva, tankového vojska a námořnictva.

²⁵² Pouze nemálo příslušníkům německé branné moci se podařilo úspěšně vyhnout zajetí. Takoví pak přicházeli domů již krátce po ukončení války. Museli se však ještě nějakou dobu skrývat před správními orgány.

²⁵³ Většinou byli propuštěni na trvalou dovolenou a po nějaké době opět povoláni k dokončení vojenské služby.

²⁵⁴ Převozu se zúčastnilo cca 70 Hlučíňanů od 6. 10. do 8. 11. 1944. VÚA-VHA Praha, Fond NT-VB, karton 27, Kmenové rozkazy 1946.

²⁵⁵ Archiv Bedřicha Hubáčka, trasa jízdy.

Někteří Hlučíňané tehdy zůstali ve službě, pracovali pro organizaci UNRRA a dále se podíleli na převážení automobilů. Aniž by to tušili, nesli lví podíl na poválečné obnově Československa, neboť doma již byly nové automobily i s jejich náklady netrpělivě očekávány. Vozy pak byly rozděleny mezi jednotlivé zemské národní výbory, avšak ani zdaleka nedokázaly pokrýt poptávku.

S dodávkou vozů UNRRA spojili svou poválečnou kariéru i někteří bývalí příslušníci západního vojska. Všichni se toužili úspěšně začlenit do společnosti a nálepka zahraničního vojína jim k tomu dávala dobré předpoklady. Pracovat v unnře bylo jistě výhodné, ovšem z dlouhodobého hlediska neperspektivní. Naskýtala se tudíž možnost zařízení vlastní autodopravy, pro kterou hovořily aspekty jako zejména válečné zkušenosti s řízením těžkých automobilů, katastrofální nedostatek autodopravců na Hlučínsku a především možnost ozdobit svou žádost aureolou osvoboditele. Proto překvapí, že oproti očekávání se touto cestou vydali nakonec pouze tři bývalí příslušníci zahraniční armády.

Poválečné Hlučínsko se potýkalo s rozvratem ve všech myslitelných sférách. Vesnice byly těžce poškozeny přechodem fronty, nedostávalo se materiálu na opravy, chyběla pracovní síla, část půdy dokonce musela zůstat ležet ladem, poněvadž tažný dobytek byl zrekvírován a zůstaly jen slabší kusy.²⁵⁶ Potřebu těžkých nákladních automobilů pocíťovali všichni, šlo prakticky o jediný motorový víceúčelový dopravní prostředek, který bylo možno poskytnout. S žádostmi se proto brzy doslova roztrhl pytel. Je nabíledni, že v první řadě bylo vyhověno velkým podnikům a požadavkům výživy obyvatelstva, teprve další automobily putovaly do jednotlivých obcí k soukromým autodopravcům. Vyhověno bylo především žadatelům, kteří tuto živnost provozovali již před válkou a mohli se vykázt patřičnými zkušenostmi. Z nových uchazečů pak byli preferováni především odbojáři, respektive lidé, kteří svou odbojovou činnost patřičně zdůrazňovali, ať byla realita jakákoliv. Také bývalí vojáci dávali až příliš upjatě najevo svou bývalou příslušnost k zahraniční armádě.

Hlučínsko tak posléze začala brázdit dvacítká Fordů, Studebakerů, či Chevroletů, z čehož polovina náležela podnikům a zbytek autodopravcům.²⁵⁷ Zůstává otázkou, proč příslušníci zahraničního vojska provozovali pouze tři vozy. Určitě hrálo jistou roli nutnost vlastnit

²⁵⁶ Co nezabavila německá armáda, dokonali Rusové, kteří zrekvírovali statné kusy především koní a skotu, jež pak v tisícíhlavých stádech hnali na východ. Pro tyto účely využívali jako honáky mladé ani ne patnáctileté chlapce, které nevybíravým způsobem přinutili. Přežili většinou ti, kterým se podařilo utéci. Zbytek pohltil nekonečný prostor Sovětského svazu.

²⁵⁷ SOKA Opava, Fond ONV Hlučín, karton 429, odběrní listy automobilů.

kapitál cca 100 000 K na zakoupení vozu. Jenže odkud takový obnos tak krátce po válce budoucí živnostníci vzali?

První žadatel, Leo Jurášek z Bolatic, provozoval autodopravu již před válkou, takže jeho účast v zahraničním odboji byla na žádosti spolu s konstatováním potřeby automobilu pro obecní účely pouhou „třešničkou na dortu.“²⁵⁸ Další dva bývalí vojáci dokonale pochopili situaci a umínili si pustit se do podnikání, ke kterému jim vydatně dopomohla kromě „mezery na trhu“ právě jejich odbojová účast. První z nich, Vilém Čuraj, svou odbojovou minulost ani nezduřaznil, to za něj udělala obec, která také podtrhla důležitou úlohu polohy Hati na samé hranici, daleko od železnice a surovinových zdrojů. Čuraj slíbil předělat svůj vůz na dřevoplyn, což také učinil. Zato Emil Meisel měl o své budoucnosti jasno ještě jako příslušník Náhradního tělesa v Praze. Ve své žádosti dokonce neváhal krátce vylicit svou vojenskou službu, přičemž došel tak daleko, že požadoval vozidlo značky Bedford. V závěru dodává, že v obci *„neni ani jedineho vozidla, ktere by dovazelo uhli a jiny velice nutny material. Hodlam si na tento zpusob zariditi svoji existenci a proto doufam, ze na moji zadost bude vzat zretel a koupe uvedeneho vozu me bude povolena.“*²⁵⁹ Aby žádosti dodal váhu, nechal si vyhotovit ještě potvrzení místní správní komise, která rovněž přidala svou prosbu a patřičně zdůraznila nutnost potřeby nákladního automobilu před blížící se zimou. To vše Meisel zařídil z Prahy, v době kdy se stále nacházel v činné službě. Nedlouho po jeho odchodu do civilu bylo žádosti vyhověno a Emil Meisel si nakonec nejel vyzvednout Bettford, ale Studebaker.²⁶⁰ Důraz na službu v zahraniční armádě sehrál svou roli. Mnoha obyčejným žadatelům nebylo vyhověno. Což korunovalo explicitní odůvodnění (či spíše poznámka) pod jednou z žádostí v tom smyslu, že přidělíme-li vůz, bude přednostně dán zahraničnímu vojínovi.²⁶¹

Také v ostatních profesních sférách využívali bývalí zahraniční vojáci konexí vyplývajících ze svých „zásluh“. Někteří pamatovali na své zabezpečení ještě před demobilizací a podávali si žádosti o umístění po demobilizaci, či přiděly půdy. Někdo se spokojil s přidělem rodného domku. Jiný vycítil možnost rychlého zbohatnutí a požadoval

²⁵⁸ Tamtéž, žádost Lea Juráška o přidělení automobilu.

²⁵⁹ Tamtéž, žádost Emila Meisela o přidělení automobilu 23. 11. 1945.

²⁶⁰ Na okraj si dovolím poznámku, že o několik měsíců dříve si velice podobnou žádost podal jiný voják ze stejné obce, příslušník východní armády, rotný Jindřich Menšík. Zajímavé je, že nebyl řidičem a teprve se zavazoval získat řidičské oprávnění. Úmysly mu zhatilo prodloužení vojenské služby, nebo mu podle jedné z teorií živnost „vyfoukl“ právě Emil Meisel.

²⁶¹ SOKA Opava, Fond ONV Hlučín, karton 429, žádost Františka Lenery o přidělení nákladního vozu z akce Unrry.

přidělení 20 ha polností v okolí Ratiboře, kde půda oplývá vysokou bonitou. Německá Ratiboř však po válce připadala Polsku, takže tento kalkul dotyčnému nevyšel.²⁶²

Příslušníci zahraničních jednotek využívali svého postavení a nabyté autority k prosazování určitých zájmů. Kromě osobního prospěchu se to patrně nejvíce projevilo při pomoci druhým. „Zahraniční vojíni“ neváhali intervenovat ve prospěch svých zajatých kamarádů, sousedů, či občanů stejné vesnice. Ti aktivnější podnikali řadu cest po internačních táborech v Československu, aby z nich vysvobodili příslušné Hlučíňany. Pro absenci pramenů nemůžeme konkrétněji analyzovat tento aspekt jejich činnosti, je však zarážející, že se tak dělo ještě v roce 1948, kdy Alois Jurček intervenoval ve prospěch německého faráře a docílil, aby nebyl odsunut.²⁶³ Paradoxně tím nejspíše zapříčinil udání na svou osobu, že koncem třicátých let vstoupil do SdP...

Míru případné poúnorové perzekuce se z dostupných pramenů nepodařilo zjistit. Pouze řada mladších Hlučíňanů, kteří museli v druhé půli čtyřicátých let nastoupit druhý ročník vojenské prezenční služby, byla zařazena do Vojenských báňských oddílů (případně k PTP, či VTNP). Stejný osud potkal i jejich vrstevníky, jež prošli Wehrmachtem, nabízí se tedy otázka, zda tato forma perzekuce neměla souvislost spíše s jejich předchozí vojenskou službou u německých ozbrojených sil. Rozhodně však minulost v zahraniční armádě pošramotila kádrový posudek. Někteří z bývalých příslušníků zahraniční armády se proto pokusili o emigraci a někomu se to prý dokonce i povedlo. Jiní se naopak přizpůsobili době, vstoupili do KSČ a politicky se angažovali na komunální úrovni.

Snaha okresní správní komise o dokumentaci odbojové činnosti Hlučíňanů

*„S potěšením bylo zjištěno, že značný počet hlučínských rodáků se zúčastnil se zbraní i politicky odboje proti Hitlerovu panství a tím osvobozovacích bojů. Tato fakta je nutno zachytiti.“*²⁶⁴ Konstatoval předseda okresní správní komise v Hlučíně JUDr. Jan Šperling ve výzvě všem místním správním komisím, aby oznámily všechny účastníky odboje ze své vesnice. Vzhledem k odlišné válečné zkušenosti Hlučínska patrně zprvu nebyla očekávána vysoká, pokud vůbec nějaká, odbojová činnost. Avšak již před koncem války začaly prosakovat na povrch informace o působení místních mužů v zahraniční armádě.²⁶⁵ Po

²⁶² VÚA-VHA Praha, Sbírka 24, Josef Mračný, Žádost o umístění po demobilisaci.

²⁶³ ABS Praha, fond SÚMV, 2M, Alois Jurček, karta s relací.

²⁶⁴ SOKA Opava, Fond ONV Hlučín, karton 1.

²⁶⁵ Někteří vlastenecky orientovaní Hlučíňané sdělili svůj úmysl přeběhnout při první příležitosti a když domů přišla zpráva, že dotyčný je nezvěstný, bylo příbuzným jasné, která bije. Dva Hlučíňané se dokonce zúčastnili

obnovení volného korespondenčního styku se zahraničím se začaly množit nové a nové případy, takže se OSK rozhodla podchytit nejen příslušníky československé zahraniční armády, ale i spojeneckých armád a partyzánských oddílů. Dále požadovala oznámit účastníky domácího odboje, kteří byli za svou činnost vězněni.

Záměr komise byl vskutku velkolepý,²⁶⁶ zpočátku se ovšem nesetkal s příznivým ohlasem. 16 hlučínských obcí na něj neodpovědělo. Důvody byly prosté. V době vydání příkazu, 22. 7. 1945, byla většina účastníků ještě soustředěna u svých útvarů a rozptýlena po různých koutech republiky (příslušníci Náhradního tělesa se nacházeli dokonce ještě ve Velké Británii) a domů se vrátil pouze zlomek. Místní správní komise tedy postrádaly adekvátní zdroj informací, ale především měly v plné ruce práce se stabilizací složité situace ve válkou silně poničených vesnicích. Vzhledem k tomu, že hlučínský okres byl před válkou rozdělen, znatelně chybí podobný průzkum v západní části Hlučínska, která připadla okresu Opava-venkov.

Po půl roce byla výzva s důrazným pokáráním opakována a na stole Dra. Šperlinga se konečně začaly hromadit informace o účasti Hlučíňanů v národním odboji. Jednotlivé místní správní komise se úkolu zhostily s rozdílnou plí a důsledností. Situaci měly již notně ulehčenou, neboť vojenské osoby byly z větší části demobilisovány a podobně političtí vězni se již dávno vrátili z koncentračních táborů. Přesto se v řadách hlášení vyskytují nepřesnosti, stereotypy, ba často chybí plný výčet účastníků z dané vesnice. I tak se jedná o prvotřídní pramen informující nejen o odbojářích, ale také o poměrech v hlučínských vesnicích. Je patrné, že se komise, jež reagovaly až na druhou výzvu, v časové tísní spokojily s nepodloženými informacemi, které o některých účastnících po vesnici kolovaly.

U některých obcí lze upozorovat snahu vylepšit situaci určitým přibarvením, jako např. zmíněním bojové účasti, která se ve skutečnosti nekonala, udáváním vězňů, u nichž se naskýtá pochybnost, zda byli skutečně zatčeni z politických důvodů, či udáváním desertérů, kteří zběhli v květnu 1945 v západních Čechách k Američanům. Na pozitivním vykreslení se ovšem silně podepsala volba jazyka, čehož si určitě byli někteří obecní úředníci dobře vědomi. Nepozornému čtenáři totiž snadno unikne nesmyslnost věty *„osvobozovacích bojů se zúčastnil od 4. 11. 1944 do 14. 8. 1945 v pom. četě v Barborkampu u Darlingtonu*

osvobozování Hlučínska v řadách 1. československé samostatné tankové brigády, což rovněž neušlo pozornosti místních.

²⁶⁶ OSK požadovala přiložit k záznamu i fotografie účastníků a písemný materiál, jímž by bylo možno jejich činnost lépe doložit. S politováním nutno poznamenat, že se tento materiál nedochoval, anebo výzvu uposlechl pouze Šilheřovice, které požadované fotografie dodaly.

v Anglii.²⁶⁷ Těžko se někdo mohl zúčastnit bojů na anglické půdě, natož když dotyčný obdržel klasifikaci B – schopen k službám pomocným, což jej z bojové činnosti vyřazovalo.²⁶⁸ Komise měly patrně potřebu zdůrazňovat odboj i tam, kde se nekonal, neboť často užívaly libozvučnou formulaci „*osvobozovacích bojů se zúčastnil od do*“, která vždy vyjadřovala vojákovu celkovou službu v zahraniční armádě od prezentace po demobilisaci. Pouze v případech, kdy dotyčný vstoupil do vojska před koncem války, či až po válce, musela komise od uvedení bojové činnosti upustit (avšak i zde se vyskytl případ, kdy byla činnost inkriminované osoby, patrně z jejího popudu, posunuta do období jejího zajetí spojeneckou armádou). Ve zprávách, které se neskládají ze strohému seznamu, ale jež věnují jednotlivým vojákům odstavec povídání, se občas vyskytuje informace, že dotyčný zběhl. V konfrontaci s výslechovými listy se tento údaj jeví sporným, neboť nikdo z inkriminovaných tuto skutečnost dříve neuvedl. Na obhajobu některých komisí nutno konstatovat, že informace byly zpracovány velmi seriózně a bez příkras.

Zahraníční armáda bývá ve zprávách označována mnoha různými způsoby. Nejčastěji se používá pojem čs. zahraniční armáda v Anglii a západní armáda, ovšem velmi často se vyskytuje Anglická armáda, nebo také neobvyklý výraz „*pod am. vedením*“. Silně kontrastuje, když se vyskytuje rozdílná terminologie v jedné zprávě. Bohužel už se asi nedovíme, z jakých pohnutek pisatel uvedl u jednoho člověka výše zmíněné americké vedení, či v jiné zprávě „*čsl. legii v Anglii*“ a u dalších osob již „*čsl. zahraniční armádu*“.

Takřka ve všech zprávách z vesnic, kde se vyskytoval vyšší počet (cca více než 4) příslušníků západní armády, někdo není uveden. Až tak to nevadí, pokud se místní rodák přestěhoval do jiné vesnice, v jejímž hlášení již coby její obyvatel figuruje. Bohužel, někteří účastníci v seznamech naprosto chybí. Asi nejzajímavějším se jeví případ Hošťálkovic, které musely s politováním oznámit, že „*v naší obci neměli lidé možnosti účastniti se bojů*“.²⁶⁹ Přitom právě Hošťálkovice patří k obcím, které se mohou pyšnit vyšší účastí v poměru k počtu obyvatel. Jediné možné vysvětlení se naskytá ve špatném pochopení zadání, kdy komise zcela logicky usoudila, že 7 místních příslušníků západní armády se nezúčastnilo osvobozovacích bojů ČSR, poněvadž se nacházeli u Dunkerque nebo v Anglii u Náhradního tělesa. Přihlédneme-li však i k východnímu vojenskému odboji, pak se jeví neinformovanost hošťálkovické MSK tuze nepochopitelnou, neboť minimálně dalších 6 hošťálkovických se

²⁶⁷ SOKA Opava, Fond ONV Hlučín, karton 1, Účast Hlučínska na osvobození ČSR, MSK Bolatice.

²⁶⁸ VÚA-VHA Praha, Sbírka 24, František Slivka, odvodní lístek.

²⁶⁹ SOKA Opava, Fond ONV Hlučín, karton 1, Podíl hlučínských Moravců na osvobozovacích bojích ČSR, MSK Hošťálkovice.

aktivně účastnilo osvobozovacích bojů na východě, přičemž na Dukle jeden z místních občanů položil život.

Asi nejneobvyklejší se jeví odpověď z obce Píšť. Tato vesnice chtě nechtě provokuje mnoha unikáty a zaujímá jedno z nejvyšších postavení mezi hlučínskými vesnicemi v porovnání účastníků zahraničního odboje na obyvatele, což oprávněně vnucuje otázku, zda tato čísla o něčem vypovídají, nebo se jedná o pouhou náhodu. Zarážející však je, že ve zprávě se objevují další 4 lidé, kteří nebyli výzkumem dosud zjištěni, (pokud jsou údaje pravdivé, pak by poměrný počet zúčastněných vystoupal vůbec na nejvyšší příčku), zatímco 4 účastníci zde chybí. Nabízí se vysvětlení, že někteří ze 4 „nadbytečných“ by mohli být skutečnými osobami s (bůhví proč) pozměněnými jmény. Snad nejvíce by se pro toto tvrzení hodila záměna Huberta Jaroše za Josefa Jaroše (třebaže nesedí rok narození). Tento argument bohužel neobstojí, poněvadž otec zmíněného Josefa Jaroše, Leopold, byl v inkriminované době předsedou místní správní komise a je tudíž vyloučeno, že by se dopustil tak směšné chyby. Proč tedy do zprávy neuvedl vlastního syna? Nejasnosti, obestírající píšťskou zprávu, však tímto nekončí. Musíme podotknout, že hlášení nepatří k nejdůkladnějším a vyskytují se v ní věcné chyby; nejen v křestních jménech a datech narození, ale i v posunutí počátků odbojové činnosti některých účastníků do roku 1944, jak již bylo zmíněno výše. Proto se nabízí otázka, do jaké míry lze takové zprávě vůbec věřit?

* * *

Postoje obyvatel Hlučínska vůči dřívějším příslušníkům zahraničního odboje nebyly vždy jednoznačné. Vzhledem k odlišné válečné zkušenosti na ně nazírali spíše jako na přeběhlíky, než hrdiny. Záleželo na okolnostech a také na zainteresování jednotlivců. Pověst zahraničních vojáků pošramotili bohužel již někteří samotní účastníci svým hochštaplerským chováním a v jistých případech až bohémským způsobem života. Náhlý kontrast mezi ideálem a realitou spolu s povědomím jejich „zrady“ v myslích některých Hlučičanů vytvořil negativní stanovisko vůči zahraničnímu odboji Hlučičanů.

Třebaže se Hlučičané zúčastnili v relativně vysoké míře vojenského odboje, nemohli (až na 4 výjimky)²⁷⁰ uplatnit status účastníka národního odboje, neboť příslušný *Zákon č. 255/1946 o příslušnících československé armády v zahraničí a některých jiných účastnících národního boje za osvobození* odpíral takové právo bývalým příslušníkům nepřátelských

²⁷⁰ Jedná se o na počátku zmíněné 4 muže, kteří utekli bojovat a sloužili v zahraniční armádě po celou válku.

armád. Četné žádosti Hlučíňanů o přiznání statutu odbojáře tak byly vytrvale zamítány. Zákon sice stanovil výjimku, kdy ministr národní obrany mohl žadateli udělit dispens, avšak v případě Hlučíňanů žádný podobný případ prozatím nebyl nalezen.

Závěr

V československé zahraniční armádě byli silně zastoupeni i bývalí vojáci Wehrmachtu. Zpravidla se jednalo o muže, jež měli jednoho z rodičů Němce, narodili se na území Říše, byli nuceni přijmout německé občanství, nebo jim byla říšská příslušnost úředně udělena. Až na výjimky šlo o osoby, které narukovaly nedobrovolně. V tomto nesourodém spektru lidí ze všech koutů republiky dominovali Slezané, jejichž národnostní nevyhraněnosti bylo hrubě zneužito za účelem germanizace, a proto šlo, vyjma sudetských Němců, o nejvíce zastoupené bývalé příslušníky Československa v německé branné moci. V rámci obyvatel slezských okresů lze vyznačovat dvě základní a od sebe odlišné skupiny tvořící významný podíl na personálním složení zahraniční armády. Nejvýznamnější, protože nejpočetněji zastoupenou skupinou, byli Těšíňané. Druhou, ostatními Slezany zastíněnou, částí byli Hlučíňané. Jejich účast v zahraničním odboji se může jevit relativně bezvýznamnou, neboť šlo o pouhých 187 osob, z nichž se aktivně zúčastnila bojů zhruba stovka. Kdybychom soustředili všechny Hlučíňany do jedné jednotky, pak by mohli vytvořit zesílenou pěší rotu, či protitankový oddíl, což se v porovnání s Těšíňany, popřípadě s 12 000 Hlučíňany sloužícími ve Wehrmachtu, jeví opravdu marginálně. Odbojová účast hlučínských mužů je však důležitá vzhledem k specifickým poměrům regionu, jehož bezmála dvoustletá náležitost k Prusku zanechala silnou stopu na mentalitě i identitě obyvatel. Také proto se do zahraniční armády hlásili Hlučíňané jen v omezené míře, neboť nevěděli, jestli jsou Čechy nebo Němci. Někteří se přesto vymezili jako Čechoslováci. Svou roli při rozhodování mohla hrát česká výchova, dobrodružná povaha, ale i materiální pohnutky a touha vrátit se domů. Zdaleka ne všichni však byli přijati. Nestačilo se jen hlásit, ale bylo nutno splňovat přísná kritéria, jako českou národnost, čistou minulost, nucenou a neiniciativní službu v německé armádě a odpovídající zdravotní stav. Zároveň museli budit dobrý dojem, neboť se vyskytly případy, proti nimž by se těžko hledaly námitky, a přesto nebyly přijaty.

Pokud dotyčný opravdu chtěl vstoupit do zahraniční armády, musel se stylizovat do role nevinné oběti války. Čím více pravdivých údajů ve výsledku uvedl, tím více zvyšoval riziko, že nebude přijat. Třebaže zajatci podepisovali čestná prohlášení, že vypoví pravdu, a bylo jim připomínáno, že zamlčení nepříznivých okolností bude po válce trestáno, podařilo se mnoha Hlučíňanům zamlčet, či zkreslit některé skutečnosti. Po válce se pravdivých údajů již nikdo nedomáhal a minulost některých příslušníků zahraničního vojska vyšla na světlo jen díky udání. Aniž by to kdokoli tušil, vstoupilo do armády několik členů SdP, NSDAP, SA, SS a pravděpodobně také Freikorpsu. V československé uniformě se tak nevědomky setkaly

naprosté protipóly. Paradoxně byli někteří za vzornou službu v československé armádě dokonce vyznamenáni.

Hlučíňané však do československé armády nepřicházeli pouze z Wehrmachtu. Čtyři jedinci utekli v letech 1939/1940 do Francie a vstoupili zde do formujících se jednotek. Další dva sloužili v protektorátním Vládním vojsku, odkud během jeho nasazení v Itálii zběhli. Několik Hlučíňanů se po svém zběhnutí z německého vojska přidalo k partyzánským oddílům (FFI, ELAS) a teprve posléze vstoupilo do zahraniční armády. Drtivá většina se však do čs. jednotek dostala ze zajateckých táborů v severní Africe, Itálii, USA, Francii a Velké Británii. Třebaže jejich velká část padla do zajetí v roce 1944, započal razantní nárůst Hlučíňanů v čs. řadách kvůli velké vytíženosti logistických tras až v roce 1945. I přesto jich zhruba sto stihlo bojové nasazení u Dunkerque. Na rozdíl od Hlučíňanů sloužících v jednotkách Československého armádního sboru v SSSR, kde se vyskytlo několik padlých, na západě nepřišel o život žádný příslušník Hlučínska.

Služba Hlučíňanů v československé zahraniční armádě bezesporu posloužila jako příznivý argument při poválečném řešení hlučínské otázky. Demonstrovala, že ne všichni obyvatelé Hlučínska pasivně přijali svůj úděl. Třebaže jich zejména v porovnání s těšínskými okresy sloužil pouhý zlomek, mají v řadách československého odboje své pevné místo.

Summary

In the Czechoslovakian foreign military forces, former Wehrmacht-soldiers were also present. These soldiers were usually either men whose one parent was a German, or were born in the Third Reich, were compelled to accept or officially given the German citizenship. Except for a few cases, the soldiers had not recruited as volunteers.

This diverse spectrum consisting of people all over the Czechoslovak Republic was dominated by the Silesians whose national ambivalency had been abused for the sake of germanisation and thus became after the Sudeten-Germans the most numerous part in the German army.

Within the inhabitants of the Silesian region, two basic different groups having a significant share on the personal structure of the foreign legions can be found. Due to the most numerous representation, the soldiers from the district of Tesin were the most important. The second part, in the shade of the other Silesians, were the soldiers from the district of Hlucin. Their participation in the foreign revolt could appear as a relatively minor one because there were only 187 persons out of whom approximately a hundred actively took part in the fights. If the soldiers from the district of Hlucin were concentrated into one troop, a large infantry company, or anti-tank regiment would be formed; this seems to be rather marginal in comparison to the soldiers from the district of Tesin or the 12,000 soldiers from the district of Hlucin serving in the Wehrmacht.

However, the participation of the men from the district of Hlucin in the revolt is important particularly because of the specific conditions in the region, having been almost 200 years a part of Prussia, which had left a hint on the mentality and identity of the local inhabitants. For that reason, they joined the Czechoslovakian foreign legions only to a small extent because they did not know whether they are Czechs or Germans. Despite this fact, some of them felt themselves as Czechoslovaks. Not only the Czech education or their adventurous nature, but also materialistic motivation and the desire to return home could play a significant role while taking a decision.

However, not all of them had been accepted. Just to apply was not enough; it was necessary to fulfill certain criteria, as e.g. the Czech nationality, a clean record, a compulsory, not an initiative duty in the German army, and an appropriate health condition. Equally, they must have made a good impression; in some cases, the candidates were not accepted although hardly any objections could have been found.

If a candidate was really to join the foreign legions, he had to pretend himself being an innocent war victim. The more true information he revealed, the higher the risk of being not accepted. Despite having signed a statutory declaration that they will tell nothing but the truth and having been reminded of a possible prosecution after the war in case of concealing or distorting some facts. After the war, nobody sought for the true data and the past of some members of the foreign legions came to light only due to denunciations. Although nobody noticed it, some former SdP-, NSDAP-, SA-, SS- and probably also Freikorps-members joined the army. Thus, exact opposites met there without suspecting it. Ironically enough, some of the former members of Nazi-organisations were even honoured for their loyal service in the Czechoslovakian army.

Wehrmacht was not the only source of soldiers from the district of Hlucin coming to the Czechoslovakian army. Four individuals fled to France in 1939/1940 and joined the local troops. Other two soldiers served in the Protectorate Government forces from which they deserted during the deployment in Italy. After the desertion from the German army, a few soldiers joined partizan troops such as FFI or ELAS and only then the foreign legions.

However, the absolute majority came to the Czechoslovakian troops from the prisoner camps in Northern Africa, Italy, the USA, France, and Great Britain. Although the main part had been taken captive in 1944, the significant rise of the number of soldiers from the district of Hlucin began as late as 1945, as a result of the load of the logistic networks. In spite of this fact, approximately a hundred of them took part in the Battle of Dunkerque. While a few soldiers from the district of Hlucin were killed in the Czechoslovakian army forces in the USSR, nobody died in the battles on the Western front.

Undoubtedly, the service of the soldiers from the district of Hlucin in the Czechoslovakian foreign military force served as a positive argument during the post-war solution of the question of the Hlucin-area. It had been proven that not all the inhabitants passively accepted their fate. Although being a very small group in comparison to the district of Tesin, they have their firm place in the Czechoslovakian foreign revolt.

Translated by Mgr. Marek Gajda

Seznam zkratek

- ABS – Archiv bezpečnostních složek
- BPL – Baterie proti letadlům
- BTD – Brigádní tankové dílny
- ČMCH – Československá medaile za chrabrost
- ČPM – Československá pamětní medaile
- ČsVKř – Československý válečný kříž 1939
- ČSOB – Československá samostatná obrněná brigáda
- ČsVM – Československá vojenská mise
- ČVS – Československé výcvikové středisko
- DAF – Deutsche Arbeitsfront (Německá pracovní fronta)
- DO – Dopravní oddíl
- DP – Dělostřelecký pluk
- EK – Eisen Kreuz (železný kříž)
- ELAS – Ellinikós Laïkós Apeleftherotikós Stratós (Řecká lidová osvobozenecá armáda)
- FFI – Forces Françaises de l'Intérieur (Francouzské vnitřní síly)
- Gefr. – Gefreiter (svobodník)
- HJ – Hitlerjugend (Hitlerova mládež)
- KPÚV – Kanony proti útočné vozbě
- LD – Lehké dílny
- LS – Letecká služba
- MNO – Ministerstvo národní obrany
- MP – Motorizovaný prapor
- MPO – Motorizovaný předzvědný oddíl
- MV – Ministerstvo vnitra
- NA – Národní archiv
- NSDAP – Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei (Německá nacionálněsocialistická strana)
- NSKK – Nationalsozialistisches Kraftfahrkorps (Nacionálně socialistický motoristický sbor)
- NSV – Nationalsozialistisches Volkswohlsfahrt (Nacionálně socialistická organizace sociální péče)
- NT – Náhradní těleso
- OBZ – Obranné zpravodajství
- OKPÚV – Oddíl kanonů proti útočné vozbě

- OSK – Okresní správní komise
- POW – Prisoner of war (válečný zajatec)
 - PR – Pěší rota
- PSZ – Polskie siły zbrojne (Polská zahraniční armáda na západě)
- PVR – Pěší výcviková rota
- PVS – Pěší výcvikové středisko
- PTP – Pomocný technický prapor
- RAD – Reichsarbeitsdienst (Říšská pracovní služba)
- RAF – Royal Air Force (Britské královské letectvo)
- RDZ – Rota doprovodných zbraní
 - SA – Sturmabteilungen (útočné oddíly)
 - SdP – Sudetendeutsche Partei (Sudetoněmecká strana)
- SHAEF – Supreme Headquarters Allied Expeditionary Force (Vrchní velitelství spojeneckých expedičních sil)
- SOkA – Státní okresní archiv
 - SPO – Smíšený předzvědný oddíl
 - SS – Schutz Staffeln (ochranné oddíly)
 - ŠR – Štábní rota
 - T I – Tankový prapor I
 - T II – Tankový prapor II
 - T III – Tankový prapor III
 - TVS – Tankové výcvikové středisko
 - Uffz. – Unteroffizier (poddůstojník, odpovídá zhruba naší hodnosti četaře)
- VTNP – Vojenský tábor nucených prací
- VÚA-VHA – Vojenský ústřední archiv-Vojenský historický archiv
 - WO – War office (Britské ministerstvo války)
 - ŽR – Ženijní rota

Seznam pramenů a literatury

Archivní prameny

Archiv Anny Fišerové

dobové fotografie

Archiv autora

KORPAS, Pavel: *Stručný životopis Pavla Korpase*, nedokončený rukopis, Štěpánkovice 2008

Pay Book Emila Meisela

Sbírka fotografií

Záznamy rozhovorů s Bedřichem Hubáčkem, Františkem Gogolinem, Josefem Nosiadkem, Josefem Bočkem

Archiv bezpečnostních složek Praha

Fondy: 2M – Odbor politického zpravodajství MV

302 – Hlavní správa vojenské kontrarozvědky

305 – Ústředna státní bezpečnosti

Archiv Miroslava Herolda

dobové fotografie

Archiv Petra Barče

dobové fotografie

Fotoarchiv Muzea Hlučínska

sbírka fotografií, mapy

Národní archiv Praha

Fondy: Ministerstvo vnitra – Londýn

ZÚS AMV 200

Státní okresní archiv Opava

fond ONV Hlučín

Vojenský ústřední archiv - Vojenský historický archiv

Fondy: Československá vojenská mise u SHAEF

Československá vojenská mise ve Velké Británii

Československá vojenská mise v SSSR

Hlavní velitelství

Kartotéka západ

Ministerstvo národní obrany, Londýn

Náhradní těleso – Velká Británie

odvodní protokoly

sbírka 20

sbírka 24

sbírka 37

Publikované prameny

Čechurová Jana et al.: *Válečné deníky Jana Opočenského*, Karolinum, Praha 2001.

Literatura

BEER, Fritz: ... *a tys na Němce střílel, dědo?* Artforum, Praha 1997

BENA, Lev: *Hlučínsko*, Brno 1924

BOLACKÁ, Yvonne: *750 let Chlebičova*, Obecní úřad Chlebičov, Chlebičov 2000

BROD, Toman: *Československá samostatná obrněná brigáda u Dunkerque (1944-1945)*, in: *Historie a vojenství* 5/1960, s. 648-694

BROD, Toman; ČEJKA, Eduard: *Na západnom fronte, história československých vojenských jednotiek na západe v rokoch druhej svetovej vojny*, Obzor, Bratislava 1965

ČEJKA, Eduard: *Československý odboj na západě*, Mladá fronta, Praha 1997

ČURAJ, Valter: *Antošovice 1709-1999*, Nadace Telepace pro podporu výchovy a vzdělávání mládeže, Ostrava 1999

EMMERT, František: *Češi ve Wehrmachtu*, Vyšehrad, Praha, 2005

FENCL, Vilém, ŘÍHA, Martin: *Československá armáda ve Velké Británii*, MV & H, Praha 2003

FRIEDL, Jiří: *Němečtí zajatci pocházející z Těšínska jako předmět sporu mezi polskou a československou exilovou vládou v Londýně – nástin problematiky*, in: *Československá armáda 1939-1945*, příspěvky z mezinárodní konference 22.-23. října 2002, Avis, Praha 2003, s. 214-218

Týž: *Na jedné frontě. Vztahy československé a polské armády za druhé světové války*, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 2005

Týž: „*Slezané, bratři od Ostravice a Olzy!*“ – *spory o zajatce z Těšínska mezi ČSR a Polskem 1943-1945*, in: *Slezský sborník* 2/2003, s. 94-127

GAWRECKI, Dan a kol.: *Dějiny Českého Slezska I.*, vydání první, Slezská univerzita v Opavě, Filozoficko-přírodovědecká fakulta, Ústav historie a muzeologie, Opava 2003

- GAWRECKI, Dan a kol.: *Dějiny Českého Slezska II.*, vydání první, Slezská univerzita v Opavě, Filozoficko-přírodovědecká fakulta, Ústav historie a muzeologie, Opava 2003
- GEBAUER, Josef; ŠTĚPÁN, Václav: *Válečná kronika Opavska*, vydání první, Kulturní středisko zámek Kravaře, Kravaře 2001
- GRIM, T., KLADIWA, P.: *Sborník z konference při příležitosti 90. připojení Hlučínska k Československu (4. února 1920)*, Museum Hlučínska, Hlučín 2010
- HALAMÍČKOVÁ, Lenka : *Životní osudy plk. Ing. Viléma Dvořáka*. In: Sborník z I. ročníku soutěže O Cenu ministra obrany za nejlepší studentskou práci s tematikou II. světové války. Opava, Slezské zemské muzeum 2001, s. 137-153
- HEROLD, Miroslav: *Dopravní pilot z Hlučínska Johann Czircz*, in: Revi č.65/ 2006, s. 34-38
- TÝŽ: *Unteroffizier Walter Smolka*, in: Revi č.58/2005, s. 15-17
- CHRÁSTECKÝ, Metoděj a kol.: *Hlučínsko, Valticko, Vitorazsko...podobná minulost*, Museum Hlučínska, Hlučín 2008
- JANOSCH, Hermann: *Das Hultschiner Ländchen*, Oberschlesische Gesellschaftsdruckerei Ratibor, Ratibor 1930
- KOKOŠKA, Stanislav a kol: *Nultá hodina? Československo na jaře 1945 ve strategických souvislostech*, Euroslavica - Slovanský ústav AV ČR, Praha 2011
- KOL. AUTORŮ: *Pozdrav z Hlučínska*, BOBR, Opava 1995
- KOL. AUTORŮ: *Hlučín 1256-2006*, Museum Hlučínska, Hlučín 2006
- KOL. AUTORŮ: *Hlučínsko, příroda-lid-kultura*, Krajské nakladatelství v Ostravě, Ostrava 1958
- KOL. AUTORŮ: *Místopisný průvodce po moravském Ratibořsku, jeho přítomností a minulostí*, Komárov 1920
- KOL. Autorů: *Vojenské dějiny československa IV*, Naše vojsko, Praha 1998
- KOPECKÝ, Milan: *1. československá tanková brigáda v SSSR, tankisté československé zahraniční armády na východě v letech 1943-1945*, MBI, Praha 2001
- MALÍŘ, Otmar: *Občané z Těšínska u Dunkerque*, in: Těšínsko 4/2001, s. 9-17
- MARŠÁLEK, Zdenko: *Českoslovenští občané německé národnosti v čs. brigádě ve Velké Británii 1940-1944*, in: Historie a vojenství 2/1997, s. 131-155
- MYŠKA, Milan: *K osudům tzv. Moravštiny v bývalém pruském Slezsku*, in: Časopis Slezského muzea, roč. 12/1963, s. 95-104
- PAVELČÍKOVÁ, Nina: *Fenomén Hlučínska jako příhraniční oblasti z historického hlediska*, in: Hranice a pohraničí jako specifický historický, sociokulturní a filosofický fenomén, Ostrava, Ostravská univerzita, 1999, s. 57-61
- TÁŽ: *Fenomén "moravectví" v novém pojetí?* In: Slezský sborník 99, Hlučín-Kravaře, s. 310-312
- TÁŽ: *Peripetie vývoje Hlučínska v letech 1938-1948*, in: Hlučínsko v proměnách času, Hlučín 1995, s. 64-72
- TÁŽ (EDD.): *Hlučínsko v proměnách času*. (Sborník příspěvků z konference k 75. výročí připojení Hlučínska k Československé republice), Hlučín 1995
- TÁŽ: *Postoje obyvatel Hlučínska v letech politických zvrátů 1930-1945*, in: Slezský sborník 4/1990

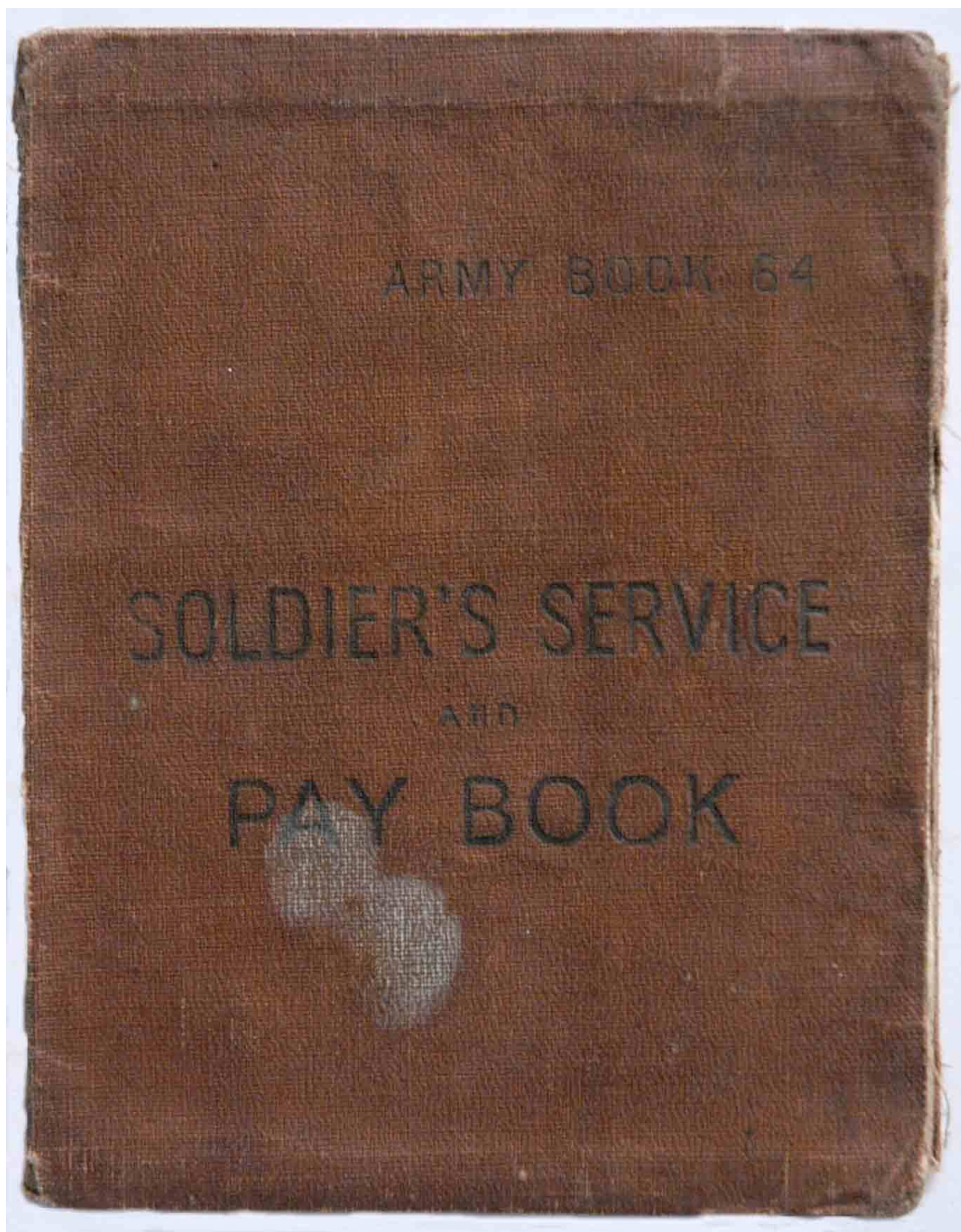
- PAVLICA, Tomáš: *Československý vojenský odboj na západě v letech druhé světové války*, Amosium servis, Ostrava 1990
- PEJČOCH, Ivo, RAJLICH, Jiří: *Vojín Walter Bláha, alias Valtr Blažek – dva úlety z totality*, in: *Historie a vojenství* 3/2011, s. 82-107
- PILÁT, Vladimír: *Českoslovenští vojáci očima obránců Dunkerque*, in: *Československá armáda 1939-1945, příspěvky z mezinárodní konference 22.-23. října 2002*, Avis, Praha 2003, s. 120-123
- PIVCOVÁ, Zuzana: *Náhradní těleso – historie a charakter jednotky, možnosti využití dochované dokumentace ve Vojenském ústředním archivu Praha*, in: *Československá armáda 1939-1945, příspěvky z mezinárodní konference 22.-23. října 2002*, Avis, Praha 2003, s. 98-99
- Táž: *Přijímání německých zajatců z německé armády do čs. západní armády*, in: *Válečný rok 1944, Příspěvky účastníků mezinárodní konference konané ve dnech 19-20. října 1999 v Praze*, Avis, Praha 2001, s. 267-270
- PLAČEK, Vilém: *Prajzáci, aneb k osudům Hlučínska 1742-1960*, Kulturní dům Hlučín a Kulturní středisko zámek Kravaře, Hlučín-Kravaře, 2000
- TÝŽ: *Prajzáci II, aneb Hlučínsko ve staronové vlasti 1920-1938*, Maj, Háj ve Slezsku 2007.
- TÝŽ: *Připojení Hlučínska k Československu dne 4. února 1920*, in: *Hlučínsko v proměnách času*, Hlučín 1995, s. 27-39
- TÝŽ: *Hlučínsko v letech 1938-45*, in: *Historie okupovaného pohraničí 11/1938-45*, Ústí nad Labem 2006
- PLAČEK, Vilém; KOTLÁŘ, Pavel: *Přehled dějin obce Hať 1250-2000*, Obecní úřad Hať, Hať 2000
- PLAČEK, Vilém; PLAČKOVÁ, Magda: *Darkovice 1520-2010*, Obec Darkovice, Opava 2010
- PLAČEK, Vilém; PLAČKOVÁ, Magda: *Dolní Benešov a Zábřeh v proměnách času*, Městský úřad Dolní Benešov, Dolní Benešov 2002
- PLAČEK, Vilém; PLAČKOVÁ, Magda: *Ludgeřovice v sedmi staletích*, Obecní úřad Ludgeřovice, Ludgeřovice 2003
- PLAČEK, Vilém; PLAČKOVÁ, Magda: *Markvartovice*, Maj, Háj ve Slezsku 2007
- PLAČEK, Vilém; PLAČKOVÁ, Magda: *Oldřišov*, Maj, Háj ve Slezsku 2006
- PLAČEK, Vilém; PLAČKOVÁ, Magda: *Vřesina 1270-2010*, Obec Vřesina, Háj ve Slezsku 2010
- PLACHÝ, Jiří: *Kříže a hvězdy od Dunkerque*, Svět křídel, Praha 2011
- TÝŽ: *Obraz nepřítele, posádka pevnosti Dunkerque ve výpovědích německých zajatců*, in: *Historie a vojenství* 2/2010, s. 67-91
- TÝŽ: *Československé tankové výcvikové středisko ve Velké Británii*, in: *Historie a vojenství* 4/2009, s. 60-68
- PROCHÁZKA, Ivan: *Dunkerque, Válečný deník Československé samostatné obrněné brigády (říjen 1944 - květen 1945)*, Avis, Praha 2006
- „PRUSKÝ MORAVEC“: *Národní uvědomění Moravců na Ratibořsku*, in: *Moravskoslezský deník* roč XIX-II, 27. 5. 1919

- RUSÍNSKÝ, Milan: *Krajem za Opavicí, Hlučínsko v literatuře*, Knihovna města Ostravy, Ostrava 1970
- STRÁNSKÝ, Rudolf: *Hlučínsko*, Opava 1938
- STUDENÝ, Jaroslav: *Píšť, 750 let*, rukopis 1978
- SVOBODA, Gustav: *Československá samostatná obrněná brigáda ve Velké Británii*, in: *Historie a vojenství*, 6/1994, s. 7-105
- Týž: *Československá samostatná obrněná brigáda a operace Overlord*, in: *Historie a vojenství* 4/1996, s. 60-76
- ŠAFARČÍK, Jaroslav: *Občané z Těšínska u Dunkerque*, in: *Těšínsko* 1/1990, s. 3-7
- ŠTĚPÁN, Václav: *Dějiny obce Chuchelné*, Obec Chuchelná, Opava 2009
- Týž: *Bělá očima staletí, dějiny hlučínské obce*, Ave centrum, Bělá 2005
- Týž: *Bolatice od pravěku k současnosti*, Obec Bolatice, Bolatice 2010
- TESSIN, Georg: *Verbanden und Truppen der deutschen Wehrmacht und der Waffen-SS im Zweiten Weltkrieg 1939-45*, Band 1, Band 9, Osnabrück 1967
- VAŇOUREK, Martin: *Hraničáři od Hlučína*, Nakladatelství a vydavatelství Martin Vaňourek, Mohelnice 2000
- VYHLÍDAL, Jan: *Čechové v Pruském Slezsku*, Kroměříž 1900
- ŽÁČEK, Rudolf: *Dějiny Slezska v datech*, Libri, Praha 2004

Elektronické zdroje

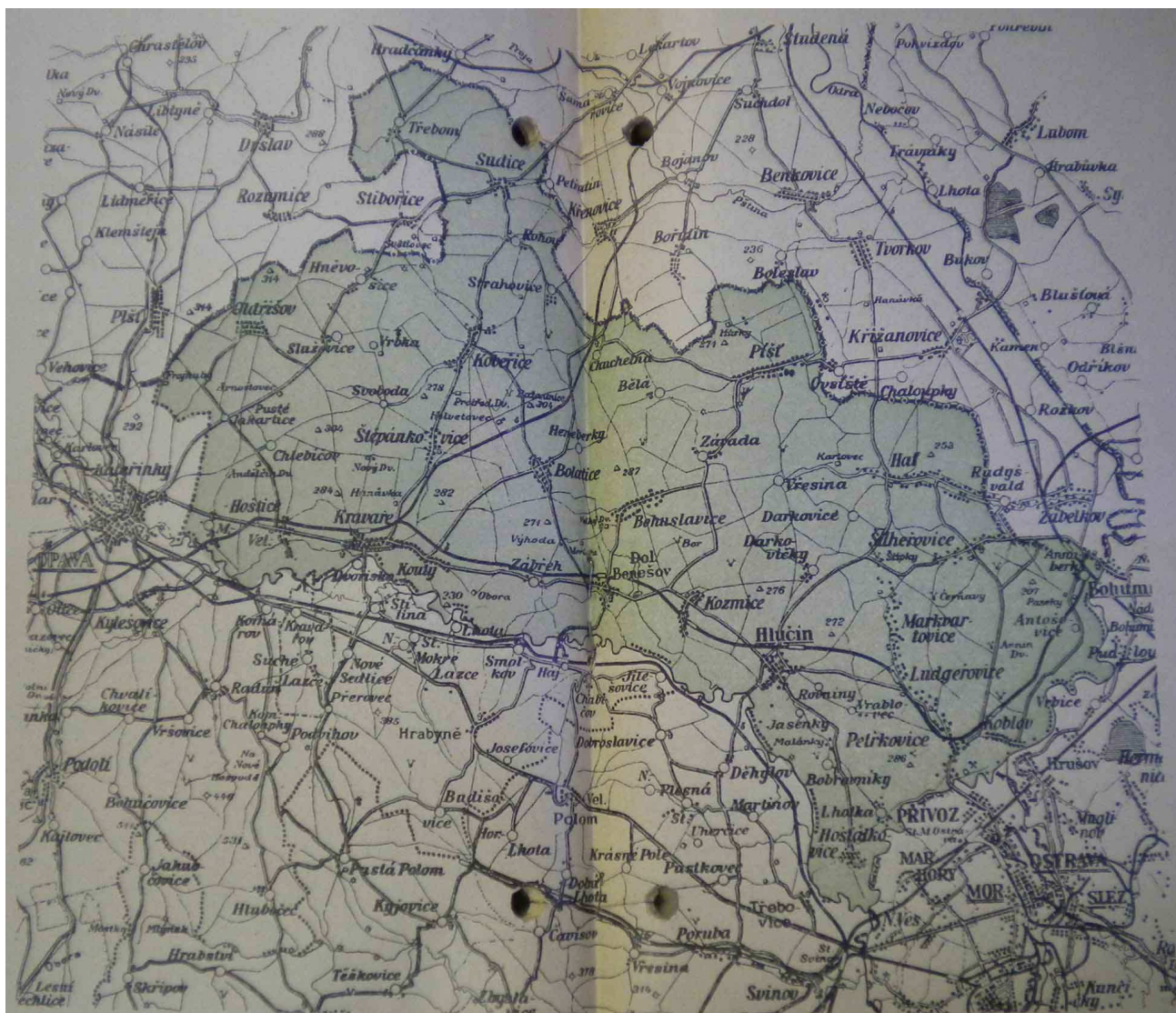
- Deutsches Historisches Museum: <http://www.dhm.de/> (10. 3. 2012)
- Herold M. a kol: http://www.hultschiner-soldaten.de/_cz/beweggruende.php (10. 3. 2012)
- Lexikon der Wehrmacht, <http://www.lexikon-der-wehrmacht.de> (10. 3. 2012)
- VÚA-VHA: *Databáze příslušníků čs. vojenských jednotek v zahraničí za 2. světové války*, <http://www.vuapraha.cz/pages/DatabazeVHA/DatabazeLegionaru.aspx> (10. 3. 2012)
- Zákon č. 255/1946 o příslušnících československé armády v zahraničí a některých jiných účastnících národního boje za osvobození*
<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1946/sb107-46.pdf> (25. 3. 2012)

Přílohy

Politický okres Hlučín. Na mapě je dobře patrná odtržená západní část Hlučínska přiřazená okresu Opava. V jižní části byly naopak přiřazené obce politického okresu Bílovec a soudního okresu Klímkovice. (Fotoarchiv Muzea Hlučínska)

Hlučínsko a okolí.

Tato mapka otištěna s povolením p. učitele V. Plesingra z Budyně n. Ohří, autora mapky politických okresů biloveckého a hlučínského.

Kompletní území Hlučínska. (SOKA Opava)

Odvod oldřišovských mužů ročníků 1906 až 1917 v Kravařích 1939. (Archiv Petra Barče)

Mládenci ročníku 1926 z Hati při odvodu. Ve spodní řadě druhý zleva sedí budoucí voják zahraniční armády František Gogolin. (archiv autora)

Odvod ročníku 1924 z Píště. Ve spodní řadě druhý zleva sedí Gerhard Slottý. (archiv autora)

Skupina zajatců při práci v severní Africe; mezi nimi i muži z Hlučínska. (archiv autora)

Hlučíňané v americkém zajetí. (archiv autora)

Zajatci před prádelnou v jednom ze zajateckých táborů v severní Francii. (archiv autora)

*Skupina Hlučičňanů z Ludgeřovic, Markvartovic a Šilheřovic před vinohradskou sokolovnou.
(archiv Anny Fišerové)*

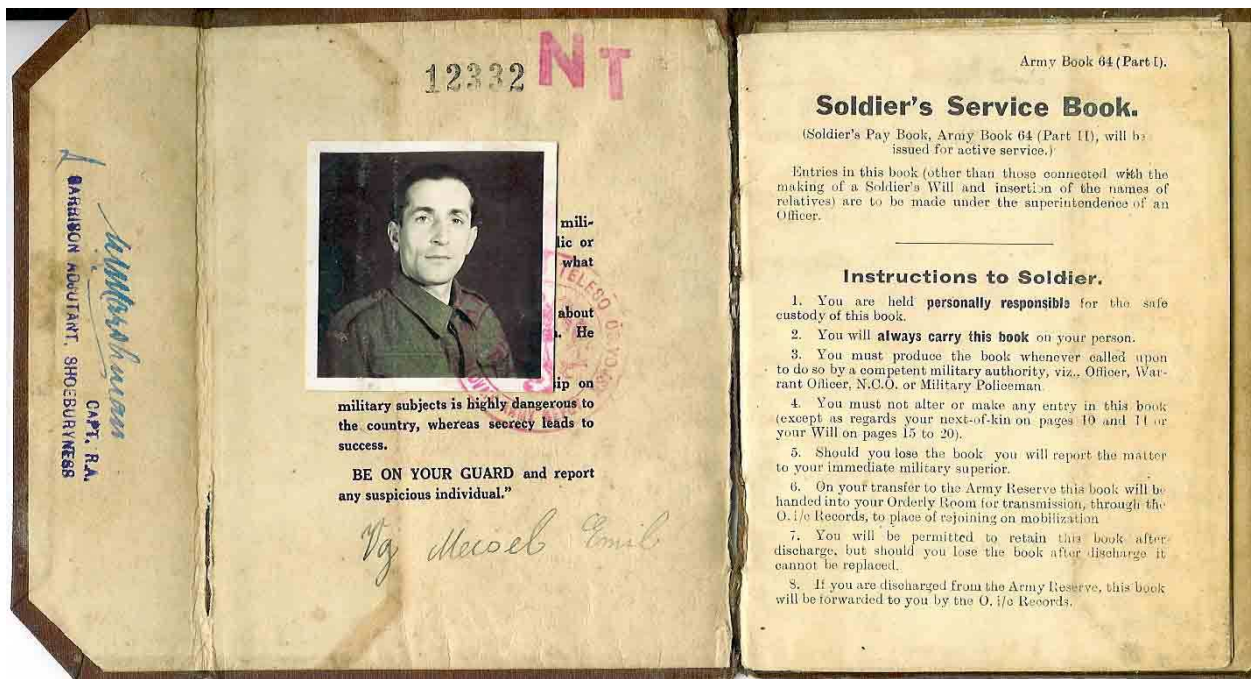
*Hlučičňané po návratu do vlasti. Zleva ?, August Stavovský, Josef Pudich, ?, Richard Macošek,
?, Leo Pientka, Karel Lička, ?, Jan Vilášek, Richard Vilášek. (archiv Anny Fišerové)*

Richard Macošek se svou sestrou Adolfinou a Annou Fišerovou v Praze roku 1945. (archiv Anny Fišerové)

Emil Meisel s psíkem. (archiv autora)

Soldier's Service Book Emila Meisela. (archiv autora)

2

(1) SOLDIER'S NAME AND DESCRIPTION ON ATTESTATION.

Army Number T-5136

Surname (in capitals) GOGOLIN

Christian Names (in full) FRANTIŠEK

Date of Birth 21. 9. 1926

Place of Birth { Parish _____
In or near the town of _____
In the county of _____

Trade on Enlistment BLACKSMITH

Nationality of Father at birth _____

Nationality of Mother at birth _____

Religious Denomination R. C.

Approved Society _____

Membership No. _____

Enlisted at GR. BRITAIN On 10. 4. 1945

For the:—
* Regular Army. * Supplementary Reserve.
* Territorial Army. * Army Reserve Section D.
* Strike out those inapplicable.

For _____ years with the Colours and _____ years in the Reserve.

Signature of Soldier František Gogolin

Date 3. 5. 1945.

3

DESCRIPTION ON ENLISTMENT.

Height 77.3 cm ins. Weight _____ lbs.

Maximum Chest _____ ins. Complexion WHITE

Eyes DARK BROWN Hair CHESTNUT

Distinctive Marks and Minor Defects SCAR
AFTER OPERATION OF
APPENDIX

CONDITION ON TRANSFER TO RESERVE.

Found fit for _____

Defects or History of past illness which should be enquired into if called up for Service _____

Date _____ 19 _____

Initials of M.O. i/c. _____

Soldier's Service Book Františka Gogolina. (archiv Františka Gogolina)

Albert Tvrďý (ABS Praha)

František Gogolin (archiv Františka Gogolina)

Bedřich Hubáček jako Gefreiter Luftwaffe a na následující poválečné fotografii již jako voják československé armády. (archiv Bedřicha Hubáčka)

Richard Vilášek (archiv Miroslava Herolda) Richard Macošek (archiv Miroslava Herolda)

Josef Stuchlík (archiv Miroslava Herolda) Jan Stanjura (archiv Miroslava Herolda)

Pavel Matuška (SOkA Opava)

Alfred Petzuch (NA Praha)

Osvald Breuer (NA Praha)

Josef Mucha (NA Praha)

Antonín Paskuda (SOkA Opava)

Četař aspirant Vilém Dvořák (BOLACKÁ: 750 let Chlebičova)

Plukovník v.v. Ing. Vilém Dvořák na Ostré hůrce. (Deník, 31. 10. 2006)

Seznam příslušníků zahraničního odboje na západě

	Jméno	Narozen	Místo narození	Datum a místo zajetí	Nástup	Jednotka	Poznámka	věk
1.	Antonín, Arnold	4.3.1921	Bobrovníky	Mannheim, 26.2.1945	16.4.1945	PVR/NT		24
2.	Auer, Herbert	4.9.1918	Šilheřovice	St. Severe, 6.8.1944	9.12.1944	MPO, T III		26
3.	Badzura, Josef	22.4.1912	Hlučín	Strassbourg, 23.11.1944	23.3.1945	PVR/NT,PVS/NT		33
4.	Bainar, Alfons	11.10.1910	Kozmice	Trier, 3.3.1945	16.4.1945	PVR/NT		34
5.	Barabáš, Alois	8.9.1912	Hlučín	Tunis, 8.4.1943	16.4.1945	PVR/NT		32
6.	Barabáš, Arnošt, k.m. Bahl Josef	4.4.1916	Píšť	Šolta, 19.3.1944	23.8.1944	DP	ČPM, desátník, † 10. 3. 1994	28
7.	Barč, Arnošt	3.7.1912	Hošťálkovice	Pád, 23.4.1945	29.6.1945	PVR/NT	desátník	33
8.	Barvenčík, Ewald	14.1.1920	Koblov	Brecen, 19.10.1944	29.1.1945	MP	ČPM	25
9.	Berek, Bruno	1.10.1903	Služovice	Wessel, 23.3.1945	16.5.1945	PR/NT		41
10.	Blažek, Adolf	17.6.1923	Bobrovníky	Mayen, 11.3.1945	16.4.1945	PVR/NT		22
11.	Borunský, Konrád	20.11.1914	Velké Hoštice	Rogerie, 7.1.1945	16.4.1945	PVR/NT	† 1991	30
12.	Breuer, Osvald	9.5.1923	Kobeřice	La Crau, 15.8.1944	18.1.1945			21
13.	Burda, Alois	3.1.1925	Vrbka	Francie, 1.9.1944	29.11.1944	MP	Čs.V.Kř., ČMCh, ČPM, svobodník	19
14.	Ciminga, Bernard	21.6.1923	Oldřišov	Benevento, 1.10.1943	14.1.1944	ŠR	ČPM, ČMCh	20
15.	Ciuraj Vilém	19.5.1912	Bottrop, d.p. Darkovice	Monte Quide, 1.7.1944	6.3.1945	TVS/NT		33
16.	Czernota, Alois	22.7.1919	Hlučín	Pireus, 16.10.1944	22.1.1945	PVR/NT		25
17.	Dostál, Jan	25.12.1920	Hlučín	Düren, 17.9.1944	29.11.1944	PR/NT		23

18.	Dvořák, Vilém	23.1.1921	Chlebičov		30.3.1940	SPO, MPO, T III	poručík, ČMZ II, Čs.V.Kř., ČMCh, ČPM	19
19.	Duda, Emil	20.7.1921	Bolatice	Tilburg 5.10.1944	19.3.1945	ČVS		23
20.	Dudek, Emil	7.5.1918	Hlučín	Aachen, 9.10.1944	19.3.1945	ČVS		27
21.	Fojtík, Arnošt	27.11.1919	Píšť	Cleve, 12.2.1945	23.3.1945			25
22.	Fojtík, Josef	10.4.1912	Darkovičky	Simmerath, 21.11.1944	23.3.1945	PVS/NT		33
23.	Gajda, Vilém	23.2.1925	Vřesina	Colmar, 4.2.1945	23.6.1945			20
24.	Gatnar, Vilém	28.4.1909	Petřkovice	Russe, 25.10.1944	23.3.1945	PVR/NT		36
25.	Gogolin, František	21.9.1926	Hať	Eschweiler, 24.11.1944	16.4.1945	PVR/NT, ČVS		18
26.	Gorný, Leo	8.4.1925	Ludgeřovice	Anholt, 29.3.1945	1.6.1945			20
27.	Grygar, František	25.11.1898	Hrušov, d.p. Koblov	Marseille, 28.8.1944	4.11.1944	PR/NT	ČPM, † 13. 9. 1946	46
28.	Grygarčík, Adolf	18.8.1926	Štěpánkovice	Epinal, 28.9.1944	4.11.1944	OKPÚV	Čs.V.Kř., ČMCh, ČPM, svobodník	19
29.	Guřan, Josef, k.m. Gajdošík Josef	4.3.1921	Kozmice	Sfax, 9.4.1943	26.5.1943	MP	3.11.1944 lehce zraněn, ČMCh, ČPM, svobodník	22
30.	Gwoždík, Robert	19.9.1916	Bolatice	Dauen, 7.3.1945	16.4.1945	ČVS		28
31.	Hahn, Jindřich	7.8.1912	Kravaře	Francie, 10.8.1944	16.4.1945	PVR/NT		32
32.	Hajduček, Pavel	28.6.1914	Darkovice	Brünen, 28.3.1945	16.5.1945			31
33.	Halfar, Josef	18.12.1915	Štěpánkovice	Automne, 9.9.1944	23.3.1945	PVS/NT		29
34.	Hanzlík, Jan	10.6.1920	Kobeřice	3.8.44 zběhl, 7.10.44 se hlásil	19.3.1945			24
35.	Hartoš, Emerich	6.1.1926	Služovice, d.p. Zábřeh	Avranche 1.8.1944	23.3.1945	BPL		19
36.	Hartoš, Josef	14.3.1925	Hněvošice	Troan, 20.8.1944	6.10.1944	BPL	ČPM, kombinovaný oddíl	19

37.	Hartoš, Štefan	15.9.1924	Služovice, d.p. Zábřeh	Notre Dame, 29.7.1944	26.8.1944	DO	ČPM	20
38.	Havlík, Pavel	7.10.1909	Ludgeřovice	Koblenz, 8.3.1945	16.4.1945	PVR/NT		35
39.	Herián, Alois	10.3.1910	Koblov	Trier, 21.2.1945	16.4.1945	ČVS		35
40.	Herudek, Josef	21.3.1923	Bolatice	Picco, 23.5.1944	23.9.1944	ŽR	ČPM	21
41.	Hladzik, Jan	1.10.1908	Sudice, d.p. Rohov	Chato Lion, 10.9.1944	16.4.1945	PR/NT		36
42.	Hovůrek, Josef	25.9.1926	Kravaře	Metz-Heim, 23.11.1944	16.5.1945			18
43.	Hruška, Karel k.m. Hrubý František	10.12.1911	Hať	Tollo, 23.2.1944	23.8.1944	DO	ČPM	32
44.	Hřivnacký, Alois	2.3.1910	Kozmice	Eifel, 28.9.1944	16.5.1945			35
45.	Hubáček, Bedřich	22.8.1923	Bělá	Saarburg, 25.2.1945	16.4.1945	ČVS		21
46.	Hudeček, Bernard	13.10.1923	Petřkovice	Vire, 4.8.1944	7.9.1944	311. peruť	ČPM	21
47.	Hudeček, Vilibald	12.4.1924	Hlučín	Mons, 4.8.1944	23.3.1945			21
48.	Huska, Bedřich	28.4.1926	Hlučín	Sospell, 5.9.1944	12.12.1944	T II		18
49.	Chmelař, Josef	4.6.1907	Šilheřovice	Modano, 13.4.1945	29.6.1945			38
50.	Janík, Josef, k.m. Jaroš Alois	24.8.1921	Hať	St. Lo, 20.7.1944	26.8.1944	T II, dopl. rota	odsouzen k 18 měsícům	23
51.	Janoš, Jindřich	26.11.1919	Píšť		26.9.1939	VR, T I	ČMZ II, ČPM, rotný, † 6. 5. 1981	20
52.	Jaroš, Josef	9.2.1926	Píšť	Boulogne, 19.4.1945	1.6.1945			19
53.	Jasanský, Josef	12.5.1909	Praha, d.p. Ludgeřovice	Avignon, 24.8.1944	29.1.1945	T III		35
54.	Jašek, Vilém	29.4.1915	Štěpánkovice	Beasancon, 5.9.1944	22.1.1945	MP	24.4.1945 zraněn	29
55.	Josefus, Ludvík	8.1.1921	Strahovice	Filsam, 7.1.1945	16.4.1945	ČVS	† 09.01.1978	24
56.	Juchelka, Jan	25.12.1911	Velké Hoštice	Mittelburg, 6.11.1944	16.5.1945	PVR/NT		33

57.	Jurášek, Leo	4.7.1911	Bolatice	Vitel, 15.9.1944	23.3.1945	PVR/NT		33
58.	Jurček, Alois, k.m. Sedláček František	18.8.1906	Chlebičov	St. Lo, 17.7.1944	16.8.1944	DO	ČPM, ČMZ II	38
59.	Kadlčík, Richard	11.5.1914	Hlučín		24.1.1940	divizní rota KPÚV, FFI	26.6.1940 zraněn	26
60.	Kania, Richard k.m. Kovalčík Jan	7.2.1922	Hlučín	St. Lo, 26.7.1944	26.8.1944	DO	ČPM	22
61.	Kašný, Pavel	16.8.1920	Píšť	Metz, 16.11.1944	16.4.1945	ČVS		24
62.	Klimek, Karel	1.4.1920	Ludgeřovice	Lucembursko, 6.2.1945	16.4.1945	PVR/NT		25
63.	Knapík, Adolf	11.4.1925	Lhotka, d.p. Bartovice	Brest, 28.9.1944	4.11.1944	MPO, T III	ČPM, Čs.V.Kř., svobodník	19
64.	Kokot, Bohumír	8.3.1924	Koblov	Řecko, 22.3.1944	23.11.1944	BTĐ	ČPM, ČMZ II,svobodník po válce změna jména na Klimeš	20
65.	Kolarčík, Josef	18.4.1913	Hošťálkovice	Strassbourg, 19.11.1944	22.1.1945	ČVS		31
66.	Konečný, Emanuel	23.12.1923	Hlučín	zběhl 24.3.43, FFI, hlásil se 17.12.44	9.1.1945	RDZ/MP	ČPM	21
67.	Kopetz, Leo	25.8.1909	Chlebičov	Neuerburg, 22.2.1945	16.4.1945	ČVS		35
68.	Kostka, Linus	14.10.1919	Píšť	Eifel, 16.12.1944	26.5.1945			25
69.	Kovalčík, Josef	13.11.1924	Hlučín	Casino, 6.2.1944	26.4.1944	ŠR	ČPM	19
70.	Kozelek, Josef	27.4.1926	Zábřeh	Nice, 17.8.1944	13.7.1945			19
71.	Kozub, Karel	14.2.1915	Hošťálkovice	Belgie, 3.9.1944	13.7.1945	PVR/NT		30
72.	Kramář, Petr	11.7.1915	Bolatice	Aldernay, 19.5.1945	13.7.1945	PVR/NT		30
73.	Krömer, Josef	17.4.1910	Jasénky (Hlučín)	Le Havre, 12.9.1944	16.5.1945			35
74.	Krömer, Josef	3.3.1912	Kobeřice	Jersey, 8.5.1945	13.7.1945	PVR/NT		33
75.	Křížák, Gerhard	11.6.1923	Vřesina	Sospell, 6.9.1944	12.12.1944	DP, PR/NT	odsouzen k 14 měsícům	21

76.	Kubný, Alois	5.6.1925	Kobeřice	25.2.1945	11.5.1945	sloužil v PSZ		20
77.	Kubný, Erich, k.m. Šebestík Erich	17.6.1922	Kobeřice	Caen, 11.7.1944	5.8.1944	Spoj. rota	ČPM, ČMCh, svobodník	22
78.	Kubný, Josef	9.6.1901	Kobeřice	Abeville, 1.9.1944	9.12.1944	PR/NT		43
79.	Kuboš, Jiří	6.4.1925	Koblov, d.p. Drnholec	Belgie, 6.1.1945	16.4.1945			20
80.	Kučatý, Štěpán	13.12.1916	Nedobšice/PL, d.p.Šilheřovice	Paříž, 25.8.1944	6.3.1945			28
81.	Kudělka, Viktor	8.4.1901	Lhotka	Aldernay, 9.5.1945	13.7.1945	PVR/NT		44
82.	Kufa, Jan	4.1.1921	Mosty, d.p. Velké Hoštice	Paříž, 29.8.1944	11.11.1944	MPO, T III		23
83.	Kuchař, Josef	13.3.1915	Bottrop, d.p. Benešov	Flussingen, 2.11.1944	16.5.1945			30
84.	Kurka, Bedřich	16.3.1915	Bolatice	Milladelo, 17.4.1945	29.6.1945	ČVS		30
85.	Kurka, Eduard	16.11.1911	Hněvošice, d.p. Strahovice	Lutych, 28.12.1944	16.4.1945	PVR/NT		33
86.	Lazar, Jáchym	5.12.1910	Markvartovice	Carcana, 16.4.1945	29.6.1945			34
87.	Lerch, Erwin	29.9.1925	Radvanice d.p. Petřkovice	Marseille, 25.8.1944	4.11.1944	MPO, T III	ČPM	19
88.	Lesňák, Josef	26.11.1922	Hlučín	Prum, 8.2.1945	16.4.1945	PVR/NT		22
89.	Lička, Karel	5.12.1916	Darkovičky	Xanten, 9.3.1945	16.5.1945			28
90.	Lokaj, Josef	26.4.1912	Petřkovice	Vogézy, 26.11.1944	?			32
91.	Lokaj, Mikuláš	22.11.1907	Petřkovice. d.p. Staré Město	zběhl z vládního vojska 25. 6. 1944, přes Švýcarsko do Fr.	13.10.1944	DO, MPO, T III, BTD	rotmistr VV, ČPM, ČMCh, praporčík	37
92.	Lokaj, Štěpán	2.6.1913	Petřkovice	Aachen, 8.10.1944	19.3.1945	PVS/NT, DO	ČPM	32
93.	Lokay, Bernard	12.11.1921	Ludgeřovice	Argentan, 22.8.1944	16.4.1945	PVR/NT		23
94.	Luzar, Erich	11.8.1918	Lhotka	Hart, 28.2.1945	16.4.1945	ČVS		26

95.	Macošek, Richard	3.4.1923	Markvartovice	Wlissingen, 4.11.1944	16.5.1945			22
96.	Matiášek, Alois	22.7.1925	Služovice	Boulogne (F), 17.9.1944	10.1.1945	DP	ČPM	19
97.	Matuschowsky, Jan	15.11.1903	Chlebičov	Hamiville, 25.6.1944	15.7.1944	ŽR,	3.2.1945 zraněn, ČPM	40
98.	Matuška, Pavel	2.7.1911	Šilheřovice	Marseille, 22.8.1944	4.11.1944	ŠR	ČPM	33
99.	Meisel, Emil	9.9.1912	Píšť	Labeck, 28.2.1945	9.4.1945	PVR/NT		32
100.	Melichar Josef	2. 3. 1896	Boršov, d.p. Darkovičky	Dippe, 18.9.1944	7.11.1944	PVR/NT	ČPM	48
101.	Melichar, Karel	6.11.1923	Darkovičky	Maastricht, 14.9.1944	7.11.1944	T III	ČPM	21
102.	Mencel, Milan	28.9.1926	Hlučín	Epinal, 24.9.1944	4.11.1944	T II	ČPM	18
103.	Menšík, Josef	9.10.1912	Kozmice	Düren, 21.11.1944	16.4.1945			22
104.	Mezulianik, Milan	18.3.1923	Hlučín, d.p. Brno	30.8.1944 zběhl u Calcia z VV, přes Švýcarsko do Francie	2.12.1944	DP	VV, 2. rota 11. prapor, Itálie, ČPM, Čs.V.Kř.	21
105.	Michalík, Arnošt	19.12.1925	Bolatice	Paříž, 11.8.1944	28.10.1944	ZTR	ČPM	18
106.	Mojžíšek, Jaroslav, km. Samek Jaroslav	20.2.1925	Petřkovice, d.p. Mor. Ostrava	Normandie, 3.7.1944	29.7.1944	LS	ČPM, český bratr	19
107.	Mračný, Josef	29.11.1926	Píšť	Trier, 1.3.1945	16.4.1945			18
108.	Mucha, Josef	13.4.1911	Darkovičky	Montpelier, 23.8.1944	18.1.1945	ČVS	desátník	33
109.	Mucha, Karel	17.10.1912	Darkovičky	15.9.44 zběhl, 27.10.44 předán brit. armádě	6.3.1945	DO	ČPM	32
110.	Návrát, František	18.2.1923	Píšť	Düren, 20.12.1944	16.4.1945			22
111.	Návrát, Rudolf	15.12.1914	Dortmund, d.p. Hošťálkovice	Gent, 4.9.1944	9.12.1944	DO	četař	30
112.	Neborovsky, Pavel	10.8.1925	Velké Hoštice, d.p. Chlebičov	Amiens, 1.9.1944	29.11.1944	MPO, T III		19
113.	Nikel, Alfred	13.12.1927	Ludgeřovice	Ulft, 31.3.1945	1.6.1945			17

114.	Novák Leo	9.7.1925	Poruba, d.p. Kozmice	Mamers, 13.8.1944	15.9.1944	T I	svobodník, ČPM, ČMCh	19
115.	Olšák, Alfons	24.7.1924	Hulváky, d.p. Hošťálkovice	Luxemburg, 21.12.1944	26.5.1945	PVR/NT		20
116.	Olšák, Bruno	2.2.1926	Hošťálkovice	St. Die, 1.11.1944	22.1.1945	T II		19
117.	Olšar, Teodor	20.7.1919	Koblov	Kilkiz, 8.12.1944	1.3.1945			25
118.	Osmančík, Jiří	3.11.1910	Kozmice	Simmerath, 3.11.1944	16.4.1945	ČVS		34
119.	Ostárek, Erich	15.1.1921	Hlučín	Belfort, 19.11.1944	16.4.1945	PVR/NT		24
120.	Ostarek, Karel	28.12.1908	Zábřeh, d.p. Benešov	Jersey, 8.5.1945	13.7.1945			36
121.	Ošanec František	12.2.1915	Studená Loučka, d.p. Hlučín		14.2.1940	SPO, MPO, T III	četař, zraněn r. 1945, ČPM	25
122.	Otisk, Rudolf, k.m.- Hary Kary	8.10.1924	Ludgeřovice	Caen, 9.6.1944	26.8.1944	T II	ČPM	20
123.	Paskuda, Antonín	20.1.1918	Šilheřovice	Tilly, 11.8.1944	7.9.1944	BTD	desátník, ČPM	26
124.	Pavelek, Heřman	20.3.1913	Ludgeřovice	St. Lambert, 21.8.1944	16.5.1945			32
125.	Pecuch, František	2.3.1922	Hlučín	Metz, 14.11.1944	16.4.1945			23
126.	Pecuch, Josef	16.7.1925	Velké Hoštice	Epinal, 28.9.1944	4.11.1944	MPO, T III		19
127.	Petzuch, Alfred	14.10.1915	Velké, Hoštice	6.7.1944 zběhl k FFI	8.12.1944	T II	svobodník, † 7.10.1975	32
128.	Pientka, Alois	28.6.1925	Hlučín, dp. Ludgeřovice	Eifel, 14.1.1945	16.4.1945			20
129.	Pientka, Leo	12.3.1924	Ludgeřovice	Erkelens, 27.2.1945	16.4.1945			21
130.	Pišček, Augustin	29.6.1916	Antošovice	22.8.1944 přeběhl k FFI	18.1.1945	LD 3, BPL	kombinovaný oddíl	29
131.	Poruba, Alfred	12.11.1926	Ludgeřovice	Dijon, 9.9.1944	18.1.1945	DP	desátník, ČPM, ČMCh	18
132.	Porvalík, Bernard	6.5.1922	Petřkovice	Bieresborn, 5.3.1945	16.4.1945			23
133.	Pudich, František	27.12.1920	Ludgeřovice	Aachen, 18.9.1944	16.4.1945	ČVS		24

134.	Pudich, Josef	10.7.1920	Ludgeřovice	Koblenz, 8.3.1945	16.4.1945			25
135.	Pudich, Richard	16.6.1911	Hošťálkovice	Belfort, 19.11.1944	29.1.1945	LD 3, BPL	kombinovaný oddíl	33
136.	Pustelník, Vilém	17.12.1913	Hať	Saarbrücken, 22.2.1945	16.4.1945			32
137.	Režný, Rudolf	26.12.1926	Závada	Aachen, 20.10.1944	23.6.1945			18
138.	Rončka, Emil	8.1.1925	Bobrovníky	La Capelle, 28.8.1944	14.10.1944	MPO, T III	pravděpodobně zraněn	19
139.	Rycka, Ewald	14.8.1923	Koblov	Tannwalde, 30.11.1944	16.4.1945	PVR/NT, ČVS	svobodník	22
140.	Rycka, Jindřich	4.4.1908	Kobeřice	8.2.1945	16.4.1945	PVR/NT, ČVS		37
141.	Řeha, František	19.6.1924	Hlučín	Darmstadt, 25.3.1945	23.6.1945	PVR/NT		21
142.	Řeha, Rudolf	6.10.1926	Hlučín	Daun, 9. 3. 1945	16.4.1945	PVR/NT		18
143.	Sabaš, Bedřich	22.2.1914	Kozmice	Tillburg, 29.10.1944	1.6.1945	PVR/NT		31
144.	Seidler, Alfons	4.7.1912	Kozmice	St. Malo, 8.8.1944	16.4.1945			33
145.	Schafranek, Jan	21.11.1908	Velké Hoštice	Belfort, 20.11.1944	16.4.1945	ČVS		36
146.	Schikora, František	7.2.1909	Lhotka	Amiens, 1.9.1944	7.12.1944	VS/NT, ČVS		35
147.	Sladek, Josef	22.10.1917	Šilheřovice	Colmar, 23.1.1945	23.6.1945			27
148.	Slivka, František	20.10.1906	Bolatice	Epinal, 25.9.1944	4.11.1944	TVS/NT	ČPM	38
149.	Slottý, Gerhard	28.4.1924	Píšť	Tufo, 18.1.1944	18.4.1945	PVR/NT		21
150.	Smolka, Reinhold	17.10.1910	Darkovičky	Brest, 7.8.1944	26.5.1945			34
151.	Sněhota, Leo	15.5.1922	Bolatice	Jersey, 8.5.1945	13.7.1945			23
152.	Spira, Josef	3.1.1919	Ludgeřovice, d.p. Píšť	Ravenna, 3.12.1944	22.1.1945	T I, T III	ČPM	26
153.	Staněk, Josef	28.2.1925	Ludgeřovice	Dieppe, 4.8.1944	28.10.1944	MPO, T III		19
154.	Stanjura, Jan	21.8.1926	Chlebičov	St. Malo, 9.8.1944	1.12.1944	MP		18
155.	Stanovský, August	4.7.1914	Ludgeřovice	Schletstadt, 2.12.1944	16.4.1945			31

156.	Strachota, Jindřich	14.9.1913	Ludgeřovice	Aprilia, 19.2.1944	26.4.1944	DO	ČPM, svobodník	30
157.	Straka, Josef	24.4.1924	Benešov	Diamantina, 22.4.1945	1.6.1945			21
158.	Stuchlík, Josef	24.8.1923	Kobeřice	Toulon, 22.8.1944	4.11.1944	RDZ/MP	ČPM, svobodník	21
159.	Svačina, Jan	24.10.1920	Hlučín	Itálie, 21.9.1944	4.11.1944	DR, T II	ČPM	24
160.	Svoboda, Augustin	30.9.1901	Šilheřovice, d.p. Hař	St. Malo, 9.8.1944	13.7.1945			44
161.	Ševčík, Alfred	10.3.1923	Přívaz, d.p. Petřkovice	Mons, 4.9.1944	23.11.1944	BTD	ČPM, svobodník	21
162.	Ševčík, František	1.2.1924	Hlučín	Brak, 2.4.1945	1.6.1945			21
163.	Šíma, Emil	26.11.1913	Kobeřice	Chalone, 10.9.1944	16.4.1945			21
164.	Thomas, Leo	16.4.1913	Velké Hoštice	Valence, 8.8.1944	16.4.1945			32
165.	Tichý, Jan	12.2.1915	Lhotka, d.p. Hlučín	Maldegén, 8.9.1944	9.12.1944	BTD	ČPM, desátník	29
166.	Tomášek, Josef	17.3.1926	Kouty, d.p. Velké Hoštice	Aachen, 5.10.1944	6.3.1945	TVS/NT		19
167.	Turek, Ludvík	26.10.1920	Hař	Le Havre, 12.9.1944	6.3.1945	TVS/NT		24
168.	Tvrđý, Albert	28.10.1923	Koblov	Fermo, 19.6.1944	14.10.1944	T I	ČPM, ČMCh	21
169.	Valdhofer, Ewald	6.5.1922	Ludgeřovice	Antverpy, 4.9.1944	29.6.1945			23
170.	Vandio, Josef	9.8.1926	Vřesina, d.p. Darkovičky	Bergen Ob Zom 30.10.1944	15.2.1945	TVS/NT		18
171.	Vaněk, Rudolf	7.4.1921	Malé Hoštice	30.7.44 zběhl k FFI, hlásil se čs.úřadům 30.10.44	8.12.1944	TVS/NT, T I		23
172.	Vavřinek, Vilém	23.7.1925	Benešov	Marseille, 24.8.1944	4.11.1944	MPO, T III	ČPM, ČMCh	19
173.	Važík, Alfred	19.5.1925	Ludgeřovice	Arnhem, 10.10.1944	9.4.1945			20
174.	Večerek, Josef	14.8.1914	Benešov	Roiser, 25.9.1944	29.1.1945	ŽR	ČPM	30
175.	Venclík, Jan, k.m. Srnc Václav	3.3.1925	Hlučín	St. Denis, 29.7.1944	22.8.1944	T II	ČPM, ČMCh	19

176.	Vilášek, Jan	3.5.1906	Markvartovice	Carraro, 1.4.1945	29.6.1945			39
177.	Vilášek, Richard	24.2.1922	Markvartovice	Kreffeld, 8.3.1945	16.4.1945	ČVS	† 2003	23
178.	Vitásek, Alois	29.1.1913	Hošťálkovice	Nice, 21.8.1944	23.3.1945	ŽR	ČPM	32
179.	Vitásek, Robert	3.10.1920	Závada	Lille, 3.9.1944	6.3.1945	TVS/NT		24
180.	Vlášek, Karel	1.9.1903	Vídeň, d.p. Hlučín	Boulogne, 22.9.1944	9.12.1944	MP	ČPM, ČMCh	41
181.	Výhoda, Josef	14.7.1912	Hněvošice, d.p. Vrbka	17.6.1944	15.7.1944	ŽR	ČPM, ČMCh, rotný	32
182.	Waluga, Adolf, k.m. Kříž Dušan	10.5.1910	Bolatice	Korčula, 22.4.1944	23.8.1944	DO	ČPM	34
183.	Welc, Viktor	31.8.1922	Hlučín	Cap Bon, 13.5.1943	11.11.1943	ŠR	ČPM, ČMCh	21
184.	Wiktorin, Jan	2.8.1926	Závada	Avignon, 13.9.1944	29.1.1945	TVS/NT, ČVS		18
185.	Žabinský, Jan	9.11.1914	Bobrovníky	Tunis, 7.5.1943	18.4.1945	PVR/NT		30
186.	Žídek, Emil	18.10.1916	Kobeřice	Nance, 8.10.1944	16.4.1945	ČVS		28
187.	Žídek, Emil	9.8.1925	Kravaře	Niort, 28.8.1944	15.4.1945	PVR/NT, LS		19
188.	Žídek Jan	22.5.1919	Vrbka	Rimini, 19.9.1944	12.12.1944	DP	ČPM, ČMCh, četař	25